

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 31 • SAYI: 289 • KASIM 2024 • ISSN:2791-9595

Âlimlerin
Güneşi
İmam Serahsî

Ali AKPINAR

Kırgızistan'da
Tarih ve Kültürel
Birikim

M. Nihat MALKOÇ

Gelmedik
Dünyaya
Taht Kurmaya

Erol AFŞİN

Kırgız
Şiirinde
At

Oğuzhan AYDIN

Türkçemizin
Bayraktarı
Cengiz Aytmatov

M. Nuri YARDIM

ISSN:2791-9595

9 771302 080076 00267

DİVÂN-I HULÛSİ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.

ES-SEYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ VAKFI

ANDROİD & İOS İNDİR

Kırgızistan ile Kültürel Bağlarımız

Türk dünyası, yaklaşık 250 milyonluk bir nüfusa ulaşmış durumdadır. Farklı coğrafyalarda yaşayan Türklerin kültürel değerlerini koruması ve bu değerler etrafında birleşerek hareket etmesi büyük bir önem taşımaktadır. Ortak kültür, Türk dünyasının bir araya gelmesinde önemli bir itici güç olarak değerlendirilmektedir. Kırgız yazar Cengiz Aytmatov, kültürün zamanla yok olmayan tek şey olduğunu belirtmiştir. Kültürel değerler, halkların zor şartlar altında bile ayakta kalmasını sağlamış ve bu güç, Türkiye ile Kırgızistan arasındaki ilişkileri güçlendirmiştir.

Kırgızlar, tarih boyunca bilinen en eski Türk boylarından biridir. İlk bilgilere Çin kaynaklarında rastlanmaktadır ve Kırgız adı, M.Ö. 203-201 yılları arasındaki notlarda geçmektedir. Güney Sibiry, Kırgızların ilk yurdu ve Türk tarihinin önemli noktalarından biridir. Kırgızistan ve Türkiye arasında tarihî, kültürel ve duygusal bağlara dayanan sağlam bir siyasî ve ekonomik ilişki mevcuttur. Türkiye, Kırgızistan ve diğer Türk Cumhuriyetleri için örnek bir model ülke konumundadır. Osmanlı İmparatorluğu, 16. yüzyıldan itibaren Türkiye ile Orta Asya Türkleri arasında ortak bir mücadele sürdürmüştür. XIX. yüzyılda, Osmanlı Devleti Orta Asya ile birlikte Rusya'ya karşı bir koalisyon kurma girişimlerinde bulunmuştur.

Rusya'daki Tatar ve Azerbaycan Türklerinin etkisiyle Türkiye'nin Orta Asya'daki siyasî ilişkileri artmıştır. Tüm Müslümanların birlikte hareket etmesi gerektiği fikri güçlenmiş, bu süreç Orta Asya'da Türk milliyetçiliğinin artışına neden olmuştur. Ancak, bu mücadele sonucunda bağımsızlık elde edilememiştir; yine de bu fikirler yaşamaya devam etmektedir.

Türkistan ya da günümüzdeki adıyla Orta Asya, uluslararası ilişkiler bağlamında stratejik bir öneme sahiptir. Bu bölge, büyük güçlerin kontrol mücadelesi verdiği bir alan olmuştur. Kırgızistan, Türkistan'ın tam merkezinde yer alarak Türkiye ile ilişkilerini geliştirirse, uluslararası alanda önemli bir güç ve etki oluşturabilir. Bağımsızlık sonrası Türkiye'de Kırgızistan konusundaki araştırmalar ve yayınlar artış göstermiştir.

1993-1995 yılları arasında Türkiye ile Kırgızistan arasındaki kültürel ilişkiler hızla gelişmiştir. Bu dönemde, Kırgız halk edebiyatından tanınmış sanatçılar Türkiye'de gösteriler yapmış, ayrıca 1995'te Nevruz, Türk Cumhuriyetleri'nin katılımıyla coşkulu bir şekilde kutlanmıştır. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), bölgedeki projeleri koordine etmekte ve Kırgızistan'da çeşitli projeler gerçekleştirmektedir. Eğitim ve kültür alanında daha fazla işbirliği yapılabilir. Türkiye ile Kırgızistan arasındaki siyasî ilişkiler, 2016'ya kadar iyiyken, 15 Temmuz sonrası soğumuş; son dönemde ise kısmen düzelmiştir. İki ülke, ilişkilerini stratejik ortaklık düzeyine çıkarmalıdır. Ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi, iki ülke için önemli bir fırsat sunmaktadır. Türkiye'nin Kırgızistan'a desteği, Orta Asya'daki etkisini artıracak ve zamanla mevcut sorunların çözülmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, 2018'de Bişkek'te açılan İmam Serahsî Cumhuriyet Merkez Camii, Osmanlı mimarîsi ile inşa edilen en büyük cami olma özelliği taşımaktadır. Türk sivil toplum kuruluşları, halkların kaynaşmasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Ulaşımın geliştirilmesi, iki toplumun daha iyi tanışmasını sağlarken, Kırgızistan'ı İpek Yolu'nun merkezinde konumlandıracaktır.

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - I-ISSN:2791-9595

Yıl: 31 Sayı: 289 - Kasım 2024

Yayın Tarihi: 01 Kasım 2024

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına

İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri

M. Nazmi DEĞİRMENÇİ

Hulusi KESKİNTEPE

Yönetim Yeri:

Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat
San. ve Ticaret A.Ş

Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No:
89

44700, Darende / MALATYA

Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79

www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil

Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

Âlimlerin Güneşi İmam Serahsî

 Ali AKPINAR

"Sonuçta cezaevi ortamı onun için bir medrese olmuştur, tıpkı cezaevinin Yusuf Peygamber'e tebliğ mekânı olması gibi. Serahsî'nin bizzat yaşadığı bu çileli hadiseler, sosyal ve siyasî meseleleri yorumlarken ona engin bir bakış açısı kazandırmıştır."

36

Kırgızistan'da Tarih ve Kültürel Birikim

 M. Nihat MALKOÇ

"Dağlık bir görünüm arz eden Kırgızistan "Kırgız ülkesi" mânâsına gelir. Ülke topraklarının dağlık olması yüzünden mevcut arazinin ancak yüzde 8'i ekilebilmektedir. Tarihî İpek Yolu'nun bir parçası olan Kırgızistan çeşitli kültürlerle ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.'ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ
Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

Somuncu Baba Ahfâdından Muhyiddîn-i Darende'î

✍ Fatih ÇINAR

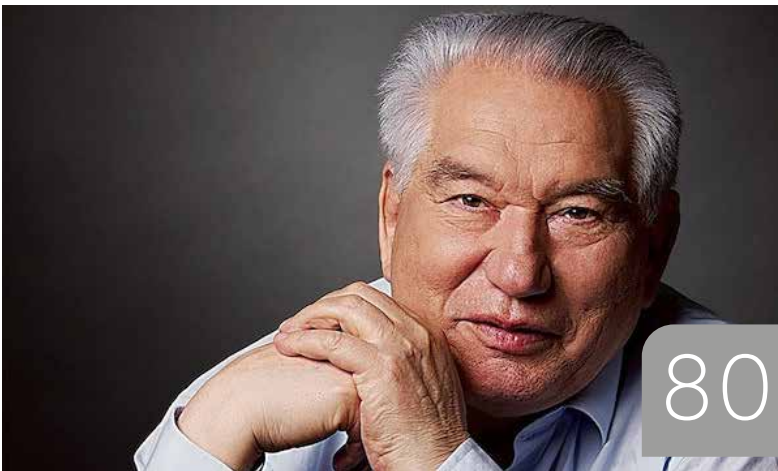
"Muhyiddîn-i Darende'î, Somuncu Baba'nın (k.s.) neslinden bir zâttır ve aynı zamanda Şemseddîn-i Sivâsî'nin Darende'deki nefesi mesâbesinde bir kişidir."

Kırgız Şiirinde At

✍ Oğuzhan AYDIN

"Ulaşım aracı olmanın yanında âdetâ kùltürler arası bir iletişim aracı olan at, gerek dünyadaki gelişmelerin bir yerden başka bir yere taşınmasında gerek üretilen bir bilginin, becerinin ve çeşitli yeni ürünlerin bir coğrafyadan farklı bir coğrafyaya daha hızlı ulaştırılmasında çok önemli rol üstlenmiştir."

Romanımızın Bayraktarı Cengiz Aytmatov

✍ M. Nuri YARDIM

"Cengiz Aytmatov, romanlarında yazılmamış şerefli bir tarihin lisanını keşfederek, sadece insanları ve tabiatı değil, insanın ve tabiatın hâllerini bu dille anlatıyordu. Bugün de okuyucuyu çeken en mühim özelliği, onun bu özgün kurgusu ve üslûbudur."

Kırgızistan ile kültürel bağlarımız.....	1
<i>Kemal DEMİR</i>	
İmam Serahsî.....	6
<i>Ali AKPINAR</i>	
Müslümanın Halîm ve Selîm Olması	10
<i>Kadir ÖZKÖSE</i>	
Zafer Mihri.....	15
<i>Bestami YAZGAN</i>	
Tevbe ve İstiğfâr	16
<i>Ramazan ALTINTAŞ</i>	
Söğüt Ağacından Meyve Ummak.....	20
<i>Mahmut KAPLAN</i>	
İsterim Gazeli	23
<i>Bekir OĞUZBAŞARAN</i>	
Sıdk ile Sâdık Olmak	24
<i>Musa TEKTAŞ</i>	
Hikmetler Nüşası	30
<i>Vedat Ali TOK</i>	
Yaşlısını Görmezden Gelen Toplum.....	32
<i>Enbiya YILDIRIM</i>	
Kırgızistan'da Tarih ve Kültürel Birikim	36
<i>M. Nihat MALKOÇ</i>	
Somuncu Baba Ahfâdından Muhyiddîn-i Darende'î.....	42
<i>Fatih ÇINAR</i>	
Biz Kimiz.....	47
<i>Razaman PAMUK</i>	
İstiklal Madalyalı 'İlk Çocuk' Savaşçı Nezahat Onbaşı.....	48
<i>İsmail ÇOLAK</i>	
Seninle Güzel.....	52
<i>Halil GÖKKAYA</i>	
Ağır Yük.....	53
<i>Ahmet Sami BENLİ</i>	
Canını Sevdiğine Fedâ Edebilmek	54
<i>Rasul KESENCELİ</i>	
Ölçü ve Tartıyı Tam Yapmak.....	58
<i>Mehmet SOYSALDI</i>	
Gelmedik Dünyaya Taht Kurmaya	62
<i>Erol AFŞİN</i>	
Türkiye'm Annem gibisin.....	65
<i>Yusuf DURSUN</i>	
Gençlerle Gönül Gönüle.....	66
<i>Yusuf HALICI</i>	
Örnek Bir İmam Tanıdım.....	68
<i>Aydın BAŞAR</i>	
Kırgız Şiirinde At.....	72
<i>Oğuzhan AYDIN</i>	
Sırrı Baba'nın İzinde	76
<i>Bilal KEMİKLİ</i>	
Alptürk	79
<i>Celalettin KURT</i>	
Cengiz Aytmatov	80
<i>M. Nuri YARDIM</i>	
Öğretmenler Gül Yetiştiren Bahçıvanlardır	84
<i>Ali ÖZKANLI</i>	

خالقاندر در باگی دل بیل که در با آنده در
مومنینک سیرا جیدر قلبی حضور ابد نماز
نقطه و حدیثه جمیع ایت محمدی افکار بکی
تاج کر نما اوله تکریم ایدش شانی
قُدْرَتک اظهار ایدر صنیع اوله الابصار ایچون
او بیل بر دَر بادر اول کیم در بکتنا آنده در
قیل حضور ابد نمازک سیرا سیری آنده در
دلده در اول نقطه کیم آیات کبری آنده در
بر دوستی ای بی خبیر بیل که او معنا آنده در
چشم امنان اید سبب ایت کیم نماشا آنده در
دامن دلدن طو توب بر فرقه اولون نماز جمعه اید
ای خلوصی قَاب قَوْسِیْنِ اَوْ اَدْنَا آنده در

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Çalkandır deryâ gibi dil bil ki deryâ andadır
Öyle bir deryâdır ol kim dürr-i yektâ andadır
2. Mü'minin mi'râcıdır kalbî huzûr ile namâz
Kıl huzûr ile namâzın sırr-ı "esrâ" andadır
3. Nokta-i vahdetde cem' et cümleten effkârını
Dildedir ol nokta kim âyât-ı kübrâ andadır
4. Tâc-ı "kerremnâ" ile tekrîm edilmiş şânını
Bir düşün ey bî-haber bil ki o ma'nâ andadır
5. Kudretin izhâr eder sun'-ı "ulü'l-ebâr" için
Çeşm-i im'ân ile seyr et kim temâşâ andadır
6. Dâmen-i dilden tutup bir fark olunmaz cem'e er
Ey Hulûsî "kâbe kavseyni ev ednâ" andadır

Nesre Çeviri

1. Gönül, deniz gibi dalgalanıp coşunca bil ki zenginlik ondadır. O öyle bir deryâdır ki en değerli inci, Hz. Peygamber ondadır.
2. Kalp huzuru ile kılınan namaz mü'minin Allah'a yükselişi, Miracıdır. Namazını huzur ile kıl Mirac sırrı ondadır.
3. Bütün düşüncelerini birlik noktasında topla. Gönülde yer alan o noktada büyük âyetler vardır.
4. Ey gafil insan! "Biz hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık." hitabıyla taçlandırılmış, ululanmış şânını bir düşün. Bil ki o yüce mana onda yani gönüldedir.
5. Allah, sun'-ı "ulü'l-ebâr/yüce bir bakış sanatı" için kudretini ortaya çıkarır; izhar eder. Sen o sanatı dikkatli gözlerle seyret, gerçek temaşa odur.
6. Ey Hulûsî! Gönlün eteğinden tutup onunla fark olunmaz bir şekilde bütünleş; zira "kâbe kavseyni ev ednâ" sırrı ondadır.

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Hapishanelerde Eserler Yazan Bir Âlim: Âlimlerin Güneşi İmam Serahsî

“Sonuçta cezaevi ortamı onun için bir medrese olmuştur, tıpkı cezaevinin Yusuf Peygamber’e tebliğ mekânı olması gibi. Serahsî’nin bizzat yaşadığı bu çileli hadiseler, sosyal ve siyasî meseleleri yorumlarken ona engin bir bakış açısı kazandırmıştır.”

Onun unvanı, Şemsüleimme yani Âlimlerin Güneşi'dir. Bugün Türkmenistan-İran sınırında bir kasaba olan Serahs'ta doğmuştur. Vefât tarihi hicrî 483, miladî 1090'dır. Karahanlılar Devleti âlimleri arasında yer alır. Eserlerini Arapça kaleme almış bir Türk âlimidir. Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'den hemen sonra üçüncü sıradaki müctehidler tabakasında sayılır. Ömrünü Buhâra, Özkent ve Fergana bölgesinde geçirmiş, seksenli yaşlarında vefât etmiştir.

Serahsî¹, büyük bir kelâm ve fıkıh âlimi, münâzara üstadıdır. Uzun yıllar hapiste kalma sebebi yönetimin zıddına açıkladığı hukukî-siyâsî meselelerden başkası değildir. Rivâyetlere göre devrinin hükümdarına nasîhat yollu bir söz ya da fetvânın, muhâlifleri jurnalciler tarafından farklı şekillerde aksettirilmesi sonucu hapsedilmiştir. Bu da onun inandığı doğruları tavizsiz bir biçimde açıklama konusunda her şeyi göze alan cesur bir ilim adamı olduğunun kanıtıdır. Bir hadislerinde Peygamberimiz şöyle buyurur: *"İnsanlar içinde en ağır imtihana çekilenler peygamberlerdir. Sonra sırasıyla (rütbeleri) onları takip edenler, sonra onları takip edenlerdir. Kişi dinine bağlılığına göre imtihana çekilir. Eğer dininde salâbetli ise imtihanı/göreceği belâ ve musîbet de ağır olur. Eğer dininde gevşek ise o oranda imtihan edilir. Belâ o kimseyi devamlı takip eder. Nihâyet onu bırakıncaya kadar. Böylece kul, yeryüzünde arınarak hatası olmadığı halde yürür."*²

Hapishânedeki iken kaleme aldığı, Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin bir eseri üzerine yazdığı notlarda hapsedilme sebebinin üstü kapalı biçimde şu şekilde kaydetmektedir: "Bunlar İmam Muhammed'in Ziyâdâtü'z-Ziyâdât'ının ibâreleri üzerine düşününce aklıma gelenler ve onun fıkından anladıklarımızdır; nasîhat amacıyla söylediğim bir söz sebebiyle hapisteyken kurtuluş ümidim kalmayınca bunları imlâ ettim ...". Nasîhat amacıyla söylediği sözler, onun yıllarca zindanlarda kalmasına sebep olmuştur. Ama zindanda da

"Nasihat amacıyla söylediği sözler, onun yıllarca zindanlarda kalmasına sebep olmuştur. Ama zindanda da hayattan ve özellikle ilmî çalışmalardan asla kopmamıştır. En olumsuz şartları olumlu hâle getirmeyi bilmiş, talebeler yetiştirmeye ve eserler yazmaya devam etmiştir."

hayattan ve özellikle ilmî çalışmalardan aslâ kopmamıştır. En olumsuz şartları olumlu hâle getirmeyi bilmiş, talebeler yetiştirmeye ve eserler yazmaya devam etmiştir.

Çeşitli eserlerinde zikrettiğine göre eserlerini Özkent Kalesi'nde hapiste iken talebelerine dikte ettirdiğini ve nihâyet buradan çıkarılınca Merginân'a yerleşip orada yazmaya devam ettiğini belirtir. On beş yıl kadar kaldığı hapishânedeki vefâtından birkaç yıl önce çıktığı rivâyet edilir. Kaynaklar, onun bir kuyu içine atıldığını, derslerini bu kuyu içinden verdiğini ve talebelerinin kuyunun ağzında notlarını aldıklarını söyler.

Şerh ettiği metinleri ezbere bildiği yahut dersine katılan talebelerinin yanlarında getirdikleri metinleri okuyup Serahsî'nin onları şerhetmiş olabileceği de belirtilir. Sonuçta cezâevi ortamı onun için bir medrese olmuştur, tıpkı cezâevinin Yusuf Peygamber'e tebliğ mekânı olması gibi. Serahsî'nin bizzat yaşadığı bu çileli hadiseler, sosyal ve siyâsî meseleleri yorumlarken ona engin bir bakış açısı kazandırmıştır.

Onun uzun süre kaldığı hapis hâne yıllarında bile ilmî çalışmalardan kopmayışi, ne sebeple olursa olsun yolu cezâevine düşmüş insanımız için de, yap(a)madıklarına çeşitli mâzeretler üreten dışarıdakiler için de bir ibret levhasıdır. Evet, şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun, insan isterse çok hayırlı çalışmalar yapabilir. Serahsî'nin yazı malzemesi kâğıt-kalem ve mürekkebin zor bulunduğu, bir kelimeyi yazabilmek için kalemi/diviti birkaç kere mürekkep hokkasına batırmak durumunda kaldığı bir dönemde binlerce sayfalık, cilt cilt

kaynak mesâbesinde eserler geride bırakmış olması son derece düşündürücüdür. Özellikle günümüzün gelişmiş imkânları içerisinde yaşayan bizler için Serahsî gibi âlimlerin bu duruşu son derece anlamlıdır.

Onun en meşhur eserleri şunlardır:

1. Sıfatü eşrâti's-sâ'a: Kıyâmet ve alâmetlerine dair bir eserdir.

2. el-Mebsût: Serahsî, Özkent Hapishânesi'nde iken yazdığı Şeybânî'nin şaheseri olan el-Asl'ı ve diğer kitaplarını özetleyen bir eser olan Hâkim eş-Şehîd'in el-Muhtasarü'l-Kâfî isimli eserin şerhidir. Eser, Hanefî Mezhebi'ndeki fikhî görüşlerin ve delillerinin en geniş şekilde ele alındığı ve sistemli bir tahlilinin yapıldığı ilk ve en hacimli çalışma olmuştur. Bir fıkıh ansiklopedisi konumunda olan eser, bu meyandaki eserlerin ilkidir ve yazıldığı günden bugüne öneminden hiçbir şey kaybetmemiş bir kaynaktır. Toplamı 6335 sayfa tutan büyük boyda otuz cilt hâlinde

basılmıştır. Hapishâneye düzenli olarak gelen talebelerin el-Kâfî'yi hocalarına okumaları ve Serahsî'nin de okunan pasajlar hakkında açıklamada bulunduktan sonra talebelerinin yardımıyla metinler hazırlaması suretiyle bu kitabın meydana getirilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Serahsî eserini yazdırırken zorluk ve belâ dolu esir hayatı yaşadığını, ücretsiz köle gibi bir hayat sürdürdüğünü ve bezginlik diyarı bir hapishânedeki bulunduğunu söyleyerek hangi şartlarda ilim yapmak zorunda kaldığını söyler.

3. Şerhu's-Siyerî'l-Kebîr: Müellif, mahpusluğun son aylarında ve memleketin iç savaşlarla çalkalandığı bir sırada Şeybânî'nin devletler umûmî hukukuna dair kitabının şerhini dikte etmeye başlamış, 1408 sayfalık eserin son 328 sayfasını hapisten çıkışından sonra Merginân'da ve yalnız on gün içinde tamamlamıştır. Bursalı Mehmed Tâhir'in kaydettiğine göre bu tercüme II. Mahmud'un emriyle alay müftüleri ve tabur imamları tarafından zâbit ve askere okutulup

izah edilmiş; Osmanlı askerlerinin Avrupa devletleriyle savaşlarında uyacakları kurallar için temel kitap kabul edilmiştir.³ Nitekim Şeybânî'nin bu eseri, müellifi tarafından Halîfe Hârûn Reşîd'e takdim edilmiş, o zamana kadar böyle bir eser hazırlanmadığı için takdirlerini belirten halîfe, bizzat müellifinden okumalarını sağlamak üzere oğulları Emîn ile Me'mûn'u ona göndermiştir.⁴ Osmanlı sultanı II. Mahmud'un bu uygulaması da bu geleneği sürdürmüştür.

4. Usûlü'l-fıkh (Usûlü's-Serahsî): Müellif, yine hapishânedeki imlâya başlayıp muhtemelen daha sonra tamamladığı bu önemli eseri Şeybânî'nin eserleri üzerindeki şerhlerin esaslarını açıklamak için kaleme almıştır. Serahsî'nin bu eseri çağdaşı ve ders arkadaşı Pezdevî'nin el-Usûlü ile birlikte Hanefî fıkhı usûlünün iki klâsiği olarak tarihte yerini almıştır. Daha sonra bu ilim dalında kaleme alınan hemen bütün eserler bu iki eserin genel çerçevesini ve nazariyelerini hep göz önünde bulundurmuştur.

Bu kısa bilgilerden de anlaşılacağı üzere Serahsî, kendi çağında çok yönlü olarak yetişmiş donanımlı bir âlim, doğru bildiklerini tavizsiz bir şekilde açıklamaktan geri durmayan bir cesur yürek, zorlu şartlarda bile öğretme-yazma-eser verme ve benzeri ilmî çalışmalarını sürdürmekten geri durmayan azimli bir ilim adamıdır. Bugün ilim öğrenme-öğretme, hayırlı işler yapma konusunda ihmal ve tembelliğini örtbas etmek için çeşitli mazeretlerin ardına sığınan kimseler için güzel bir örnektir.

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

1. Muhammed Hamidullah, Serahsî, DİA, 36/544-547; Osman Aydın, İmam Serahsî'nin İçinde Yaşadığı Siyasî Ortam ve Hapis Hayatı, Diyanet İlmî Dergi, c:49, sayı: 2/7-25.
2. Buharî, Ebû Davûd, Tirmizî, İbn-i Mâce, Ahmed b. Hanbel.
3. Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, II, 35.
4. Ahmet Yaman, es-Siyerü'l-Kebîr, DİA, 37/327-329.

Müslümanın Halîm ve Selîm Olması

“Hilm, nefsin huzur ve sükûnudur. Kızgınlık zamanlarında kınamayı, ayıplamayı ve hiddeti bırakmaktır. Kavga ve düşmanlıklarda yumuşak davranmaktır. Hilm sahibi kişi, kabalık ve sertlikten uzaktır. Aceleci davranmaz. Belâlara sabreder.”

Kızgınlık ve öfkelenmeye sevk eden durumlarda kişinin kendine hâkim olup ağırbaşlı ve sâkin davranması onun hilm sahibi olmasıdır. Hilmi şîâr edinenler öfkelenildiği kimseden intikamını alma gücüne sahip olduğu hâlde, intikam almaktan vazgeçen asil şahsiyetlerdir. Rabb'imizin isimlerinden birisi el-Halîm ism-i şerîfidir. Acele ile kızgınlıkla hareket etmeyen Cenâb-ı Mevlâ, kullarının günah işleyip durduklarını, emrine karşı geldiklerini gördüğü hâlde onları hemen cezalandırmamaktadır. *"Eğer Allah insanları haksızlıkları yüzünden hemen cezâlandıracak olsaydı yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onlara belirlenmiş bir sürenin sonuna kadar mühlet tanıyor. Ama süreleri dolduğunda onu bir an bile ne erteleyebilirler ne de öne alabilirler."* âyet-i kerîmesinde de belirtildiği gibi, insanlar ne kadar günahkâr olursa olsun, Rabb'imiz son derece Halîm'dir. Belki günahkâr kulların yaptıklarına pişman olup da tevbe ederler diye onlara fırsat tanımaktadır.

Halîm; gücü yettiği, cezâlandırma imkânı olduğu, intikam alabilme kudreti bulunduğu hâlde böyle davranmayarak başıslayan ve öfkesini yenendir. Hilm; insanın akıl, zekâ, bilgi, tecrübe gibi zihnî yeteneklere, bedenî ve malî imkânlarla sahip olması yanında sabır, af, hoşgörü, nefse hâkimiyet, öfkeyi yenme, tahriklere kapılmama, teennî ve vakar gibi amelî fazîletleri şahsında birleştirmesiyle ulaşılan bir kişilik özelliğidir. Hilm, nefsin huzur ve sükûnudur. Kızgınlık zamanlarında kınamayı, ayıplamayı ve hiddeti bırakmaktır. Kavga ve düşmanlıklarda yumuşak davranmaktır. Hilm sahibi kişi, kabalık ve sertlikten uzaktır. Aceleci davranmaz. Belâlara sabreder.

Hilm, yani yumuşak tabiatlı olmak, öfkeyi yenmekten daha fazîletli sayılmıştır. Hilm sahipleri üç grupta ele alınmıştır. Buna göre avam; suç işleyen kişiyi içinde öfkesini gizlemekle birlikte affederek hilm sahibi olur. Havâs; suçluyu, içinde iyiliği gizlemekle birlikte affeder. Ehassu'l-havâs ise suçluyu bizzat

"Kâmil Müslüman sabırlı, tedbirli ve ihtiyatlı olmak, acelecilikten sakınmak zorundadır. Her şey vaktine bağlıdır. Vakti gelince gerçekleşir, acele etmemek ve vaktini beklemek gerekir. Sabrın sonu selâmettir. Mücâdelenin, çalışıp çabalamanın temelinde bulunan sabrın sonu muvaffakiyettir."

iyilik yaparak affeder. Görüldüğü üzere; en fazîletli hilm sahibi ehassu'l-havâs'tır. Onun bu olgunluğuna sahip olmak ise ciddî bir nefis terbiyesini gerektirmektedir.

Kâmil Müslüman toplumda fitne ve fesat çıkarmaz, toplumdaki çeşitli kesimleri birbirine hasım ve düşman hâle getirmez, fertlerin yüreklerine kin ve nefret tohumları ekmez. Kâmil Müslüman sabırlı, tedbirli ve ihtiyatlı olmak, acelecilikten sakınmak zorundadır. Her

şey vaktine bağlıdır. Vakti gelince gerçekleşir, acele etmemek ve vaktini beklemek gerekir. Sabrın sonu selâmettir. Mücâdelenin, çalışıp çabalamanın temelinde bulunan sabrın sonu muvaffakiyettir.

Kur'ân-ı Kerim, câhiliye anlayışıyla mücâdelesinin tabîî bir sonucu olarak insanlarla olan ilişkilerde ihsanla, adâletle hareket etme, zulümden kaçınma, arzu ve ihtiraslara gem vurma, kibirden ve gururdan kaçınma gibi hilm kapsamındaki temel ahlâkî değerleri sürekli vurgular. Bu bağlamda, *"İyi sayılan bir söz ve bir bağışlama, arkasından eziyet gelen bir sadakadan daha iyidir. Allah zengindir, halîmdir."*; *"İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav; o zaman bir de göreceksin ki seninle aranızda düşmanlık bulunan kimse kesinlikle sıcak bir dost oluvermiş!"*; *"Onlar büyük günahlardan ve hayâsızlıklardan kaçınırlar, öfkelenmelerinde dahi bağışlarlar."*; *"Ama kim sabreder ve bağışlarsa, işte bu güçlü irâde gerektiren işlerdendir."* gibi âyetler hilm kavramının içerdiği ahlâkî faziletleri anlatmaktadır. Halîm sıfatı, Kur'ân-ı Kerim'de özellikle İbrahim (a.s.), İsmail (a.s.) ve İshak (a.s.), Şuayb (a.s.) için kullanılmaktadır.

Hilm sahibi bir isim olarak Peygamber Efendimiz henüz Müslüman olmayan birinden, daha sonra vermek üzere bir deve almıştı. Adam, görgüsüzün tekiydi. Dünyanın en nâzik insanından, alacağını kaba bir üslûpla istedi. Ve onu üzecek ağır bir söz söyledi. Buna rağmen Peygamber Efendimiz sesini çıkarmadı. Fakat sahâbeler bu hakârete dayanamadılar. O görgüsüze haddini bildirmek istediler. Allah'ın elçisi hemen araya girdi;

"Ona dokunmayınız! Çünkü alacaklının söz söylemeye hakkı vardır." buyurdu. Sonra ona devesinin yaşında bir deve vermelerini emretti. Sahâbîler; *"Ey Allah'ın elçisi! Onun devesinin yaşında deve bulamıyoruz; elimizde daha değerli deve var."* dediler. Peygamber Efendimiz;

"O hâlde onu veriniz; elbette sizin hayırlınız, borcunu en güzel şekilde ödeyendir." buyurdu.

Hilm ile ilim kardeş özelliklerdir. Hilm, ilim sahibine daha çok yakışır. İlmin göstergesi hilm vasfıdır. Hilmi olmayanın ilmi de yoktur. Hilm, ilmin süsü ve meyvesidir. Câhilin ise hilmi değil, sadece öfkesi vardır. Ona göre öfke baldan tatlıdır. Câhil, öfke nöbetlerine bayılır. Yeni öfkeler yaşamak için karşısındakinin de öfkelenmesini ister. Şayet muhâtabı kendine hâkim olup öfkelenmezse, bu hal câhili perişan eder. Peygamber Efendimiz, öfkenin şeytandan olduğunu söylemiştir.

Rasûl-i Ekrem Efendimiz'in hayatındaki bu kabil alış veriş olaylarından biri pek hoştur. Bilindiği üzere Allah'ın Sevgili Rasûlü eline geçen malî mülkü ihtiyaç sahiplerine hemen dağıtmayı pek severdi. *"Birazını da bir kenara koyayım, belki lâzım olur."* diye düşünmezdi. Kendisinden bir şey isteyen reddetmediği, elinde yoksa birinden borç alıp verdiği için de borçtan bir türlü kurtulmazdı. Yahudi âlimlerinden Zeyd ibni Sa'ne, beklenen Peygamber'in özelliklerine dair Tevrat'ta yazılı bilgilerin Hz. Peygamber (s.a.v.)'de bulunup bulunmadığını araştırıyordu. Bu özelliklerin çoğunu onda görmeye beraber, ikisini henüz tesbit edememişti. Acaba kendisine karşı kaba saba davrananları bağışlıyor muydu? Kendisine yapılan kabalıklar arttıkça onun hilmi ve hoşgörüsü de o nisbette artıyor muydu?

Bir gün Zeyd ibni Sa'ne Hz. Peygamber (s.a.v.)'in tavırlarını kontrol etmeye karar verdi. Rasûlullah'ı yanında Hz. Ali olduğu hâlde evinden çıkarken görünce peşine takıldı. O sırada bedevî giyimli bir adam Peygamber-i Zîşân'a yaklaşıyor;

"Ya Rasûlullah! Ben falan kabîle halkına, şayet Müslüman olurlarsa, kendilerine Allâhu Teâlâ'nın bol rızık vereceğini söylemiştim. Onlar da Müslüman oldular. Ne yazık ki kabîlelerinde kıtlık baş gösterdi. Adamlar çok zor durumda kaldı. Dünyalık ümidiyle Müslüman olan bu

adamların, umduklarını bulamayınca tekrar eski dinlerine dönmelerinden korkuyorum. Şayet onlara yardım etmek için bir şeyler göndermek istersen ben götürebilirim.” dedi.

Bu konuşmayı dinleyen Zeyd İbni Sa’ne, Hz. Peygamber (s.a.v.)’i denemek için uygun bir fırsatın çıktığını düşünerek söze girdi;

“Muhammed! Şayet o adamlara yardım etmeyi düşünüyorsan, yapacağımız bir mukâvele ile sana borç verebilirim.” dedi.

Hz. Peygamber (s.a.v.) de ondan seksen dinar borç alarak gereken yardımı götürmesi için o adama verirken;

“Onların yanına çabucak git ve imdatlarına yetiş.” buyurdu.

Bir gün Fahr-i Kâinat Efendimiz yanındaki Hz. Ebû Bekir, Ömer ve bazı sahâbelerle Bâkî Mezarlığı’na bir cenâze götürüyorlardı. Peygamber (s.a.v.) cenâze namazını kıldırınca Zeyd ona yaklaştı ve mübârek sırtındaki cübbesini var gücüyle çekti. Onun neden böyle yaptığını henüz anlayamayan Allah’ın Rasûlü bir yere düşen cübbeye, bir Zeyd’in asık suratına hayretle bakarken Zeyd tasarladığı şekilde konuşmaya başladı:

“Borcunu ödemeyecek misin, Muhammed? Siz Abdülmüttalip oğulları zaten borçlarınızı, hep geciktirirsiniz, dedi. Hâlbuki Rasûlullah’ın (s.a.v.) Zeyd’den aldığı borcun vâdesi daha dolmamıştı.

Olayı anlatan Zeyd diyor ki, bu sırada dönüp Ömer’e baktım. Göğsünün körük gibi kabarıp indiğini görünce yüreğim ağızıma geldi. Ömer yüzüme sertçe bakarak;

“Ey Allah’ın düşmanı! Sen bu sözleri Rasûlullah’a söylüyorsun öyle mi? Ona hem saygısız davranıyor hem de edepsizce konuşuyorsun ha! Onu peygamber olarak gönderene yemin ederim ki, şayet Rasûlullah sana borçlu olmasaydı, kelleni uçururdum.” diye bağırdı.

Kendi yanında bir Yahudi’nin Allah’ın Rasûlü’ne hakaret etmesine dayanamayan Hz. Ömer, öfkeden köpürürken Peygamber Efendimiz ona gülümseyerek baktı ve;

“Sâkin ol, Ömer! Şu anda hem ben hem de bu zat senden daha farklı bir davranış beklemekteyiz. Sen bana borcumu güzel bir şekilde ödememi, ona da alacağını daha uygun bir dille istemesini tavsiye etmeliydin. Gerçi borcun vadesinin dolmasına daha üç gün var ama haydi sen kalk, ona borcumuzu

öde. Kendisini korkuttuğün için de bir ölçek fazla ver.” buyurdu.

Zeyd alacağını fazlasıyla tahsil ettikten sonra Hz. Ömer’le sohbele başladı;

- Beni tanıyor musun Ömer?
- Hayır, tanımıyorum, kimsin?
- Zeyd İbni Sa’ne’yim.
- Şu Yahudi âlimi olan mı?
- Evet, o.
- Peki, Rasûlullah’a karşı niye öyle davrandın? O acayip sözleri niçin söyledin?

- Bak Ömer! Rasûlullah’ın yüzüne her baktığımda, peygamberlik alâmetlerinin tamamını onda görüyordum. Fakat onda bulunması gereken iki özelliğe sahip olup olmadığını bugüne kadar anlayamamıştım. Acaba kendisine karşı kaba davrananları bağışlıyor muydu? Kendisine yapılan kabalıklar arttıkça, hoşgörüsü de o nisbette artıyor muydu? İşte bugün ben onu denedim ve

kendisinin beklenen peygamber olduğunu anladım. Allah’ı Rab, İslâm’ı din, Muhammed (s.a.v.) i de peygamber olarak kabul ettiğime, malımın yarısını da ümmet-i Muhammed’e sadaka olarak bağışladığıma şahit ol.

Zeyd’in Müslüman olmasına sevinen Hz. Ömer onu uyardı;

“Malını bütün Müslümanlara yetiştiremezsin. Bari bazılarına bağışladığını söyle.” dedi. Zeyd onu doğruladı;

“Haklısın, malımın yarısını bazı Müslümanlara bağışlıyorum.”

Sonra beraberce kalkıp Rasûlullah’ın huzuruna gittiler. İçeri girer girmez Zeyd kelime-i şehâdet getirerek Müslüman oldu. Daha sonraki günlerde birçok savaşta Allah’ın Rasûlü’yle birlikte düşmanlara karşı kılıç salladı.

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Zafer Mihri

Zamanla yarıştık hiç usanmadan,
En zorlu yolları seçtik de geldik.
Kızıl kor ateşle olup imtihan,
Hem yârdan hem serden geçtik de geldik.

Kaç kez kurban olduk Hakk'ın yoluna,
Canımız set oldu zulmün seline,
Sade dosta değil düşman iline
İnsanlık, adalet saçtık da geldik.

Korku neymiş, ecel neymiş bilmedik,
Bin kez öldük, bir kez olsun yılmadık,
Meydan-ı gazâdan geri kalmadık,
Zafer şerbetini içtik de geldik.

Hak sırrına eren diller misali,
Alan değil, veren eller misali,
Dört mevsimde gonca güller misali
Yedi iklim üzre açtık da geldik.

Her taşa vurmuşuz iman mührünü,
Al kanla vermişiz zafer mihrini,
Unutmadık İtil, Tuna nehrini,
Sanmayın temelli göçtük de geldik.

Bestami YAZGAN

Günahlarla Yırtılan Dindarlığın Tamiri: “Tevbe ve İstiğfâr”

“İnsana düşen sorumluluk, işlediği günahlardan dolayı Allah’tan bağışlanma dilemektir. Tevbeleri kabul etmek Allah’a zorunlu değildir. Bu konuda O’nun bağışı ümit edilir. O dilerse affeder, dilemezse affetmez. Bu konuda mü’min ümit ve korku arasında olmalıdır.”

Tevbe, en güzel bir biçimde günahları terk etmektir. Tevbe, bir çeşit, itirafta bulunarak, yapılanlardan özür dileme şeklidir. Aynı kökten gelen ‘tevwâb’ ise, pişmanlık işini çok yapan kimse demektir. Bu bağlamda, tevbe lâfzı hem Allah hakkında ve hem de insan hakkında kullanılır. İnsan hakkında, günahları terk etmeyi, Allah hakkında ise, cezalandırmaktan dönmeyi ifade eder. Çünkü Allah’ın kendisine tevbe eden ve yönelen kulları çoktur. O, isterse kendisine tevbe ile yönelen kullarının her türlü günahlarını affeder. Yine O, isterse, tevbe eden bir günahkârı hiç günah yapmamış gibi rahmetiyle tertemiz hâle getirebilir.

İslâm inancında, hiçbir günahkârın tevbe ile affolunamayacak bir günahı düşünülemez. Bindiği gibi büyük günahların başında şirk gelir. Allah, kulunun tevbesi ve iman ile onu da affeder. Kur’an’da, *“Kendisine şirk koşulmasını aslâ bağışlamaz.”* âyeti, tevbe etmeyenler hakkındadır. İslâm’ın yayılış tarihine baktığımız zaman ilk yıllarda Mekke toplumunda birçok müşrikin İslâm’a girdiğini görürüz. Onlar, İslâm’a girmekle birlikte, Allah onların önceki günahlarını silmiştir. Dolayısıyla, adı şirk bile olsa, eğer bir kimse yaptığı bu hatadan dolayı Allah’tan bağışlanma diler ve hayatını tevhide uygun bir şekilde yeniden düzenlerse, bundan onun bağışlanacağı çıkarılır. Allah’ın en güzel isimlerinden olan et-Tevvâb; *“itâat ederek kendisine dönen bir kimseyi bağışlayan”* mânâsına gelir. Çünkü O, her zaman kullarının tevbesini kabul eder; *“Muhakkak Allah, Tevvâb, Rahîm olandır.”* Bu âyette, et-Tevvâb ve er-Rahîm isimlerinin birlikte kullanılması, bizden, işlediğimiz günahlardan dolayı ma’siyetin nicelik ve niteliğine bakmadan bağışlanma dileğinde bulunmamız istenmektedir. Ayrıca, er-Rahîm ism-i şerifinin kullanılması da O’nun bağış, merhamet ve şefkatinin engin oluşuna işarettir. Allah kullarını her zaman tevbeyle muvaffak kılar, kul da tevbe eder. Nitekim Kur’an’da bu husus çok açık bir şekilde dile getirilir: *“Sonra Allah tevbe etsinler diye onları tevbeyle muvaffak kıldı.”*

“Tevbenin kabul edilmesi doğrudan O’nun ilâhî meşîeti ve dilemesiyle ilgili bir konudur. Nasıl ki, namazın, orucun, zekâtın ve haccın birtakım erkânı ve şartları varsa, günahlarımızdan dolayı, yapacağımız tevbelerin de birtakım rükûnleri ve şartları vardır. O şartları yerine getirmediğimiz, tevbenin Allah tarafından kabul edilmesi sorunlu bir mesele olarak değerlendirilir.”

Kur’an’da, Allah’ın “et-Tevvâb” vasfının geçtiği âyetlerin muhtevasında insanların itâatsizliği anlatılır. Meselâ Hz. Âdem ve Hz. Havvâ’nın yasaklanan ağaçtan yemesi, İsrailoğullarının buzağıya tapma şirki, hükümde peygambere itâatsiz kişi, zinâ edenlerin çirkin fiili, cihad amelinden geri kalma ve gıybet etme itâatsizlikleri gibi... İşte mü’min insan, her biri Allah’a bir isyan şekli olan ma’siyetleri bırakıp terk etmelidir. Allah’ın emir ve yasaklarına uygun hareket etmeyen herkes için tevbe etmek dinimizde vâciptir. Günahlardan dolayı tevbe

etmenin gerekliliği konusunda Kur'ân'da birçok emir ifade eden âyetler vardır. Bu âyetlerden bazıları şunlardır:

"Ey mü'minler! Topluca Allah'a tevbe ediniz."

"Allah tevbe edenleri sever, temizlenenleri sever."

Diğer yandan tevbenin gerekliliği konusunda Hz. Peygamber (s.a.v.)'den gelen birçok rivâyet vardır:

"Günahından dolayı tevbe eden hiç günah işle-memiş gibidir."

"Demirin pası gibi, kalbin de pası vardır. Kalp pa-sının parlatılması, istiğfâr iledir."

Yukarıda geçen âyet ve rivâyetlerden anla-dığımız kadarıyla, insana düşen sorumluluk, iş-lediği günahlardan dolayı Allah'tan bağışlanma dilemektir. Tevbeleri kabul etmek Allah'a zorun-lu değildir. Bu konuda O'nun bağıışı ümit edilir. O dilerse affeder, dilemezse affetmez. Bu ko-nuda mü'min ümit ve korku arasında olmalıdır. Çünkü "Allah, dilediğinin tevbesini kabul eder." Tevbenin kabul edilmesi doğrudan O'nun ilâhî

meşîeti ve dilemesiyle ilgili bir konudur. Nasıl ki, namazın, orucun, zekâtın ve haccın birtakım erkânı ve şartları varsa, günahlarımızdan dolayı, yapacağımız tevbelerin de birtakım rükûnleri ve şartları vardır. O şartları yerine getirmedikçe, tevbenin Allah tarafından kabul edilmesi sorun-lu bir mesele olarak değerlendirilir. Bu sebeple Ehl-i Sünnet âlimleri eserlerinde tevbenin Allah katında kabul edilmesinin belli başlı şartları ola-rak şu hususları saymışlardır:

İşlenen günahı terk etmektir. Günahlardan arınmanın birinci şartı budur. İçkinin haram kı-lınışıyla ilgili âyetin sonunda; "*Şeytanın pis amel-lerinden kaçınınız ki felâha erişesiniz.*" Giybeti terk etmekle ilgili bir âyette de; "Bu konuda Allah'tan sakının." buyrulduktan sonra, Allah'ın tevbeleri kabul edeceği beyan edilir.

Geçmişte işletilen günahlardan dolayı piş-manlık duymaktır. Bunun anlamı, işlenen gü-nahlardan nefret etmektir. İmam Gazzâlî bu nedâmet hâlini, günahların verdiği iç sancı ola-rak nitelendirir.

Gelecekte bir daha günaha dönmemeye az-

metmektir. Meselâ farz olan namazı kılmakla ve farz olan orucu tutmakla emrolduğumuz ibâdetleri bir daha terk etmeyeceğimize söz vermek gibi. Bu konuda Yüce Allah bizden sadece dilimizle kuru bir tevbe lâfzını tekrarlamayı değil, bununla birlikte fiilî tevbeler istemektedir. Kur'ân'da, "Ey insanlar! Yürekten tevbe ederek Allah'a dönün ki, Rab'biniz kötülüklerinizi örtsün." buyrulur. Bu âyette geçen "nasaha" fiili, günahlarla yırtılan dindarlığımızı, tevbe ile dikmek, yamamak mânâsına gelir. "tevbe-i nasûh" terkihi ise, insanın işlediği bir günahı, tekrar işlemekten sakınması ve bir daha böyle bir günahı aklının ucundan bile geçirmemesi demektir. İşte bu üç şartın mevcûdiyeti, tevbenin sıhhati için zarûrîdir.

Tevbe, imana dair makamların ilki, hak yolculuğunun başlangıcı ve ilâhî sevgiliye ulaşma kapısının anahtarıdır. Onun için eğer bir günah işlenmişse hiç geciktirmeden hemen tevbe etmek gerekir. Ölümün ne zaman geleceği belli değildir. Seccâde başında mı, seherlerde mi, yataкта mı, sokakta mı, ma'siyet hâlinde mi, hastane köşelerinde mi, dükkânda mı? bilmiyoruz. Belki de tevbe etmeye zaman bile bulamayabiliriz. Bu sebeple, Yüce Allah gündelik hayatımızda tevbe etmemiz için bize birçok imkânlar hazırlamakta ve sebepler yaratmaktadır. Bazen bu âyetlerde emredilen ve yasaklanan hususlar olur, yerine göre belâ ve musîbetlerle sınanma ve yerine göre sayısız nimetlerle taltif etmek şeklinde ortaya çıkabilir. Bize düşen görev, dilimizden istiğfâr ve azalarımızdan da günahın büyüğüne ve küçüğüne bakmadan kime karşı yapıldığına dikkat edip bu çirkin fiillerden uzaklaşma ve vazgeçmek olmalıdır. Çünkü işlediğimiz her bir günah, saatli bomba gibidir. Zamanında tevbe ile etkisiz hâle getirilmezse başımıza sayısız istenmeyen işler açabilir. Kur'ân'da helâk edilen kavimler bunun en açık örnekleridir. Bireysel ve toplumsal günahlar karşısında bireysel ve toplumsal arınmalar gerekir.

Netice olarak, biz mü'minler, Allah'ımızın en güzel isimleri arasında yer alan "et-Tevvâb" is-

minden istifade etmeliyiz. Kur'ân okuduğumuzda devamlı tevbeye davet edildiğimizi görmekteyiz. Bunun anlamı, Allâhu Teâlâ bizi bağışlamak istiyor. Huzuruna tertemiz çıkmamız için uyarılarda bulunuyor. Hatta günahlarından dolayı tevbe etmeyen kimseleri en ağır bir biçimde "zâlim" olarak nitelendiriyor. Allah'tan ümit kesilmez. O'nun merhamet ve şefkati her şeyi kuşatmıştır. O hâlde bizler de O'nun "et-Tevvâb" ismini sadece O'ndan bağışlanma olarak değil, emrimiz altında bulunan varlıkların bağışlanmasıyla hayatımıza taşıyabiliriz. Meselâ, bir yönetici olarak emrimiz altında çalışan memurlarımız, vatandaşlarımız, işçilerimiz, arkadaşlarımız, dostlarımız, eşimiz, çocuklarımız vb. olabilir. Bir üst olarak astlarımızı bize karşı işledikleri suçlardan dolayı onların mazeretlerini kabul edip cezalandırmamakla tevbeye işlerlik kazandırmış oluruz. Bu da Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmanın ta kendisidir.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Söğüt Ağacından Meyve Ummak

“Zenginlik kişi için bir sınanma aracıdır. Karun, cimriliğinden dolayı servetiyle yerin dibine batmış, hasisler için bir sembol olmuştur. Şairler bencil, kimseye yararı dokunmayan hasis insanları söğüt ağacına benzetirler. Söğüt ağacı bütün görkemine rağmen meyvesizdir.”

İnsan sınırsız duygu ve isteklerle donatılmış bir varlık. Doymak bilmeyen bir iştah ve hırsla malûl. Hangi duygusunu gözden geçirse "Daha yok mu?" sorusuyla karşılaşır. Daha yok mu? Daha yok mu? Yaratılışına konmayan fren, ilâhî mesajla bir imtihan vesilesi olarak önüne çıkarılmış. Önüne iki seçenek konmuş dünya mı ölümsüz hayat mı? Tercih insana bırakılmış. Seçmekte hür... Dilediğini yapmakta serbest fakat mesaj açık: Dünya mı sonsuzluk mu?

Bu soru iki tür insan tipi çıkarmış ortaya: Dünya ehli, sonsuzluk ehli. Dünya ehlinin en belirgin vasfı doymak bilmeyen isteklerini gerçekleştirmek, servet biriktirmek, zengin olmak... Mal mülk, servet sâman sahibi olmak. Kazandıkça kazanmak, biriktirdikçe biriktirmek, yığdıkça yığmak ister. Malı mülkü çoğaldıkça cimriliği artar. Çevresini görmez olur. İhtiyaç sahiplerini fark edemez olur. Hatta kimi zaman ihtiyaç sahibi en yakınlarını bile görmezden gelir. Tek düşünce si daha çok daha çok kazanmak... Bütün servet sahipleri böyle mi; elbette değil. Kazandıklarını hayır ve güzellik için, yarın için harcayanlar da az değildir.

Tarihin her döneminde sanat himaye ve destek ile gelişmiştir. Batı'da da Doğu'da da sanat ve ilim başta devlet adamları olmak üzere varlık sahibi insanların destekleriyle varlığını sürdürmüş gelişmeye devam etmiştir. Sanatsever imkân sahipleri şair ve yazarlara kol kanat germiş, adlarını ölümsüzlük defterlerine yazdırmışlardır. Şurası unutulmamalı ki şairler ve yazarlar olmasa bugün herkesçe bilinen bazı devlet adamlarının adını kimse hatırlamayacaktı. Bunu kendi tarihimizden örneklerle de anlayabiliriz.

Sanatın değerini bilen Kanûnî Sultan Süleyman fethettiği şehir ve beldelerle değil, Bâkî gibi bir şairle iftihar etmiştir. Onun ismini yavaşatan eserlerden biri de Bâkî'nin ünlü Kanûnî Mersiyesi'dir. Kanûnî sadece Bâkî'ye değil başta Hayâlî Bey olmak üzere pek çok şair ve bilgine sahip çıkmış, destek olmuş, hediye ve ihsanlarıyla teşvik etmiştir.

"Şairler ehl-i dildir, gönül ehlidir.
Baktı mı muhatabın rûh röntgenini
çeker, ne karatta olduğunu anlar.
Hasis insanlardan uzak durur.
Başkalarını da keskin mısralarıyla
uyarırlar."

Hükümdarı örnek alan vezirlerden bazıları da şair ve âlimleri kollamış, konaklarını sanat ve ilim akademisi hâline getirmişlerdir. Bu yolu tutanlar şairlerin eserleriyle isimlerini tarihin hafızasına yazmış bir nevi ölümsüzlük iksiri içmişlerdir. Cimrilik yapıp kazançlarının üstüne titreyen hasislere gelince, biriktirdiklerini arkalarında bırakarak göçüp gitmişler. Şairler böylelerini tiye almaktan çekinmemişlerdir. Bir vezire kaside sunan şaire caize olarak bir at eyeri verilir. Vezir eyeri omuzuna atıp konaktan çıkınca başka bir şairle karşılaşır. Şair, kasidesine karşılık ne caize verildiğini sorunca cevabı şu yergi cümlesi olur: Üniformasını verdi(!)

Zenginlik kişi için bir sınanma aracıdır. Karun, cimriliğinden dolayı servetiyle yerin dibine batmış, hasisler için bir sembol olmuştur. Şairler bencil, kimseye yararı dokunmayan hasis insanları söğüt ağacına benzetirler. Söğüt ağacı bütün görkemine rağmen meyvesizdir. Akıllı kişi söğüt ağacından meyve ummaz. Gözü sadece bu dünyayı gören, hırslı insanlar söğüt ağacı gibidir. Kimseye bir faydaları dokunmaz. Söğüt ağacı gibi bile olamazlar zira bu ağacın hiç olmazsa gölgesinden insanlar yararlanabilir.

Şairler ehl-i dildir, gönül ehlidir. Baktı mı muhatabın rûh röntgenini çeker, ne karatta olduğunu anlar. Hasis insanlardan uzak durur. Başkalarını da keskin mısralarıyla uyarırlar. Hayâlî Bey aşağıdaki beytinde, "Alçak dünyaya talip olandan gönül ehli vefâ beklemez; akıllı (adam) söğüt ağacından meyve ummaz." diyerek bu hususa işaret etmektedir:

*Tâlib-i dünyâ-yı dündan ehl-i dil ummaz vefâ
Meyve ümmîd eylemez âkıl nihâl-i bîdden*

Sanata ve sanatçıya sahip çıkmayan birçok devlet adamı ve servet sahipleri ise unutulup gitti. İsimleri sayıp sözü uzatmaya gerek var mı? Dünya geçicidir, aldatıcıdır. Kişi, mezara birkaç arşın bezle gider. Servet mirasçılara kalır. İnsanın önünde iki yol var meyveli bir ağaç mı söğüt ağacı mı? Tercih kişiye kalmış...

Sanat ve edebiyatın önemi gün geçtikçe daha açık olarak ortaya çıkarken geçmişle kuru kuru övünen bazı kesimlerin alabildiğine lüks ve şatafat batağında debelenip söğüt ağacı olmaya devam etmeleri anlaşılır gibi değil. Madalyonun diğer tarafı da boş değil: Günümüzde sanatın önemini kavrayanlar kurdukları kurumlar ve vakıflar aracılığıyla kazançlarının bir bölümünü sanat faaliyetlerine ayırmaktadır. Böylece hem reklamlarını yapmış hem de sanata destek olmuş oluyorlar.

Dipnot

**Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi*

İsterim Gazeli

Duâsı makbullerin duâsını isterim
Allahü Teâlâ'nın rızâsını isterim

Îman ile yaşayıp îman ile ölmeyi
En Cömert'ten Cennet-i Âlâ'sını isterim

İhlâs sahiplerinin renklerine boyanıp
Gece-gündüz onların safâsını isterim

Süleyman Çelebi'nin Mevlîd-i Şerîf'ini
Fuzûlî'nin Mecnûn ve Leylâ'sını isterim.

Gâlib Dede merhûmun Hüsn ü Aşk destânını
Mevlevî Tekke-i Kübrâ'sını isterim

Risâletü'n Nushiyye ve Dîvân-ı Yûnus'u
İslâm bülbüllerinin nidâsını isterim

Başta Çile,yüz küsur eserine yansıyan
Üstâd Necip Fâzıl'ın dehâsını isterim

Çağımızın Vicdânı,Fikir-Şiir Nakkaşı
Sezâi Karakoç'un deryâsını isterim

Güzel Rabbim,Oğuz'a son nefeste imdât kıl
Lâilâhe İllâllah,sadâsını isterim...

Bekir OĞUZBAŞARAN

صِدَائِي بِصَادِقٍ وَأَوْلَانِي بِدِينِي لَا يُقَالُونَ

عَشِقَائِي بِعَاشِقٍ وَأَوْلَانِي بِفِرَاقِنِي لَا يُنِيلُونَ

Sıdk ile Sâdık Olmak

Sıdk ile sâdık olana derdine lâıık olana
Aşk ile âşk olana gam-ı firâk n'eyler n'eyler

Es-Sevvid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)

Tasavvufî bir terim olan "sıdk"; gerçeği ifade etme, dürüstlük ve güvenilirlik kavramlarını kapsayan derin bir ahlâkî erdemdir. Bu terim, bir şeyin objektif gerçekliğine uygun bir şekilde ifade edilmesi anlamına gelirken, aynı zamanda kişinin zihnindeki bilgiyle de uyumlu olmasını gerektirir. Eğer bir kişi, gerçekte doğru bir bilgi verse bile, kendi zihninde yalan söylediğini düşünüyorsa, bu ifade yalan olarak kabul edilir. Sıdktan yani doğruluktan uzaklaşmış demektir. Bu durum, sözlerin bir yönüyle doğru, diğer yönüyle yanlış olabileceğini gösterir. Sıdk, geçmiş, şimdi veya gelecekle ilgili haber ve vaatleri kapsar; aynı zamanda soru, talep ve duâ gibi dolaylı ifadelerde de bulunur. Sıdk, kâinatın düzeninin temeli olarak görülür ve doğruluğun bütün güzel erdemlerin kaynağı olduğu kabul edilir. Yalan söylemek, insanı insanlıktan çıkarır ve böyle bir kişi sözüne güvenilmez hâle gelir. Bu sebeple, yalanla hareket edenler, hayvanlarla eşit bir konuma düşerler. Kur'an-ı Kerîm'de, doğru yoldan sapanların hayvanlara benzetilmesi, bu durumun ciddiyetini vurgular. Sıdk, hem bireysel hem de toplumsal ilişkilerde güvenin temelini oluşturan, insanın ahlâkî ve rûhsal gelişiminde kritik yer tutan bir erdemdir.¹

Tasavvuf önderleri, sıdkı derin bir ahlâkî erdem olarak ele almışlardır ve bu kavramın rûhsal ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini vurgulamışlardır. İşte bazı tasavvuf önderlerinin sıdk ile ilgili görüşleri şöyledir:

Sıdk, ilâhî hakîkatin bir yansıması olarak görülür. İbn Arabî, kişinin kendi içsel gerçeğiyle uyumlu olmasının, mânevî yükseliş için gerekli olduğunu belirtir. Mevlânâ, sıdkı kalbin saflığıyla ilişkilendirir. Gerçek sevginin ve bilginin, yalnızca sıdk ile elde edilebileceğine inanır. Yalanın rûhu kirlettiğini ve insanı gerçeklikten uzaklaştırdığını ifade eder. İmam Gazzâlî, sıdkı, ahlâkî erdemlerin en üst seviyelerinden biri olarak değerlendirir. Ona göre, doğru sözlü

"Sâdik kişinin zâhirî halleri düzgündür, fakat bâtını bazı vakitler nefsin hazzına meyleder. Bunun alâmeti de, bazı tâatlarda ibâdetin tadını bulup, bazılarında bulamamasıdır."

olmak, kişinin Allah'a olan bağlılığının bir göstergesidir. Yalan, kalbi karartır ve insanın mânevî gelişimini engeller. Hacı Bektaş-ı Velî'nin öğretilerinde sıdk önemli bir yer tutar. Doğruluk ve güvenilirlik, sosyal ilişkilerde de hayâtî öneme sahiptir. Hacı Bektaş-ı Velî, insanın kendisiyle barışık olması gerektiğini ve bunun ancak sıdkla mümkün olduğunu vurgular. Genel olarak sûfler, sıdkı, Allah'a olan teslimiyetin ve samîmiyetin bir göstergesi olarak görürler. Sıdk, Allah'a yönelişin ve rûhsal arınmanın önemli bir parçasıdır.

“Sıddîklik, inananlar için ulaşılabilecek en yüce gayedir ve bu hedefe ulaşma arzusu, kişiyi sâdık olmaya motive eder. Sadâkat, âhiretteki ödül ile ebedî bir fayda sağlar; âyette, Allah’a ve elçilerine inananların sıddîk ve şehitlerle beraber olacağı belirtilmiştir.”

Bu düşünürler, sıdkı sadece bireysel bir erdem olarak değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın temeli olarak da değerlendirirler. Onlara göre, sıdk, rûhsal gelişim için vazgeçilmez bir unsurdur ve insanın kendisiyle, diğerleriyle ve Allah’la olan ilişkisini derinleştirir.

Ebû’l-Hasan el-Mâverdî, “İnsanlar sürekli olarak sıdkı aramalıdır. Sıdk ile vefâ, sabır ile de hilm ikiz kardeş gibidir ve bunlara riâyet eden dünya saâdetini büyük oranda tamamlamış olacaktır.” demiştir.

Kuşeyrî ise; “Sıdk, helâk olunacak yerde hakk olanı söylemektir.” şeklindeki tanımlama yapmıştır. Cüneyd-i Bağdâdî, “Sıdk, yalandan başka şeyin seni kurtaramayacağını sandığın yerde bile doğru söylemendir.” diyerek sıdkın önemine dikkat çekmiştir.

Es-Sühreverdî, “Sâdık kişinin zâhirî hâlleri düzgündür, fakat bîatını bazı vakitler nefsin hazzına meyleder. Bunun alâmeti de, bazı tâatlarda ibâdetin tadını bulup, bazılarında bulamamasıdır.” şeklinde sıdkı tanımlamıştır.

Doğruluk anlamına gelen sıdk, kalpte olan ile davranışa dökülen şeylerin aynı olmasını, amelin ve özün ise, hükmün meydana gelen şeye uygun olmasıdır. Sıdk; mızrak, şecâat ve kuvvet anlamlarında da kullanılır. Yapılan iş ve amellerde dürüst ve doğru hareket etmek

dinimizin de bir emridir. Sıdk, bir kişinin zarar göreceğini bilmesine rağmen doğru olanı söylemesi ve yapması olarak tanımlanır. Allah’a lâîk bir kul olmak ve ona teslim olmak demektir. Sıdk insanı kötülüklerden uzak tutarak doğruya sevk eder. Doğruluk ve iyi niyetin özü olan sıdkla, samîmiyet ve dürüst bir kulluğun özü olan ihlâs, birbirlerinden güç alarak bütünlük kurarlar. Bu sebeple içinde doğruluk olmaksızın samîmiyetten söz edilemeyeceği gibi, samîmiyet olmaksızın da doğruluktan bahsedilemez. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.) şöyle buyurur:

Sıdk ile sâdık olana derdine lâîk olana

Aşk ile âşık olana gam-ı firâk n’eyler n’eyler²

(Doğrulukla hareket edene, bağlandığı yere sâdık bağlı olana, sıdka dikkat edene, aşkında sâdık olup, derdine lâîk olana, gönülden âşık olana, ayrılığın gamı ne yapabilir? Bir şey yapamaz.)

Bir âyette, “Allah’a ve Rasûl’üne iman edin; O’nun size emânet olarak verdiklerinden, başkaları için de harcayın. İçinizden iman edip böyle harcamada bulunanlara büyük mükâfat vardır.”³ buyruluyor. Allah’a ve Rasûl’üne iman edenler “sıddîklar” olarak anılmıştır. İlk dönem müfessirlerinden Mücâhid b. Cebr, bu âyetin herkesin Allah’a ve Rasûl’üne iman ettiğinde sıddîklar grubuna girdiğini ifade ettiğini belirtir. Mukâtil b. Süleyman, sıddîklar terimini, “verdikleri haberler konusunda peygamberlere kuşku duymayanlar ve onları yalanlamayanlar” şeklinde tanımlarken, Dahhâk b. Müzâhim ise, “Allah’a iman edip peygamberleri tasdîk edenler” olarak açıklamıştır. Nisâ Sûresi’ndeki (4/69) kullanımında ise müfessirler, genel olarak Allah’a, Rasûl’üne ve İslâm’ın mânevî otoritesine itâat edilmesi gerektiğini vurgularlar. Münâfıkların ikiyüzlülüğünü eleştiren ve bir anlaşmazlık durumunda Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hakem olmasını isteyen ifadelerin

ardından, "Allah'a ve Rasûl'üne itâat edenler, Allah'ın lûtfuna mazhar olan peygamberler, siddîklar, şehitler ve sâlih kimselerle birlikte olacaktır. Bunlar güzel dostlardır."⁴ şeklindeki ifadeyi incelemiştir.

Bu âyetin inmesine sebep olan olayda, bir sahâbî, Rasûl-i Ekrem'e olan sevgisini ve onun ölümünden sonra cennetteki yüksek makamı dolayısıyla kendisinden uzak kalmaktan duyduğu kaygıyı dile getirmiştir. Fahreddin er-Râzî, âyetteki siddîkların kimler olduğunu açıklarken üç farklı görüş öne sürer:

- Dini tereddütsüz kabul edenler;
- Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sahâbîleri arasındaki önde gelenler;
- Rasûlullah'ı ilk tasdik eden ve sonraki mü'minlere önderlik edenler.

Bu son görüşe göre, İslâm'ı ilk benimseyenlerden Hz. Ebû Bekir (r.a.), "siddîk" unvanına en çok lâyıf olan kişidir. Râzî, siddîk'in bir basamak yukarısında nübüvvetin olduğunu belirtir ve bu sebeple Ebû Bekir (r.a.)'in vefâtında, ashâb tarafından Rasûlullah'ın

yanına defnedildiğini ifade eder.⁵

*Atîk olursun refîk olursun
Siddîk olursun yârin unutmâ⁶*

(Atîk (soylu, çok köle başışlayan) olursun, refîk (yoldaş) olursun, siddîk (güvenilir) olursun; (ne olursan ol sen gerçek) sevgilini unutma.)

Hulûsi Efendi (k.s.), bu beytinde bilinçli olarak Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in vasıflarını sıralamıştır. O hem soylu hem cömert hem saf (atîk), hem yoldaş (refîk) hem de güvenilir (siddîk) idi. Onun için edebiyatımızda ve İslâm dünyasında o Atîk, Refîk ve Siddîk lâkapları ile anılır.⁷ Yüce Allah, gerçek iman eden mü'minlere "siddîklik" ve "şehitlik" gibi yüksek dereceler verir. Bu makamların âhiretteki karşılıkları da büyüktür. Siddîklik, inananlar için ulaşılabilecek en yüce gayedir ve bu hedefe ulaşma arzusu, kişiyi sâdik olmaya motive eder. Sadâkat, âhiretteki ödül ile ebedî bir fayda sağlar; âyette, Allah'a ve elçilerine inananların siddîk ve şehitlerle beraber olacağı belirtilmiştir.

Siddîk, Allah'a ve Elçi'sine derin bir sadâkate sahip olan kimseyi tanımlar. Bu

kişiler, peygamberin öğretilerini tasdik eden ve onun yolunda mücadele edenlerdir. Hem şehitler hem de siddikler, cennette bol mükâfat alacaklardır. Siddik kelimesinin kullanımı, bu kişilerin söylediklerine kendilerinin de inandığını gösterir; siddik, dürüst ve samimî olan, vicdanına göre hareket eden kişidir.

Yüce Allah, sâdiklarla dostluk kurmayı ve onlarla iletişimde bulunmayı teşvik etmiştir. Sâdik kalmanın yolu, Allah'a ve Peygamber'ine itâatten geçer. Doğrunun ölçüsü, Allah ve Peygamber'i tarafından belirlenmiştir. Bu doğrulara uyanlar, sâdik olarak adlandırılır.

Aynı zamanda, her devirde peygamberler ve onlarla birlikte iyi özelliklere sahip insanlar vardır. İtâat edenler, bu kişilerle birlikte olacak ve onların iltifatlarına mazhar olacaklardır. Siddik, doğruluğu çok iyi benimseyen ve uygulayan kişidir; bu, hem davranışlarda hem de iç dünyada kendini gösterir. Siddikler, inançlarını kuşku duymadan benimseyen ve uygulayan, adâlet ve hakkın yanında duran kimselerdir. Hz. Ebû Bekir (r.a.) gibi sahâbîler bu unvanı taşırlar ve herkes tarafından adâlet beklentisi içinde olurlar.

İnsanın sâdik kalması için güçlü bir motivasyona ihtiyaç vardır. Özellikle Allah'a

ve O'nun değerlerine sâdik kalmak, sabır ve fedakârlık gerektirir. Eğer kişi, Allah'ın her an kendisini gördüğünü bilirse, sâdik olmayı anlamlı bulur ve bu konuda motive olur. Sâdik kalan kişi, belki insanlar tarafından takdir edilmese bile, Allah'ın takdir edeceğine inanır ve sonuna kadar sâdik kalmaya çalışır.

Sâdik, ahlâkî olgunluğun en yüksek derecesidir. Yüce Allah, mü'min olmayı ve sâdik kalmayı eşit derecede değerli görmüştür. Bir kişinin belirli değerleri benimsemesi, onun nefsiyle mücadele etmesine sebep olur ve bu değerlerin karşıtlarıyla yüzleşmesini gerektirir. Dolayısıyla, değerlere bağlılık, fedakârlık ve sabır gerektirir.

Allah, samimî mü'minleri ilâhî değerleri yaşama konusundaki gayretleri sebebiyle "siddikler" olarak nitelendirir. Allah'a verdiği sözde durmayanlar ise "münâfikler" olarak tanımlanır. Bu bağlamda, mü'minlerden bazıları Allah'a verdikleri sözde durarak ya şehit olmuş ya da şehitlik için mücadele eden karakterleri sergilemiştir. Bu sâdik mü'minler, dinin yücelmesi için zorluklara karşı sabır ve dayanıklılık gösterirler. Verdikleri sözün gereğini yerine getirenler, "sâdik" olarak tanınır. Yüce Allah, "muttakiler" olarak tanımladığı kişilerin erdemli karakterlerini açıklar. Bu özellikler,

bireysel ve toplumsal niteliklerin en iyi yanlarını içerir. İslâm, insanları bu erdemlerle donanmaya çağırır. Muttakîlerin en belirgin özelliklerinden biri, özlendir ve sözlerinde doğru olmalarıdır. Onlar, sadâkatlerini sözlerinde, fiillerinde ve niyetlerinde gösterirler. Doğruyu söyleyip uygulamak, doğruyu bulma azmi taşımak ve inandıkları değerleri yerine getirmek için sabırlı olurlar.⁸

Sadâkat, güzel ahlâkın önemli bir parçasıdır; hem bireyin başkalarına güven vermesini hem de başkalarına güven duymasını kapsar. Bu sebeple, ahlâk ile sadâkat arasında sürekli bir ilişki vardır. Ahlâkî ve tasavvufî eserlerde sadâkat, erdemlerden biri olarak kabul edilir ve diğer ahlâkî değerlerle bağlantılıdır. Meselâ, âdil, güvenilir, tutarlı ve vefâlı olmak gibi nitelikler, sadâkat ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilidir.

Sadâkat, bireyin inandığı değerlerle kurduğu duygusal ve mânevî bağdaki samîmiyetini ifade eden bir erdemdir. Sadâkat bilincinin gelişimi ve sadâkat ahlâkının oluşması, hayatın her aşamasında eğitimle sağlanır.

Sadâkat ile bağlı olunan cemiyet bilinci de belirli bir süreç içinde oluşur. İslâm tarihinde, Hz. Ebû Bekir (r.a.), sadâkatin en güzel örneklerinden biridir. İlk halife ve ilk Müslümanlardan biri olan Hz. Ebû Bekir (r.a.), doğru sözlü, güvenilir ve her zaman sözünde duran biri olarak "Siddîk" unvanıyla anılır. İsrâ ve Mîrâc olayının ardından bu unvan kendisine verilmiştir. Müşrikler, mîrâcî duyunca Hz. Ebû Bekir (r.a.)'e giderek alaycı bir şekilde anlatmışlardır. Ancak Hz. Ebû Bekir (r.a.), Peygamber (s.a.v.)'in sözlerine güvenerek "Eğer o söylüyorsa, bu mutlaka doğrudur." demiştir. Bu olay, onun Hz. Peygamber (s.a.v.)'e olan güveni ve sadâkatinin çarpıcı bir örneğidir.⁹

Âşık olan sevgisini içinde besledikçe ayrılığın gamı ona tesir etmez. Sevgi, bir kişi veya nesneye karşı derin bir ilgi ve bağlılık gösteren

bir duygu olarak tanımlanır. Bu bağlamda, sevginin iki yönü vardır; seven ve sevilen. Sevgi, bağlılık içerdiği için, bir kişi ya da değerlere yönelik bir duygusal bağ oluşturur. Arapçada "mahabbet" ve "meveddet" terimleriyle ifade edilen sevgi, kişinin iyi olduğunu düşündüğü şeyleri istemesi anlamına gelir ve bu istek, lezzet, fayda ya da fazîlet arayışına dayalı olabilir. Dinî değerlere bağlılık açısından, fazîlet için olan sevgi, sadâkat bağlamında özel bir anlam taşır. Kur'ân-ı Kerim'de sevgi ile ilgili çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Allah'ın insanları sevmesi, iyilik yapanlar, tevbe edenler, temizlenenler, muttakîler, sabredenler ve adâletle davrananlar gibi belli sebeplere dayandırılmıştır. Sadâkatin gelişiminde sevginin etkisi büyüktür. Sevgi, inanç konularında korkutma veya zorlamadan daha etkilidir; çünkü sevgi insanı birbirine yaklaştırırken, korku uzaklaştırır. Sevgiye dayalı itâat, içten gelir ve korkuya dayalı itâatten daha değerlidir. Korkuyla oluşan itâat, sadece dışsal bir boyun eğme iken, sevgiyle oluşan itâat samîmî bir bağlılığa dönüşür ve bu bağlılık sadâkat olarak adlandırılabilir. Dolayısıyla sevgi, sadâkatin oluşumunda ve sürdürülmesinde kritik bir rol oynamaktadır.¹⁰

Dipnot

1. Mustafa Çağrıcı, "Sıdk" Maddesi, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2009, c. 37, s. 98-100.
2. Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, (Haz: Mehmet Akkuş- Ali Yılmaz), Nasihat Yayınları, İstanbul, 2006, s. 75.
- 3.57/Hadîd, 19.
- 4.5/ Nisâ, 69,
5. Mustafa Çağrıcı, "Siddîk" Maddesi, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2009, c. 37, s. 91-92.
6. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s. 10.
7. Nihat Öztoprak, 20. Yüzyıl Mutasavvîf Dîvân Şairi Seyyid Osman Hulûsî Efendi Dîvânı (İnceleme-Metin-Nesre Çeviri), Nasihat Yayınları, İstanbul, 2020, c. 1, s. 251.
8. Abdurrahman Kasapoğlu, "Bir Kişilik Özelliği Olarak Kur'an'da Sadâkat", İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Bahar 2010/ 1(1), s. 119-155.
9. Ahat Taşçı, "Din ve Ahlak Bağlamında Sadâkat", Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi, 9 (Nisan 2022): 151-170.
10. Taşçı, a.g.m, s. 158-159.

Hikmetler Nüshası

“Ey fahr-i rüsül pâdşeh-i ‘arş-ı cenâb
Kim zikrini ref’ için nüzûl itdi kitâb
Bir nüsha-i hikmet-i ilâhîsin sen
Şerh itse n’ola sadrını Rabbü’l-erbâb”

Neylî (1673-1748)

*Ey fahr-i rüsül pâdşeh-i 'arş-ı cenâb
Kim zikrini ref' içün nüzûl itdi kitâb
Bir nüsha-i hikmet-i ilâhîsin sen
Şerh itse n'ola sadrını Rabbü'l-erbâb*

"Ey bütün peygamberlerin padişahı, göğün efendisi! Kitap, senin adını yüceltmek için indi. Sen, yüce hikmetlerin bir nüshasisin. Allah, senin sadrını şerh etse buna şaşılmaz!"

Neylî, Klasik Türk şiirinin mazmunlarını ve sanatlarını ustaca istif ettiği bu rubaisinde Hz. Muhammed (s.a.v.)'i farklı bir anlatımla tavsîf ediyor. Şiirde dikkat çekici birçok nokta var. Bunlardan birisi hemen her kelimenin farklı anlamlarını da düşünmemizi gerektirecek şekilde seçilmiş olması. İkincisi ise tenâsüp ve tezat teşkil edecek kelimelerin şâirâne bir üslûpla kullanılması...

Rubâideki ilk mısra Hz. Muhammed (s.a.v.)'e bir hitap cümlesidir. Hz. Muhammed (s.a.v.), peygamberlerin şâhidir, başkanıdır. Padişah ile sadr (başkan) kelimeleri arasında anlam ilgisi vardır. Ref' kelimesinin bu şiirdeki anlamı "kaldırma, yükseltme"dir. Nüzûl ise "inme" mânâsındadır. Bu iki kelime arasında anlam zıtlığı dikkat çekiyor. Kur'ân-ı Kerim, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in adını yüceltmek için indirilmiştir. Çünkü Kur'ân'da Hz. Muhammed (s.a.v.)'in vasıflarını ve yüceliğini anlatan âyetler mevcuttur.

Üçüncü mısradaki Peygamber Efendimiz, Allah'ın hikmetlerinin yazılı olduğu bir belge gibi tasavvur edilmiş. Şairi böyle bir hayâle iten sebep, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in yaşayışı, ahlâkı, hâl ve tavırlarıyla Allahu Teâlâ'nın örnek gösterdiği Müslüman kimliğini her yönüyle taşıyor olmasındandır. İncelenmeye değer görülen ya da bir değer taşıyan her yazının mutlaka şerhe, yani açıklamaya ihtiyacı vardır. İşte Allahu Teâlâ da Hz. Muhammed (s.a.v.)'i şerh etmiş, açmış, açıklamıştır. Bu anlatım ile Neylî,

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in göğsünün yarılması hâdisesine telmihte bulunuyor. Âyette de belirtildiği gibi, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in göğsü melekler tarafından açılmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.) çocukken arkadaşları ile oynadığı bir sırada, Cebrâil ona görünerek, onu yere yatırır, kalbini yarar, içinden bir parça çıkarır. Sonra kalbini altın bir tas içinde zemberekle yıkar ve göğsünü kapatır. Mirac'a çıkarılmadan önce de bu amelenin tekrar edildiği kayıtlıdır. Âyette bu hususla ilgili olarak şöyle söyleniyor: "Biz senin göğsünü (kalbini) açmadık mı?/Ağırlığından dolayı belini büken yükünü senden alıp atmadık mı?"

Neylî, Peygamber Efendimiz için yazdığı şiirlerinde genellikle rubâî şeklini tercih etmiş. Bu, şairin yaşadığı asra göre bir bakıma haklı ve akıllıca bir tercihtir; zira Neylî'nin yaşadığı yıllara kadar zaten birçok şair, söylenecek sözleri söylemiş; kullanılacak mazmunları birçok şiirde edibâne bir biçimde kullanmıştır. Farklı bir anlatımı olmayan şairin, söylenmiş onca sözün istifine imkân hazırlayan rubâî şeklini kullanmasından daha akıllıca bir işin de olmayacağı muhakkaktır. Nitekim Neylî'nin Dîvânında 5'i yine rubâî kalıbında olmak üzere 6 tevhidden sonra, tamamı 14 olan na'tin 8'i rubâî şeklindedir.

Neylî'nin, çağdaşı olan hikemî tarzın üstâdi Nâbî'den geniş ölçüde etkilendiği gözleniyor. Nâbî'nin:

*"Sakın terk-i edebden kûy-ı Mahbûb-ı Hüdâdır
bu/Nazargâh-ı İlâhîdir Makâm-ı Mustafâ'dır bu"*
beytiyle başlayan na'tine Neylî'nin:

*"Matâf-ı enbiyâ beyt-i Cenâb-ı kibriyâdır bu/
Gözün aç gâfil olma kim nazargâh-ı Hudâdır bu"*

matlali naziresi Peygamber Efendimiz ve Kâbe vasfında yazılan güzel şiirlerdendir.

Yaşlısını Görmezden Gelen Toplum

“Çocuklarımızı yaşlıyı sevmeye onahürmetetmeduygusunutatmazlarda, bizlerine beveyimize olumsuz davranışlarımızı, kötü konuşmalarımızı görürlerse, ileriki dönemde onlardan bizlere aynı muâmeleyi yapacaklardır.”

Batı kültürünün her şeyimizi savuran etkisi ve yaşamın bireyselleşmeye doğru hızla kaymasıyla birlikte, bizleri birbirimize bağlayan ve toplum yapan değerlerin önce örselendiğini, sonra aşındığını, en sonunda da kaybolduğunu görüyoruz. Çözülme o kadar hızlı olmaktadır ki, fazla değil sadece beş yıl öncesine göre, kaybettiğimiz pek çok şeyi tek tek sayabiliriz. Kendi kendinize bir sorun, beş yıl önceki toplumla şu anki toplum aynı mı diye? Ne kadar değişmiş ve ne kadar kendisini kaybetmiş değil mi? Peki yüz yıl öncesiyle şu anki toplum arasındaki ortak değerler ne kadardır acaba? Böyle devam ettiği takdirde sonumuzun ne olacağını tahmin etmek hiç de zor değildir.

Gençlerle Yaşlılar Arasındaki Zayıflayan Bağ

Bahsettiğimiz çözülmeyi en açık şekilde görebileceğimiz yerlerden birisi de, gençlerle yaşlılar arasında iyice zayıflamış olan sevgi ve saygı bağıdır. Artık gençlerin yaşlılara hürmet ettiğini ve köklerimizden gelen bu değeri muhâfaza ettiğini söylememiz neredeyse imkânsızdır. Toplu taşıma araçlarında elinde bastonuyla ayakta zorla durmaya çalışan, diğer tarafta hiçbir şey yokmuş gibi arkadaşlarıyla kahkaha atmaya devam ederek başlarında veya az ileride dikilmekte olan yaşlı insanı görmezlikten gelen veya kaçamak bakışlarla dışarıyı seyreden gençler... Yaşlılıklarında bir başlarına evlerine terk edilen ve üst başlarına bakamayıp temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarından sefil duruma düşenler... Vefât ettikleri, günler sonra dışarı vuran kokuyla anlaşılanlar... Bakımevlerine bırakılarak yakınlarıncâ hâlleri hatırları sorulmayanlar, ihmâl edilenler, moral verilmeyenler... Bir yere yerleştirilemediklerinden, mecbûren bakıldıklarından dolayı horlananlar, hakârete uğrayanlar... Hayata bağlanmalarını sağlayan gönül çeşmelerine sevgi adına bir şey akıtılmayanlar... Saçları tamamen ağarmış ve himâyeye muhtaç hâle gelmiş böylesi insanlar etrafımızda ne kadar da çoğalmıştır değil mi?

“Allâhu Teâlâ bu âyette kendisine ibâdet edilmesiyle anne babaya hizmet edilmesini, gönüllerinin hoş tutulmasını beraber zikretmektedir. Bu, anne babaya hürmete Allah’ın ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Allah’a kullukla ebeveyne hizmet âdetâ eşit görülmektedir.”

Soğuk kış aylarında apartman girişlerinde, bankamatik gişelerinde, izbe yerlerde bir çaputa sarılıp kıvrılmış hâlde hayata tutunmaya çalışanlar ise işin en vahim boyutudur. Ve bu insanların büyük çoğunluğunun bir ailesinin, onu taşınmaz bir yük gibi görerek başlarından atan çoluk çocuğunun olduğu bir gerçek.

Sorumluluk Omuzlarımızda

Böyle bir görüntünün ortaya çıkmasında toplum olarak başta basın olmak üzere her müessese ve ferdin sorumluluğu elbette vardır ancak ebeveynler olarak bizlere büyük bir mes’ûliyet düşmektedir. Büyüklere karşı küçüklerin nasıl davranması gerektiğinin öğrenileceği en iyi yer aile ortamıdır. Anne baba bunu hem anlatarak, hem de yaşamlarında göstererek çocuklarına örnek olabilirler. Ebeveynin gerek kendileriyle birlikte kalan, gerekse zaman zaman bir araya geldikleri anne babalarına gösterecekleri saygı, sevgi ve hizmetlerine koşma, çocukların büyüklere karşı bakışını şekillendirecek, yaşlandıklarında anne babalarına nasıl davranmaları gerektiğini öğretecektir. Belki de bu yolla, yukarıda bahsettiğimiz olumsuz tablolar azalacaktır. Bu yapılmadığı takdirde, anne babasının büyüklere saygı göstermediğini gören, bunun dinî bir görev olduğunu öğrenmeyen, âhiret düşüncesi olmayan, tamamen “bana ne”ci olarak yetişen

bir çocuk, yaşlandıklarında anne babasına veya bir başka yaşlıya nasıl saygı gösterirsin ki?

İnsan Kendi Geleceğini Kendisi Hazırlar

Büyüklerimize saygı gösterip dışlamamak, hizmetlerini görmek, esasında bir vefâ borcudur. Anne babamızın bizleri yetiştirmek için bebeklikten itibaren göstermiş oldukları çabayı, hastalandığımızda bizimle birlikte hastalanmalarını, küçük bedenlerimizi yedirip giydirmek için ellerinden gelen çabayı sarf etmelerini, sırf bizleri mutlu etmek için yaşmalarını göz önüne getirdiğimizde, yaşlandıklarında aynı ilgi ve şefkati fazlasıyla hak ettiklerini söyleyebiliriz. Ancak onlara gerekli hürmeti göstermediğimizde, aynı âkıbetin bizleri beklediğini söylemek kehânet olmaz. Çünkü çocuklarımız yaşlıyı sevme ve ona hürmet etme duygusunu tatmazlar da, bizlerin ebeveynimize olumsuz davranışlarımızı, kötü konuşmalarımızı görürlerse, ileriki dönemde onlar da bizlere aynı muâmeleyi yapacaklardır. Sokaklarda tek başına yaşayan, bakımevlerine terk edilerek hâli hatırı hiç sorulmayan, evlerinde aç susuz bir hâlde bakımsız yaşayan yaşlı insanların önemli bir kısmının çektiği sıkıntılarda böylesi bir arka planın olduğu inkâr edilemez.

Kur'an Ne Diyor?

Yaşlılarımıza gerekli ilgiyi göstermek bir kulluk borcudur. Nitekim Allâhu Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de anne babanın râzi edilmesi üzerinde önemle durur. Yaşlısıyla genciyle barışık ve insanların birbirini sevdiği bir toplum oluşması için, anne babaya hürmet gösterilmesini kendisine kulluk edilmesiyle beraber zikreder ve şöyle buyurur: *"Allah'a kulluk edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya da iyilik edin."*¹ Dikkat edilirse Allâhu Teâlâ bu âyette kendisine ibâdet edilmesiyle anne babaya hizmet edilmesini, gönüllerinin hoş tutulmasını beraber zikretmektedir. Bu, anne babaya hürmete Allah'ın ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Allah'a kullukla ebeveyne hizmet âdetâ eşit görülmektedir.

Başka bir âyette de aynı şeyi görmekteyiz. Bizleri yaratan bu âyette şöyle buyurmaktadır: *"Rabb'in yalnız kendisine kulluk etmenizi, anne babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretmektedir. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine 'of' bile deme; onları azarlama, ikisine de güzel söz söyle. Onları kollayarak alçakgönüllülikle üzerlerine kanat ger ve 'Rabb'im! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) merhamet et.' diyerek duâ et."*² Burada da anne babaya iyilikle muâmele edilmesi Allah'a kullukla beraber zikredilmektedir. Âdetâ Allah'a kulluk edildiği gibi ebeveyne de kulluk edilmesi, hizmetlerinde kusur edilmemesi istenmektedir. Hatta ihtiyarlamaları sebebiyle birtakım ihtiyaçlarını görememeleri, bazı şeylere tahammül edememeleri, yaşları ilerledikçe daha kırıncı olmaları karşısında bile hizmette kusur etmememizi istemekte, 'of' demeyi bile yasaklamaktadır. Bu muhteşem ahlâk tavsiyesi hem yüce dinimizin büyüklüğünü göstermekte, hem de başta aile olmak üzere toplum saâdetinin temellerinin nerede yattığını öğretmektedir.

Allah Rasûlü'nün Yüreği

Küçük yaşta önce babasını sonra da annesini kaybeden Hz. Peygamber (s.a.v.)in kalbi hep mahzûn olmuştur. Onlarsız bir yaşam geçirmenin burukluğunu her zaman hissetmiştir. Anne babasız geçen çocukluk dönemi bir açıdan onun hüznü dönemidir. Anne babanın değerini onlarsız bir hayat geçiren bir insan olarak çok iyi anlayan Allah'ın kutlu elçisi, etrafındakilerden anne babalarının kıymetlerini bilmelerini, onlara saygıda kusur etmemelerini istemiştir. Bir hadislerinde, *"Büyüğümüze saygı göstermeyen, küçüğümüze şefkat göstermeyen benim ümmetimden değildir."* buyurarak kuşaklar arası saygı ve sevginin ne kadar önemli olduğuna, bu bağın sağlam bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için saygı ve şefkatin şart olduğuna dikkat çekmişlerdir. Süt annesi Hz. Halîme yanına geldiğinde yerinden kalkarak hırkasını çıkarıp onun oturacağı yere sermiş ve böylece hürmet

ve saygının nasıl olması gerektiğini göstermiştir. Ayrıca her fırsatta onun ihtiyaçlarını gidermeye çalışmış, kendisine ihtiyacını arz eden veya durumlarından haberdâr olduğu diğer yaşlı kimselerin de yardımına koşmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v.) yaşlı insanların sadece ihtiyaçlarını gidermekle kalmamış onlara latîfeler de yapmıştır. Böylece hem şakalaşmış hem de gönüllerini almış olurdu. Bir defasında yaşlı bir adam Hz. Peygamber (s.a.v.)'e gelerek kendisine bir deve verilmesini ve ona bindirilmesini ister. Hz. Peygamber (s.a.v.) de latîfe yaparak; "Seni deve yavrusuna bindirelim." buyurur. Cevap karşısında şaşırın adam, "Deve yavrusunu ne yapayım ben! Beni taşıyamaz ki!" karşılığını verir. Hz. Peygamber (s.a.v.) de ona, "Her deve küçükken deve yavrusu değil miydi?" buyurur.

Yine bir defasında Hz. Peygamber (s.a.v.)'e yaşlı bir kadın gelir ve "Ya Rasûlallah! Allah'ın beni cennete sokması için duâ eder misiniz?" diye ricada bulunur. Hz. Peygamber (s.a.v.) de latîfe yaparak "İhtiyarlar cennete giremez." karşılığını verir. Kadın buna üzülür. Hz. Peygamber (s.a.v.) cennete gireceklerin hepsinin genç olacağını kastettiğini, yoksa onun cennete girmeyeceğini murâd etmediğini belirterek yanından uzaklaşmakta olan kadına haber gönderir ve "Ona ihtiyar olarak cennete giremeyeceğini söyleyin." diye tembihler. Böylece gönlünü alır.

Müslümana Gereken

Müslüman, hayatının her safhasına güzellikler katan ve dünyayı bezeyen insandır. O bunları yaparken hem Rabb'in rızâsını kazanmaya çabalar hem de insan olmasının gereklerini yerine getirir. Bunları yaptığında da yaşadığı ülkenin huzur ve sükûneti için bir katkı sağlama arzusundadır. Çünkü o şunu iyi bilmektedir: Bugün iyilik olarak yaptığı her şey, yarın yine iyilik olarak kendisini bulacaktır. Bu da vâdeli olarak verilen bir borcun zamanı gelince geri alınması gibidir. Yaşlı insanların gençlerin kendilerine ilgi göstermesinden, yardımcı olmalarından,

huzurevlerinde ziyaret etmelerinden ne kadar memnun olduklarını kelimelerle anlatmak mümkün değildir. Yaşlanacak kadar ömür sürecekleri bekleyen bu sonu hayırlı ve mutlu bir şekilde geçirmek için, hazırlığını şimdiden yapmalı, âhiret sermayemize yaşlılara iyilik etme sevabını da eklemeliyiz.

Unutmayalım ki, bu çocukları yetiştiren yine bizleriz.

Hikâye

Okuldan eve dönmekte olan lise ikinci sınıf öğrencisi pazardan aldığı poşetleri taşımakta zorlanan yaşlı kadının yanına yaklaştı. İlk önce tereddüt etti, yardımcı olmayı teklif etsem mi etmesem mi, diye. Zira insanların birbirine güveni kalmamıştı. Bu sebeple kendisini tersleyebilirdi. Sonra yaşlı teyzenin yüzünden süzülen terlere, yanaklarındaki ve ellerindeki kırışıklıklara baktı ve "Teyze evinize kadar taşımanıza yardım edeyim." dedi. Yaşlı kadın, bir an afalladı. Çünkü böyle şeyler onların gençlik yıllarında olurdu. Biraz da korktu. Acaba içinde birkaç kuruş kalmış olan cüzdanımda gözü mü var diye. Sonra çocuğun yüzüne bakıp süzdü. Ondaki içtenliği gördü ve elindeki poşetleri eline tutuşturdu. Evine gidene kadar sürekli konuştu durdu. Rahmetli eşinden ve her biri bir yana dağılmış ailesinden bahsetti. Çocuk anlamıştı, teyzenin evine gelen gidenin olmadığını, konuşacak birilerini aradığını. Poşetleri kapıdan teslim ederken yaşlı teyze ona mükâfatını peşinen verdi; "Allah senin gibi bir evlât yetiştiren anne babandan râzî olsun. Sana da senin gibi evlâtlar nasip etsin." Teyzenin eline tutuşturduğu şeftaliyle merdivenleri koşarcasına inen çocuğun yüreğinde müthiş bir hafiflik vardı. Bunun adı, nâfile bir ibâdet yapmanın mânevî hazzıydı.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

1.4/Nisâ, 36.

2.15/İsrâ, 23

Kırgızistan'da Tarih ve Kültürel Birikim

“Dağlık bir görünüm arz eden Kırgızistan “Kırgız ülkesi” mânâsına gelir. Ülke topraklarının dağlık olması yüzünden mevcut arazinin ancak yüzde 8’i ekilebilmektedir. Tarihî İpek Yolu’nun bir parçası olan Kırgızistan çeşitli kültürlerle ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır.”

Bağımsız yedi Türk Cumhuriyetinden biri olan Kırgızistan, Türk Dünyası içerisinde kendine has özellikleriyle önemli bir yer teşkil eder. Parlamenter bir sistemle yönetilen ülkenin resmî adı Kırgız Cumhuriyeti'dir. Başkenti Bişkek olan Kırgızistan'ın yüzölçümü 199.951 km²'dir. Ülkede yedi milyona yakın insan yaşamaktadır. Millî para birimleri somdur. Ülkede başta Kırgız Türkçesi olmak üzere Rusça da yaygın olarak konuşulmaktadır.

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte hürriyetine kavuşan ülkelerden biri olan Kırgızistan, Türk Cumhuriyetleri içerisinde stratejik öneme haiz doğal kaynakları olmayan ülkelerden biri olduğu için geçiş sürecinde birçok ekonomik sıkıntıyla yüzleşmiştir. Kapitalizmin bir parçası olan pazar ekonomisine geçişte ve ekonomik yapılanmada ciddi sıkıntılar yaşamışlardır.

Orta Asya'nın kuzeydoğusunda yer alan Kırgızistan'ın yüzölçümünün %5,3'ünü ormanlık alanlar, %54,1'ini tarımsal alanlar, %36,2'sini ise diğer araziler oluşturmaktadır. Her yanıyla ve her yönüyle dağlık bir ülke görünümünde olan Kırgızistan'ın kuzeyinde Kazakistan, güneydoğu ve doğusunda Çin Halk Cumhuriyeti, batısında Özbekistan, güneybatısında ise Tacikistan yer almaktadır. Kırgızistan'ın sınırlarının toplam uzunluğu 3.878 km'dir. Kırgızistan'ın Kazakistan ile sınır uzunluğu 1.051 km, Çin Halk Cumhuriyeti ile 858 km, Özbekistan ile 1.099 km ve Tacikistan ile ise 870 km'dir. Kırgızistan'ın denize sınırı bulunmamaktadır. Kırgızistan'ın kuzeyi ile güneyi arasındaki uzaklık 454 km, doğu ile batısı arasındaki uzaklık ise 925 km'dir. Kırgızistan tabiat güzellikleriyle dikkat çekmektedir.

Manas'ı Yaşayan ve Yaşatan Kırgız Türkleri, Tarihin En Eski Milletlerinden Biridir

Bilindiği üzere Kırgız Türkleri tarihin en eski milletlerinden biridir. Kırgızistan'da bölgeler, eyalet ve bölge anlamına gelen "oblast" kelimesiyle isimlendiriliyor. Söz konusu ülke "Çuy", "Isık Göl", "Oş", "Talas", "Celâlâbâd", "Narin" ve

"Cengiz Aytmatov'un eserlerinde Kırgız kültürünün ve Kırgız sözlü geleneğinin temel taşı olan Manas destanından derin izler vardır. Aytmatov, Manas'ı defalarca okuyup özünü bilinçaltına yerleştirmiştir. Rusların kültürel ablukası onu Kırgız kültür ve medeniyetinden uzaklaştıracak yerde, bu kültüre daha da bağlamıştır."

"Batken" adlı yedi idarî bölgeye ayrılmıştır. Ülkede başkent Bişkek ve Oş şehri olmak üzere iki özerk şehir vardır. Başkent Bişkek bir milyona yaklaşan nüfusuyla ülkenin en kalabalık şehridir.

Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi-Kırgız Cumhuriyeti Parlamentosu, kendi yetkileri çerçevesinde yasama ve denetim fonksiyonlarını yerine getirmekte olup, toplam 90 milletvekilinden oluşmaktadır. Büyük Meclis daimî faaliyet

gösteren, parti sistemine dayalı olarak seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Partiler için %0,5 bölge barajı uygulanmaktadır. Milletvekili seçimine 25 yaştan büyük ve seçime katılma hakkına sahip Kırgız Cumhuriyeti vatandaşları katılabilir. Parlamento seçimleri 5 yılda bir yapılmaktadır. Ayrıca yine 5 yılda bir Cumhurbaşkanlığı seçimleri gerçekleştirilmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine 35 yaşından büyük, 65 yaşından küçük, Kırgızca bilen, 15 yıl süre ile ülkede ikamet etmiş olan ve en az 50 bin seçmenin imzasını toplayabilen her Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı katılabilir. İki turlu yapılan seçimlerde birinci turda katılan seçmenlerin %50'den fazlasının oyunu alan seçilmiş olur. Çoğunluğun sağlanamaması hâlinde ikinci tura en çok oy alan iki aday katılır. Bu turda %50'nin üstünde oy toplayan aday seçilmiş olur. Anayasaya göre yasalar Büyük Meclise sunulmaktadır. Büyük Meclis yasa üzerinde değişiklikler yaptıktan sonra bir ay içinde Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın onayına sunmaktadır.

Dağlık bir görünüm arz eden Kırgızistan "Kırgız ülkesi" mânâsına gelir. Ülke topraklarının dağlık olması yüzünden mevcut arazinin ancak yüzde 8'i ekilebilmektedir. Tarihî İpek Yolu'nun bir parçası olan Kırgızistan çeşitli kültürlere ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Issık Göl ülkenin en büyük gölü ve Titicaca'dan sonra dünyanın en büyük ikinci dağ gölüdür. Fergana Vadisi'nden batıya, Özbekistan'a akan Kara Derya ana nehir konumundadır. Ülkede başta Kırgızlar olmak üzere; Özbekler, Ruslar, Dunganlar, Uygurlar ve Tacikler yaşamaktadır. Ülkede en yaygın din İslâm'dır. Mezhep olarak sünîler ekseriyeti oluşturmaktadır. Kırgızistan, Türk Devletleri Teşkilatı ve Türksoy üyesidir.

Başkent Bişkek'ten Oş'a Tarihî ve Kültürel Zenginlikler Harmanı

Dünyanın en yeşil başkentlerinden biri olan Bişkek, kendi içerisinde özgün yapısını korurken, aynı zamanda büyük bir şehir olmanın özelliklerini de içinde barındırır. 1878'de kurulan Bişkek,

İpek Yolu üzerinde yer alması nedeniyle tarih boyunca önemli bir merkez olmuştur. Şehir, Sovyetler Birliği Dönemi'nde Bolşevik askerî önderlerinden Mihail Frunze'nin anısına Frunze adıyla anılmıştır. Şehirde çok sayıda tiyatro, opera binası ve müze vardır. Bu şehir diğer Sovyet kentleri gibi mermer binaları ve dar şehir parklarıyla ünlüdür.

Son derece gösterişli bir şehir olan başkent Bişkek'ten sonra ülkenin ikinci büyük şehri, kendine has güzellikleri barındıran tarihî kent Oş'tur. Merkezi 1939 yılında kurulmaya başlanan Oş, Fergana Vadisi'nin güneyinde bulunan ve "Güneyin Başkenti" olarak adlandırılan, Kırgızistan'ın en büyük ve en güzel şehirlerinden biridir. Bu güzel şehir 2019 yılında "Türksoy Daimi Konseyi" tarafından "Türk Dünyası Kültür Başkenti" seçilmiştir. Şehirde yer alan Süleyman Dağı, UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alır.

Rivayet odur ki Hz. Süleyman'ın Oş'u ziyaret ettiği ve kendi adıyla anılan bu dağa çıkarak duâ ettiği söylenir. Bu dağa çıkanların hacı olduğu, burayı ziyaret eden hastaların şifâ bulunduğu ve ömürlerinin uzadığı inancı da halk arasında yaygındır. Öte yandan Oş şehrindeki Süleyman Dağı'nda, Babür'ün bizzat yaptığı söylenen bir evi bulunuyor. Bu tek odalı küçük ev sonradan camiye dönüştürülmüştür. "Babür Evi" olarak bilinen söz konusu cami, kutsal bir yer sayılıyor ve ziyaretçisi bugün de hiç eksik olmuyor.

Oş Şehrinin Sırtını Yasladığı Süleyman Dağı, Oş'un Simgesidir.

Oş, ülkenin güneybatısında, tarihî İpek Yolu üzerinde yer alıyor. Tarihi 3000 yıl öncesine kadar giden Oş, hem Türk tarihi açısından önemli, hem de İslâm dini açısından kutsal bir şehirdir. Oş şehrinin sırtını yasladığı Süleyman Dağı, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır. Ünlü Türk imparatoru Babür'ün mozolesi Oş şehrinde yer almaktadır. Oş'un hemen yanı başında Özbekistan, Tacikistan ve Çin bulunur. Şehrin nüfusu daha çok Kırgız, Özbek, Rus ve Taciklerden oluşmaktadır.

"Son derece gösterişli bir şehir olan başkent Bişkek'ten sonra ülkenin ikinci büyük şehri, kendine has güzellikleri barındıran tarihî kent Oş'tur. Merkezi 1939 yılında kurulmaya başlanan Oş, Fergana Vadisi'nin güneyinde bulunan ve "Güneyin Başkenti" olarak adlandırılan, Kırgızistan'ın en büyük ve en güzel şehirlerinden biridir."

İpek Yolu'nun önemli bir kavşağında, Fergana Vadisi'ne hâkim bir noktada bulunan Süleyman Dağı'nın tepelerinde ve yamaçlarında, Bronz Çağı'na ait tarım alanları, birçok ibâdet yeri ve duvarlarına resimler çizilmiş mağaralar var. Tepelerin etrafına dağılan dinî yapılar, partikallerle birbirine bağlanmış ve çoğu bugün de kullanılıyor. Süleyman Dağı'ndan şehre inerken sola döndüğünüzde 16. yüzyılda yapılmış olan Rabat Abdullah Han Camii'ne rast geliyorsunuz. Şehrin bu önemli caminin de çok sayıda ziyaretçisi var. Bir başka yapı da Süleyman Dağı'nın gü-

neyindeki Asaf-ibn-Burhiya Türbesi'dir. 12.yüzyıldan kalma bu dörtgen yapının çatısı düz ve kubbesizdir. Giriş kapısının etrafında mavi süslemeler vardır.

Akbura; güneyin ekonomi, kültür, sanat ve eğitim merkezi sayılan Oş'u ikiye bölen bir nehirdir. Nehir boyunca uzayan Oş Pazarı görülmeye değerdir. Bu tarihî pazar bugün de büyük ilgi görmekte, tabir caizse insanlarla dolup taşmaktadır. Burada Oş'un pirinci, tütün, cevizi, üzümü, ipeği ve atı müşterileriyle buluşmaktadır. Oş Pazarı'nın yanı başında yer alan ve Kırgızistan'ın en büyük camisi olarak kabul edilen Şehit Tepe Camii görülmeye değerdir. Oş şehrindeki en ünlü heykel, Kırgızların ulusal kadın kahramanı Kurmancan Datka'nın heykelidir. Kurmancan Datka, Rusların Orta Asya'da yayılmacı bir politika izledikleri 19. yüzyıl sonlarında, Kırgızların başına geçmiş ve halkın Rus askerî güçleri tarafından mağdur edilmesini büyük ölçüde engellemiştir. Bu kahraman ve bilge kadın, ülkede bugün de çok seviliyor. Şehirde, ayrıca Lenin'in de bir heykeli var. Modern bir bina olan Oş Drama Tiyatrosu da heykellerle dolu yemyeşil bir bahçenin içinde yer almaktadır.

8. yüzyılda İpek Yolu üzerinde bir ipek üretim merkezi olan tarihî Oş şehri, Karahanlıların ilk ortaya çıktıkları yer olarak da kabul edilir. Oş'a 55 km uzaklıkta bulunan Uzgen kasabası ise Karahanlıların ilk başkentidir. Uzgen, Kırgız pullarını ve paralarını süsleyen, 12. yüzyıl tarihli türbesi ve minaresiyle meşhurdur. Tuğladan, dörtgen, düz çatılı türbe estetik bir görünüme sahiptir. Üç kapılı ön cephesindeki taş işçiliği görülmeye değerdir. Yukarı doğru daralan ve tepesinde küçük bir kubbe bulunan minarenin geometrik desenli süslemelerindeki ustalık, görünenleri hayret ve hayranlığa sevk etmektedir.

Yurdunu Canından Aziz Bilen Kırgız Yazar Cengiz Aytmatov

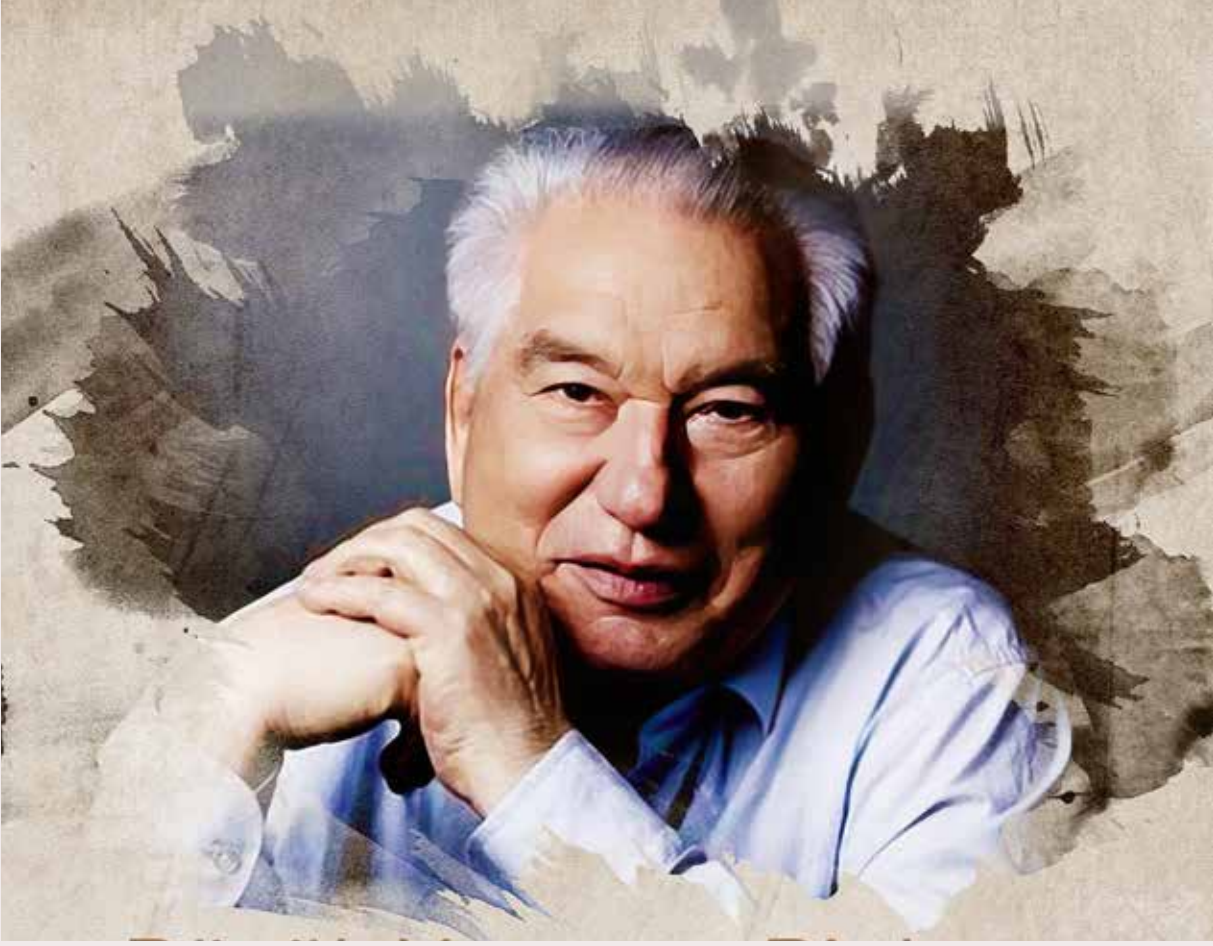
Kırgızistan deyince öncelikle ve özellikle dünyanın en büyük yazarları arasında yer alan Cengiz Aytmatov akla gelmektedir. Cengiz Ayt-

matov, asıl büyük şöhretini 1970 senesinde yayımlanan büyük romanı Beyaz Gemi'yle yakalamıştır. Bu roman edebiyat âleminde büyük bir yankı uyandırmıştır. 1980 yılında kaleme aldığı "Gün Olur Asra Bedel" romanı, yazarı edebiyat doruklarına taşımıştır. 1986'da okuyucusuyla buluşan "Dişi Kurdun Rüyaları" isimli romanı ona evrensel anlamda edebiyat ve şöhret kapılarını ardına kadar açmıştır. Bunları 1990'da yayımlanan "Beyaz Yağmur" ve "Yıldırım Sesli Manasçı" hikâyeleriyle, aynı yıl kaleme aldığı "Cengiz Han'a Küsen Bulut" romanı izlemiştir.

Cengiz Aytmatov'un eserlerinde Kırgız kültürünün ve Kırgız sözlü geleneğinin temel taşı olan Manas destanından derin izler vardır. Aytmatov, Manas'ı defalarca okuyup özünü bilincealtına yerleştirmiştir. Rusların kültürel ablukası onu Kırgız kültür ve medeniyetinden uzaklaştıracak yerde, bu kültüre daha da bağlamıştır. Romanlarında yerli motifleri özellikle kullanma gayreti içerisinde olmuştur. Millet ve fert olarak yaşadığı acı tecrübeleri gerçekçi bir üslupla romanlarında ifade etmiştir. Yeni nesillere millî benlik ve tarih şuuru kazandırmıştır.

Türk dünyasının en büyük yazarlarından biri olan Aytmatov'un eserleri yüzlerce dile çevrilip milyonlarca kişi tarafından okunduğu hâlde kendisi Nobel ödülü alamamıştı. Cengiz Aytmatov'un, yazdıklarıyla ilgili yapmış olduğu şu değerlendirme dikkate değerdir: "Her yazar bir milletin çocuğudur ve o milletin hayatını anlatmak, eserlerini kendi millî gelenek ve törelerini kaynak olarak zenginleştirmek zorundadır. Benim yaptığım önce bu, yani kendi milletimin geleneklerini ve hayatını anlatıyorum. Fakat orada kaldığınız takdirde bir yere varamazsınız. Edebiyatın millî hayatı ve gelenekleri anlatmanın ötesinde de hedefleri vardır. Yazar, ufkunu millî olanın ötesine doğru genişletmek ve 'evrensel' olana ulaşmak için gayret göstermek durumundadır. İyi yazar 'tipik insan' ortaya koyma ustalığına erişen yazardır."

Kırgızistan deyince aklımıza özellikle ve öncelikle dünya edebiyatının şaheserleri arasında

yer alan Manas Destanı gelir. Türk mitolojisinden ve bozkır kültüründen derin izler taşıyan bu destanda mânî dinine mensup Karahitaylarla Müslüman Karahanlılar arasındaki mücadeleye ve Manas adlı kişinin başından geçenler anlatılır. Sadece Kırgızların değil, bütün Türk boy ve topluluklarının en büyük destanı olan Manas Destanı, Türk boy ve topluluklarının tarihine, sosyal hayatına, inancına, halk eğitimine, etnografisine ait unsurları içerir. Kırgız halkının hafızası olarak niteleyebileceğimiz bu destanı 1869'da derleyen ünlü Türkolog Wilhelm Radloff'tur. Söz konusu destan baba Manas, oğul Semetey ve torun Seytek dönemlerini anlatan üç bölüm ve 500 bin 553 dizeden oluşmaktadır.

Kırgızistan'da Manas Destanı'nın herhangi bir bölümünü ezbere bilmek ve gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla küçük yaştan itibaren ciddi bir eğitim veriliyor. Kırgızların farklı ağızlarından alınarak yazılan 35 farklı Manas Destanı bulu-

nuyor. En büyük destan olarak Dünya Rekorlar Kitabı'nda yer alan Manas, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de 2013'te yapılan UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması için Hükümetler Arası Komitesi'nin 8. Toplantısı'nda UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır. Destanın UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alındığı 4 Aralık tarihi, Kırgızistan'da her yıl "Manas Destanı Günü" olarak kutlanıyor.

Kırgızistan'ın Ankara'da Büyükelçiliği, İstanbul'da da Başkonsoloslugu bulunmaktadır. Aynı zamanda, Adana'da Fahri Konsolosluk ile temsil edilmektedir. Türkiye'nin ise Kırgızistan'da Bişkek Büyükelçiliği yer almaktadır. Türkiye'yle Kırgızistan iki dost ve kardeş ülkedir. Bu hep böyle kalacaktır. Yaşasın Türk-Kırgız dostluğu ve kardeşliği...

Şemseddîn-i Sivâsî'nin Darende'de Açan Gülü:
Somuncu Baba Ahfâdından
Muhyiddîn-i Darende'vî

“Muhyiddîn-i Darende'vî, Somuncu Baba'nın (k.s.) neslinden bir zâttır ve aynı zamanda Şemseddîn-i Sivâsî'nin Darende'deki nefesi mesâbesinde bir kişidir.”

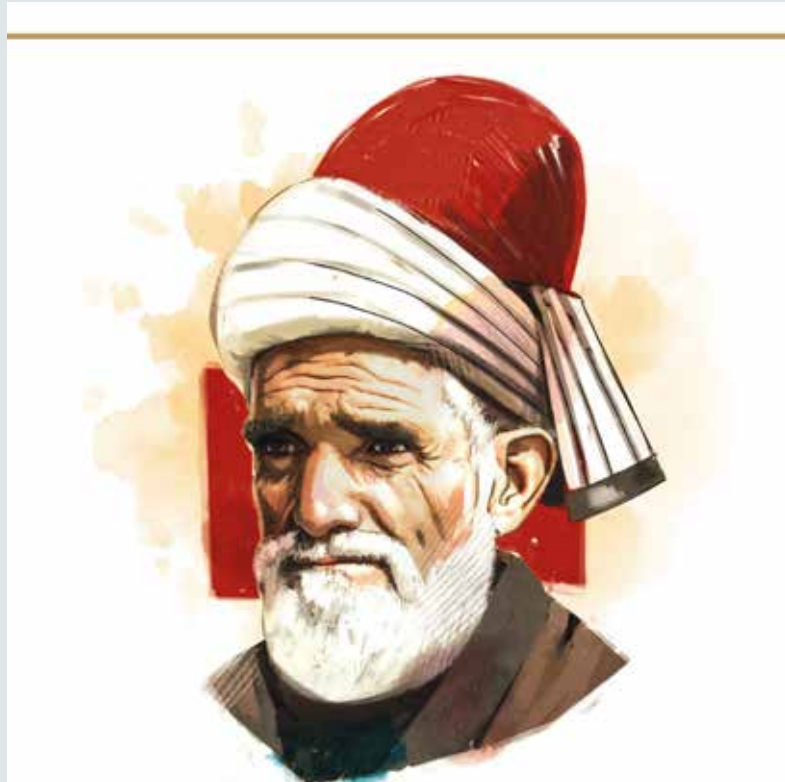
İslâm tarihindeki üç meşhur Şems'ten biri olarak kabul edilen Şemseddîn-i Sivâsî (öl. 1006/1597), Halvetiyye Tarîkatı'nın Şemsiyye (Sivâsiyye) kolunun müessesidir. Şemseddîn Efendi en kısa ve net şekliyle "Meşrepte Muhammedî, mezhepte Hanefî, tarîkatta Halvetî" olarak tanıtılmıştır. Ehl-i sünnet inancına bağlılığı, irşâd faaliyetleri, ilmî gayretleri, mânevî sahadaki hizmetleri, askerî ve kültürel adımları ile döneminde olduğu kadar vefâtından sonra da toplumumuzda etkinliğini sürdüren Şemseddîn-i Sivâsî'nin mesajları, yolunu takip eden ve tıpkı onun gibi hayatın her alanına yayılan hizmetleriyle gönüllerde izler bırakan mâneviyât ehli isimlerle günümüze kadar devam etmiştir. Tespit edilebildiği kadarıyla Şemseddîn-i Sivâsî'nin 24 halîfesi vardır. Bu çalışmada hakkında sınırlı bilgiler bulunan, Şemseddîn-i Sivâsî'nin gönül dünyasını Darende'de temsil eden Muhyiddîn-i Darende'vî (öl. ?) ve Sivâsî'nin Darende'ye tesirindeki konumuna dikkat çekilecektir.

Şemseddîn-i Sivâsî'nin Darende'de Açan Gülü: Muhyiddîn-i Darende'vî

Şemseddîn-i Sivâsî'nin yeğeni, damadı ve halîfesi olan, aynı zamanda Şemseddîn Efendi ile ilgili en temel eser konumunda olan Necmü'l-hüdâ fî menâkıbı Şeyh Şemseddîn Ebi's-senâ adlı eserin müellifi olan Recebi Sivâsî (öl. 1009/1600), Darendeli Muhyiddîn Efendi'yi verâ, sâlih amel ve temiz fıtratlı bir kimse şeklinde tarif etmiş ve onun Somuncu Baba lakabıyla tanınan Şeyh Hâmid Hamîdüddîn-i Velî'nin (öl. 815/1412) torunlarından olduğu bilgisini paylaşmıştır. Recep Efendi, Necmü'l-hüdâ adlı eserini telif ettiği dönemde Muhyiddîn Efendi'nin Darende'de irşâd hizmetlerini sürdürdüğünü de nakletmiştir. Bu bilgilerden hareketle 1600 yılında Muhyiddîn-i Darende'vî'nin hayatta olduğu anlaşılmaktadır.

Recep Efendi'nin, "Atası Somuncu Baba Hazretleri'nin sünnetini ihyâ ediyor ve el-ân Darende'de irşâd ile meşgul oluyor." dediği Muhyiddîn-i Darende'vî'nin Şemseddîn-i

"Muhyiddîn Efendi, önce cezbe ile mânevî âlemle tanışmış, Sivâsî'ye intisabının ardından yoğun riyâzet ve mücâhedeler içeren yedi erbaini peş peşe çıkardıktan sonra halîfelik görevi ile Darende'ye gönderilmiştir."

Sivâsî'ye intisabı ile ilgili Mehmed Nazmi Efendi (öl. 1112/1701) Hediyyetü'l-ihvân adlı eserinde şöyle bir olay nakletmiştir: "Muhyiddîn Efendi, yüz civarında seveniyle birlikte avlanmak için Darende'den yola çıkmış ve neticede Sivas yakınlarına kadar gelmiştir. Bunu haber alan Şemseddîn-i Sivâsî, 'Yazık, Hamîd-i Velî Hazretleri'nin pâk nesli, 'Men şah-bâzı kudsem ez-lâ-mekân perîde/Be-her şikâr saydî der-kâlib âzmîde" mısraında dile getirilen kabiliyete sahip olan bu kimsenin emânete ihânet etmesi olacak şey değildir.' der. İbâdethânelerinden çıkar, şehrin dışında onları karşılar ve 'Ey emîr!

Nedir bu çirkin hâl? Allah de Allah de!" şeklinde ona telkinde bulunur. Bu sözler, Muhyiddîn Efendi'nin üç gün üç gece boyunca cezbeye tutulmasına sebep olmuştur. Kendine gelince, Şemseddîn-i Sivâsî'ye biât eden Muhyiddîn Efendi, zorlu riyâzet ve mücâhede süreçlerinin ardından yedi erbâîni peş peşe çıkararak, hilâfetle memleketi Darende'ye gönderilmiştir. Muhyiddîn Efendi'nin Sivâsî'ye intisap ettiği gün yaklaşık seksenden fazla kişi de onunla birlikte Sivâsî'ye intisap etmiş ve seyrü sülûklerini tamamlayarak kemâl yolunda maksûda ulaşmışlardır."

Nazmî Efendi'nin naklettiği bu olay birkaç açıdan önemlidir. Öncelikle Muhyiddîn Efendi'nin Şemseddîn-i Sivâsî'ye intisabı ile ilgili kaynaklarda nakledilen tek bilgi Nazmî Efendi'nin bu naklidir. Ayrıca Muhyiddîn Efendi'nin Hâmid Hamîdeddîn-i Velî (k.s.)'nin neslinden gelişine işaret eden bu nakil, Receb-i Sivâsî'nin Muhyiddîn Efendi'nin nesline dair naklini perçinleyen bir veridir. Nazmî Efendi'nin Muhyiddîn-i Darende'ye ile ilgili naklettiği bu verinin bir nebze de olsa Muhyiddîn Efendi'nin kimliğini tahlil etmeye olan katkısı ise bu verinin belki de en önemli yönünü teşkil etmektedir. Şöyle ki Nazmî Efendi'nin naklettiği bu olayda Şemseddîn-i Sivâsî, Muhyiddîn Efendi'yi şehrin dışında karşılamış ve ona "Ey emîr! Nedir bu çirkin hâl? Allah de Allah de!" şeklinde seslenmiştir. Sivâsî'nin Muhyiddîn Efendi'ye "Ey emîr" şeklinde hitabı bize Muhyiddîn Efendi'nin kimliğine dair bir analiz şansı sunmaktadır. Kaynaklarda Somuncu Baba'nın (k.s.) neslinden olan kimselerin yer aldığı Zâimoğulları olarak bilinen ailenin elindeki listede on altıncı yüzyılda "Vali Muhyiddîn Paşa" adlı bir zâttan bahsedilmektedir. Gerek Recep Efendi'nin gerekse Nazmî Efendi'nin naklettiği bilgiler birleştirildiğinde bu zâttın Şemseddîn-i Sivâsî'ye intisap eden ve Darende'de onun misyonunu temsil eden kişi olabileceği tahmininde bulunmak mümkün hâle gelmektedir. Bir başka ifadeyle her iki kanaldan bize ulaşan bilgiler, Darende Valisi Muhyiddîn Efendi'nin maiyeti ile birlikte

avlanmak kastıyla yola çıktığı, Sivas'a kadar gittiği, burada Sivâsî'nin kendisine teveccühü ile kendinden geçip onun yolunu benimsediği ve sonuçta halîfelik alarak Darende'ye dönüp ömrünün sonuna kadar irşâd ile meşgul olduğu yorumuna imkân vermektedir. Elbette bu tespit yüzde yüz bir bilgiyi değil bize ulaşan verilerin tahlili neticesinde ulaşılan bir çıkarımı ifade etmektedir.

Nazmî Efendi'nin naklettiği bilgiler içerisinde Muhyiddîn Efendi'nin halîfelik sürecine dair önemli anekdotlar da vardır. Buna göre Muhyiddîn Efendi, önce cezbe ile mânevî âlemlerle tanışmış, Sivâsî'ye intisabının ardından yoğun riyâzet ve mücâhedeler içeren yedi erbaini (7x40=280 gün) peş peşe çıkardıktan sonra halîfelik görevi ile Darende'ye gönderilmiştir. Bu bilgilerden maiyeti ile birlikte Sivâsî'ye intisap ettiği anlaşılan Muhyiddîn Efendi'nin mânevî seyrine dair Nazmî Efendi'nin söyledikleri, bu gönül insanının seyrüsülûk sürecinin başlangıcı, devamı ve nihayetine dair bilgileri içermesi bakımından değerlidir.

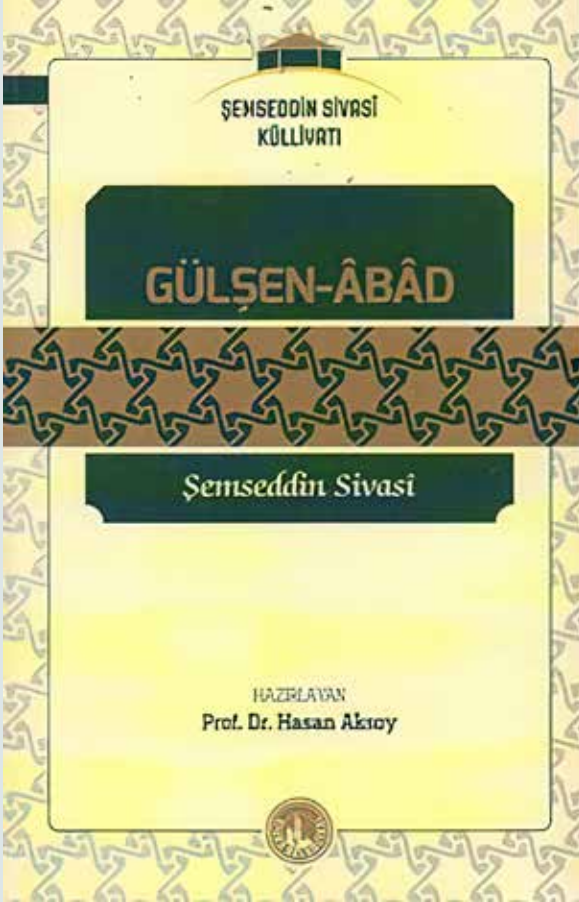
Şemseddîn-i Sivâsî, Muhyiddîn Efendi ve Darende

Muhyiddîn-i Darende'ye'nin muhtemel tesiri ile Şemseddîn-i Sivâsî'nin Darende'ye olan bazı etkilerinden de bahsetmek istiyoruz. Sivâsî'nin Darende ve çevresinde çokça okunan Mevlîd'i ve bu Mevlîd'i başta olmak üzere bazı eserlerinin yazma nüshalarının Darende'deki yazma eser kütüphanelerinde yer alması Muhyiddîn-i Darende'ye'den günümüze kadar devam eden bir tesirin göstergesi konumundadır. Günümüzde az da olsa devam eden Sivâsî'nin Mevlîd'ini okuma geleneğinin Muhyiddîn Efendi ile yakından ilgisi olduğu varsayımı önemli bir varsayımdır. Ayrıca H. Hulûsî Ateş Şeyhzâdeoğlu Kitaplığı, Kitap No: 432 ve Tasnif No: 182'de bulunan yazma bir nüshası, yine Şeyh Hamîd-i Velî Kütüphanesi'nde Şemseddîn-i Sivâsî'nin Mevlîd-i Şerîf'i olarak kaydedilen bir başka yazma nüshası da Sivâsî'nin Darende ve çevresinde Muhyiddîn Efendi'den bu yana süren tesirini

göstermesi bakımından önemlidir. Bahsi geçen yazma nüshalardan ilki incelendiğinde Sivâsî'nin başka eserlerinin de bu yazma risâle içerisinde yer aldığı ve bu risâle içerisindeki Mevlîd adlı eserinin Sivâsî'nin Mevlîd'i ile bazı farklılıklara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Eserin tahlilinden edinilen kanaat, bu yazma nüshada Şems-i Sivâsî'nin "Mevlîdü'n-Nebî" adlı eserinin dışında iki eserinin daha yer aldığı ancak bu iki esere dâir yazma nüshada bulunan kısımların günümüze ulaşmadığı yönündedir. Yazma nüshanın baş kısmında Şems-i Sivâsî'nin "Emr-i İlâhî ve Hücet-i İlâhî" adlı eserinin giriş kısmı yer almakta ve eserle ilgili kısa bir bilgi verilmektedir. Devam eden varaklarda Sivâsî'nin bir başka çalışması olan "Gülşen-Âbâd" adlı eserinin giriş kısmından on dört beyitlik bir bölüm nakledilmektedir. Yazma nüshada sayfa numarası olmadığı için Sivâsî'nin "Gülşen-âbâd" adlı eserinden ne kadarına yer verdiğini ve "Mevlîdü'n-Nebî" adlı eserinden ne kadarını eserine derç ettiğini anlama şansımız bulunmamaktadır. Bu haliyle anlaşılan, müellifin Şems-i Sivâsî'nin "Emr-i İlâhî ve Hücet-i İlâhî", "Gülşen-âbâd" ve "Mevlîdü'n-Nebî" adlı eserlerini bu yazma eser-

de bir araya getirdiği, tespit edemediğimiz sebep veya sebepler dolayısıyla, yazma nüshada kaleme alınan eserlerin eksik bir şekilde yer aldığı hususudur. Yazma nüshanın ekseriyetinde Sivâsî'nin "Mevlîdü'n-Nebî" adlı çalışması yer almaktadır. Mevlîd'in başlangıç kısmı yazma nüshada eksiktir. Sivâsî, bu kısmın ardından "Faslün fî Mi'râc-ı Resûl Teâlâ (sav)" bir bölümünde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Mirac'ını anlatmaya başlamıştır. Bu yazma nüshada ise Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Mirac'ı bu başlık konulmadan kaleme alınmıştır. Yazmada, bazı kelime farklılıkları ve Sivâsî'nin Mevlîd'inin aslında olan bazı başlıkları koymama veya olmayan bazı ara başlıklar ilâve etme şeklinde eserin sonuna kadar olan kısmı yer almaktadır. Mevlîd'in aslında son beyit olarak yer alan "Rûz-i penç-şenbede yazıldı kitâb/Ehl-i insâf eylemez bize itâb" kısmı bu yazmada yer almamış, bu ifadenin yerine "Alâ yed-i Abdü'd-daîfî'l-muhtâc Mustafa b. Nerdivân (?), el-Müznübü ğaferallâhû lehû ve vâlideyhi ve ahsin ileyhimâ ve ileyh" ile bitiş kısmı şekillendirilmiştir. Yazmanın son cümlesi ise "Temmeti'l-kitâbü bi-avnilâhi'l-Meliki'l-Vehhâb, Sene 1307" şeklindedir. Bu verilerden

yazma nüshayı, hayatı hakkında bilgiye ulaşamadığımız Mustafa b. Nerdivân (ö.?) adlı birinin kaleme aldığı ve eseri 1307/1889'da tamamladığı anlaşılmaktadır.

Sivâsî'ye ait olan ikinci yazma Mevlîd nüshası ise Şeyh Hamîd-i Velî Kütüphanesi, Kitap No: 431, Tasnif No: 811'de kayıtlıdır ve burada eserin istinsah yılı olarak 1207/1789 yılı verilmiştir. Eser, ciltsizdir ve kayıta eserin her sayfasında 15 satır bulunduğu bilgisi yer almaktadır. 22 varaktır. Müstensihi, yine Mustafa b. Nerdivân'dır. Şemseddîn-i Sivâsî'nin Mevlîd-i Şerîf'i olarak kayıtlara geçen bu yazma eser mecmûası ile ilgili tashîhe muhtaç veriler söz konusudur. Öncelikle Sivâsî'nin sadece Mevlîd-i Şerîf'inin yer aldığı belirtilen nüshada Sivâsî'nin Emr-i İlâhî ve Hücet-i İlâhî adlı çalışmasının bir bölümü ile Gülşen-âbâd ve Dîvân'ından bazı pasajlar yer almaktadır. Sivâsî'nin çeşitli eserlerinin derlendiği bir mecmûa olduğu anlaşılan bu nüshanın hayli eksik bir nüsha olduğu görül-

mektedir. Ayrıca bu yazma mecmûanın istinsah yılı 1207/1789 değil 1307/1889'dur. Bazı sayfaları mensûr olan yazma eserde, manzûm olan sayfalarda 15 satır değil genel olarak 13 satır yer almaktadır.

Mecmûanın 2a'sında Şemseddîn-i Sivâsî'nin Gülşen-âbâd adlı mesnevî tarzındaki eseri başlamakta ve "Tevâzû yolunu duy yâsemenden/ Giriş her pîşeye çıkma keminden" ifadesi dâhil olan yere kadar (on dördüncü beyit) bu eser devam etmektedir. 2b'de ise herhangi bir başlık yer almaksızın Sivâsî'nin Mevlîd-i Şerîf'inin "Faslun fî Mi'râc-ı Rasûl Sallallâhu Teâlâ Aleyhi ve Sellem" kısmı başlamaktadır. Bu kısım Mevlîd'de yer alan kısmın sonuna kadar yazmada bulunmaktadır. Mevlîd'deki başlıklar ve ifadeler bu yazma nüshada yer alan başlık ve ifadelerle büyük ölçüde uyumludur.

Netice olarak ifade etmek gerekirse Muhyiddîn-i Darende'vi, Somuncu Baba'nın (k.s.) neslinden bir zâttır ve aynı zamanda Şemseddîn-i Sivâsî'nin Darende'deki nefesi mesâbesinde bir kişidir. Muhyiddîn Efendi'nin Sivâsî'ye intisabı ve Darende'deki irşâd faaliyetleriyle birlikte Somuncu Baba'nın neslinin Halvetiyye Tarîkatı ile olan yakın irtibatı da ortaya çıkmaktadır. Yine bu etkileşimin tesiriyle olsa gerek Sivâsî'nin Mevlîd'i uzun yıllar Darende'de okunmuş ve bu eseriyle birlikte başka eserlerinin de yer aldığı bazı yazma eserler günümüze kadar ulaşmıştır. Bu, bize Muhyiddîn-i Darende'vinin Şemseddîn-i Sivâsî'nin Darende'de açan gülü olduğunu göstermektedir. Muhyiddîn-i Darende'vinin kişiliği, hizmetleri, mânevî tesirleri ve Sivâsî'nin misyonunu Darende'de temsili ile ilgili yeni çalışmalar kaleme alınmalı ve bu isimler arasındaki etkileşim daha net bir şekilde ortaya çıkarılmalıdır.

Dipnot

* Dr. FâtiH ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Biz Kimiz

Gün gibi dağların sivri başından
Zafer muştusunda doğmadık mı biz?
Çanakkale, Dumlupınar, Gelibolu'da
Düşmanı denizde boğmadık mı biz?

Kin kustu haçlının soysuz askeri
Yedi düvel olmuş, Hindu'dan beri
Nice şehit verip, kırdık çemberi
Başlarını öne eğmedik mi biz?

Mevziler kan gölü, sel olup aktık
Gâvurun göğsünde ateşler yaktık
Bir şafak vaktinde karaya çıktık
Ölmeden mezara girmedik mi biz?

Dünyaya gösterdik Türk'ün şanını
Yurdu için dökmüş asil kanını
Verir mi ölmeden hiç vatanını

Şehitlikte göğe ermedik mi biz?
Ne sömürge olduk, ne de bir manda
Gücümüz saklıdır durur imanda
Esaret bilmeyiz geçmiş zamanda
Özgürlük dersleri vermedik mi biz?

Ellerini boşa ovuşturanlar
Dostunu dostuna dövüştürenler
Üstümüze bela savuşturanlar
Yapılan yanlış görmedik mi biz?

Kendi selinizde boğulursunuz
Uşaklık meslekse eğilirsiniz
Baltayla, nacakla dövülürsünüz
Maraş'tan Fransız'ı sürmedik mi biz?

Allah'ım bu necip milleti koru
İşlerini kolay et, gösterme zoru
Bedir'den, Hendek'ten, Uhut'tan beri
Atı cihad için yormadık mı biz?

Ramazan PAMUK

İstiklâl Madalyalı ‘İlk Çocuk’ Savaşçısı Nezahat Onbaşı

“Küçük Nezahat, çatışmaların en heyecanlı ve kritik dönemlerinde büyük bir yüreklilikle askerlerin yardımına koşuyordu. Kimine cephane taşıyor, kiminin silahını dolduruyor, kiminin yarasını sarıp tedavisine yardımcı oluyordu. Çok defa da moral, cesaret ve azimlerini kamçılıyordu. Bazen o da, düşmana ateş ediyor, sıcak çarpışmalara katılıyordu.”

1 909 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Babası bir subaydı; hem Osmanlı Ordusu'nda hem de TBMM'nin kurduğu Düzenli Ordu'da önemli görevlerde bulundu, birçok savaşa katıldı.

Nezahat, çocukluk çağını hiç yaşayamadı. Zira çocukluğu, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve İstiklâl Savaşı'na rastladı. Babası vasisiyle, daha çocuk yaşlarda büyük savaşlarla tanıştı. Asker olarak doğdu; çok erken yaşlarda askerlik ruhuna büründü. Büyük savaşların içinde büyüdü ve cephede babası ve onun yaşındaki askerlerle omuz omuza düşmanla boğuşa boğuşa olgunlaştı.

Babası Albay Hafız Halit Bey, Anadolu'da bağımsızlık hareketi başlayınca, komutasındaki 70. Alay'la birlikte Millî Mücadele saflarına katıldı. Eşi Hadiye Hanım, daha 24 yaşındayken vereme kurban gittiğinden ve o yıllarda İstanbul işgal altında olduğundan dolayı, zevcesinin aziz hatırası olan küçük kızı Nezahat'i de yanında götürmek zorunda kaldı.

Böylece kader küçük Nezahat'i, daha 9 yaşına yeni adım atmışken cepheyle tanıştırdı. Küçük Nezahat, 12 yaşına kadar tam üç sene müddetle o körpe bedeniyle cephelerde bilfiil babasının yanında savaştı.

Kendisine "Onbaşı" rütbesi verilen 12 yaşındaki Nezahat, asker kıyafeti giyip elinde silahıyla İstiklâl Savaşı'nda çeşitli muharebelere iştirak etti.

Ata binmesini ve silah kullanmasını çok iyi bilen bu cesur savaşçı kız, Millî Mücadele boyunca 70. Piyade Alayı'nın bir mensubu olarak tam bir asker gibi cepheden cepheye koştu. Hatta alayın sembolü oldu ve onun varlığından ötürü bu alaya, o bölgede "Kızlı Alay" dendi.

Bağımsızlık mücadelemizde emsalsiz bir yere ve mazhariyete kavuşan Nezahat Onbaşı'nın kahramanlık öyküsünü tarihler şöyle kaleme almıştır:

"Çatışmaların en heyecanlı ve kritik dönemlerinde büyük bir yüreklilikle askerlerin yardımına koşuyordu. Kimine cephane taşıyor, kiminin silahını dolduruyor, kiminin yarasını sarıp tedavisine yardımcı oluyordu."

Nezahat, ateş hattında kurşunların adeta yağmur gibi yağdığı, cephenin cehenneme döndüğü anlarda bile yaşından beklenmedik korkusuzca hareketleri ve sözleriyle göz dolduruyordu. Çatışmaların en heyecanlı ve kritik dönemlerinde büyük bir yüreklilikle askerlerin yardımına koşuyordu. Kimine cephane taşıyor, kiminin silahını dolduruyor, kiminin yarasını sa-

rıp tedavisine yardımcı oluyordu. Çok defa da moral, cesaret ve azimlerini kamçılıyordu. Bazen o da, düşmana ateş ediyor, sıcak çarpışmalara katılıyordu.

Küçük Nezahat iyi bir nişancı sayılırdı. Kolu kısa geldiğinden tüfeğin dipçliğini ya sağlam bir yere dayıyor ya da tetiğine bir ip bağlayarak ateş ediyordu. Savaş olmadığı zamanlarda da alayın neşe ve eğlence kaynağı hâline geliyordu. Kahramanlıkları, söz ve davranışları dilden dile dolaşıyor, herkes ondan söz ediyordu.

Nezahat Onbaşı, babasıyla birlikte Geyve Savaşı, Konya İsyanı, Birinci ve İkinci İnönü Savaşları ile Sakarya ve Gediz Muharebelerinde yer aldı. Gösterdiği kahramanlıklarla, 70. Alay'ın simgesi oldu. Hatta Mustafa Kemal Paşa ve İsmet Paşa'nın dahi dikkatini çekti.

Türk Ordusu'nun, Yunan saldırısı karşısında zor duruma düştüğü Gediz Muharebesi, yaklaşık 600 kişilik alayı ile Albay Halit'e sıkıntılı anlar yaşattığı ve umudunu tükettiği bir esnada küçük kızı Nezahat, atıyla paniğe kapılan askerlerin önünü keserek babasının imdadına koştu.

Küçük Nezahat, artan düşman hücumu üzerine cesaret ve maneviyatı kırılıp, cephe gerisine kaçmaya çalışan askerlerin karşısına, vatan sevgisiyle dolu büyük yüreğiyle adeta duvar gibi dikildi ve bir çocuktan beklenmeyecek muhteşemlikteki şu müthiş sözü haykırdı: "Ben babamın yanına ölmeye gidiyorum, siz nereye gidiyorsunuz?"

Atın üstündeki küçük kız, askerlerin yüzüne vatan sevgisini ve şahâdeti tokat gibi indirince, beyninden vurulmuş dönen Mehmetçiğin hepsi geri dönmüş; yeniden şahlanan askerlerin çoğu o muharebede şehit düşse de büyük bir bozgunun önüne geçilmişti. Ama küçük Nezahat, bu büyük imtihanı kazanmış; o artık elinde oyuncakla askerlerin arasında gezinen bir kız çocuğu değil, 70. Alay'ın yıldızı "Nezahat Onbaşı" payesine erişmişti.

Nezahat Onbaşı'nın kahramanlık hikâyesi, Cumhuriyetin ilânından hemen sonra 30 Ocak 1921'de, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin en hararetli görüşmelerinden birine konu oldu. Bir milletvekili, Meclis Başkanlığı'na, Nezahat Onbaşı'ya İstiklâl Madalyası verilmesini teklif etti.

Meclisteki görüşmeler sırasında Küçük Nezahat, Fransız İhtilâli'nin simge ismi, 16 yaşındaki Jan Dark (Jeanna D'Arc) ile özdeşleştirildi. Daha sonraları ona, bağımsızlık savaşımızın kahraman çocuk askeri anlamında, "Kurtuluş Savaşı'nın Jan Dark'ı" dendi.

Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey, İstiklâl Madalyası'nın da ötesinde Nezahat Onbaşı'nın asker yapılmasını, tuğgeneral rütbesiyle ödüllendirilip, "Paşa Hanım" olmasını önerdi.

Sonunda, Bursa Mebusu Emin Bey'in teklifi gereği minik kızın, İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmasına karar verildi. Böylece Nezahat Onbaşı, TBMM'nin İstiklâl Madalyası ile ödüllendirildiği "ilk çocuk" olma unvanını elde etti.

Nezahat, savaştan sonra babası Halit (Uzel) Bey ile birlikte İstanbul'a yerleşti. Önce Bursa Amerikan Kız Koleji'nde, ardından Kumkapı'da açılan Jan Dark Enstitüsü'nde öğrenim gördü.

Babasının ikinci evliliği üzerine aile kararıyla okuldan alındı. Dolayısıyla ortaokulu tamamladıktan sonra eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. Yarım kalan eğitimini, ancak 1936'da Ankara'da, İsmet İnönü Kız Enstitüsü'nü bitirerek tamamlayabildi.

1931 yılında, İstiklâl Madalyası sahibi genç bir subay olan Yüzbaşı Mehmet Rifat Bey ile evlendi. Çift, soyadı kanunu ile "Baysel" soyadını aldı. İki kız çocuğuna sahip olan Nezahat Hanım, eşinin görevi vesilesiyle Tokat, Amasya, Bursa, Ankara ve İstanbul'da yaşadı. Eşini, 1974 yılında kaybetti ve bir daha da evlenmedi.

Kamuoyu, 1944 yılında Samet Ağaoğlu'nun "Kuvayı Milliye Ruhu" adlı kitabıyla, Nezahat Onbaşı'nın hikâyesinden yeniden haberdâr oldu. Kendisi ile görüşen gazeteci Kadri Kayabal, ondan İstiklâl Savaşı günleri ile ilgili belgeleri ödünç aldı; fakat daha sonra kaybetti.

Böylece onbaşılık belgesi kaybolduğu için maalesef, kendisine İstiklâl Madalyası verilmesi gecikti. Ancak 2013'te Meclis Başkanı Cemil Çiçek eliyle, gecikme için özür dilenerek torunu Şebnem Üçok'un kızı Gizem Ünal'dı'ya, 95262. İstiklâl Madalyası olarak takdim edildi.

6 Temmuz 1986'da Dolmabahçe Sarayı'nda düzenlenen bir törenle, TBMM başkanı Necmettin Karaduman tarafından Nezahat

Onbaşı'ya, Takdir Beratı/Şükran Belgesi verildi.

Nezahat Baysel, 24 Eylül 1994 tarihinde tedavi gördüğü Gülhane Askerî Tıp Akademisi'nde hayatını kaybetti. Cenazesi, İstanbul'daki Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi.

Nezahat Onbaşı'nın son günlerinde yeniden Millî Mücadele günlerini yaşamaya başladığını söyleyen büyük kızı İnci Üçok (Baysel), annesinin ölüm ânını şöyle anlatmıştır: "Çok rahatsızlanmıştı. Gülhane Askerî Tıp Akademisi'ne kaldırdık. Hastanede, 'Bak gördün mü alay geldi. Karşıda askerler. Bak kızım babam beni almaya geldi. Alayın hepsi burada.' diyordu. Onlar son sözleri oldu."

İnci Üçok (Baysel) bir röportajında, annesi hakkında şu anlamlı sözleri de beyan etmiştir: "Askerler onun her şeyiydi. Ay yıldızlı bayrağı ve askerleri gördüğünde gözleri dolardı."

İstanbul Özel Saint-Joseph Fransız Lisesi'nde Felsefe öğretmenliği yapan küçük kızı Oya Baysel ise, tek bir isteğini yerine getiremediklerini dile getirmiştir: "Onun son dakikasına kadar hep yanında olduk. Tek isteği var yapamadığımız. 'Öldüğümde, Türk bayrağına sarın!' demişti. Bir takım asker geldi, cenaze törenine... Ama tabutuna al bayrağı koyamadık. O günün telâşıyla birileri, 'Bayrak Kanunu var...' deyip engellemişti. Biz de unuttuk."

Kaynakça

Hayat Tarih Mecmuası, Ekim 1967, Sayı: 9; Gazeteci Kadri Kayabal'ın 1945 yılında Nezahat Bayel ile yaptığı röportaj; Çibir, Şaban, Onlar da Çocuktuk, İstanbul, 1990; TBMM Zabıtları, C.7, Ankara, 1924; İnci Enginün, M. Cumbur, C. Özdemir, Millî Mücadelede Türk Kadını, Ankara, 1983; Aynur Mısıroğlu, Kuvayı Milliye'nin Kadın Kahramanları, İstanbul, 1976; Cemile Şahin, Mustafa Şahin, "Osmanlı Son Dönemi ile Millî Mücadele Yıllarında Türk Kadınının Sosyal, Siyasi ve Asker Faaliyetleri", Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 2/2013; "Türk Jan Dark'ı Onbaşı Nezahat: İstiklâl Madalyası'nı Bana Çok Gördüler", Hürriyet gazetesi, 31.03.2013.

Seninle Güzel

Bir rüzgâr, bir bulut bulmuş,
Tüller Sen'inle güzeldir...
Terinden mi yaratılmış?
Güller Sen'inle güzeldir...

Mahzun bekleyen seherler,
Sessiz ağlayan eserler,
Sen'i hatırlatan yerler;
İller Sen'inle güzeldir...

Haşre dek yıkılmaz direk,
İzliyoruz yürek yürek!
Aşkınla kavru lan kürek;
Küller Sen'inle güzeldir...

Aşk tohumu ekilecek,
Meşk ağacı dikilecek,
İsmin ile dökülecek;
Diller Sen'inle güzeldir...

Sen'siz her şey bize ırak,
Şu perişan ümmete bak!
Şahâdetle kalkan parmak;
Eller Sen'inle güzeldir...

Kur'ân'ım var, sözlerin var,
Rabbimiz, dost kullara yâr,
Sonsuzluğa akan sular;
Seller Sen'inle güzeldir...

Celil aşkın dîvânesi,
Gelir kervanların sesi,
Sana değmiş kum tanesi;
Çöllere Sen'inle güzeldir...

Halil GÖKKAYA

Ağır Yük

Bin bir nazla akıp giden
Nehir gle yk değil mi?
Bülbül bunca sitem neden
Kahır gle yk değil mi?

Yüz suyunu döktüğümüz
Belimizi bktğmz
ilesini çektiğimiz
Asır yıla yk değil mi?

Mecnun aşktan yandı bile
Düştü gayrı dilden dile
Kuşatmazsa rahmet ile
Yağmur le yk değil mi?

Ecel sanki bu ağımız
Yetim kaldı kucağımız
Snecekse ocağımız
İncir dala yk değil mi?

Garibana kıyıldıka
Kula kulluk yayıldıkça
Zulüm mübah sayıldıka
Fikir dile yk değil mi?

Al eline kalemimi
Bildir yre elemimi
Dindirmezse zlemimi
Satır pula yk değil mi?

Kardeşlik çabası varken
Muhabbet abası varken
Tevazu libası varken
Kibir kula yk değil mi?

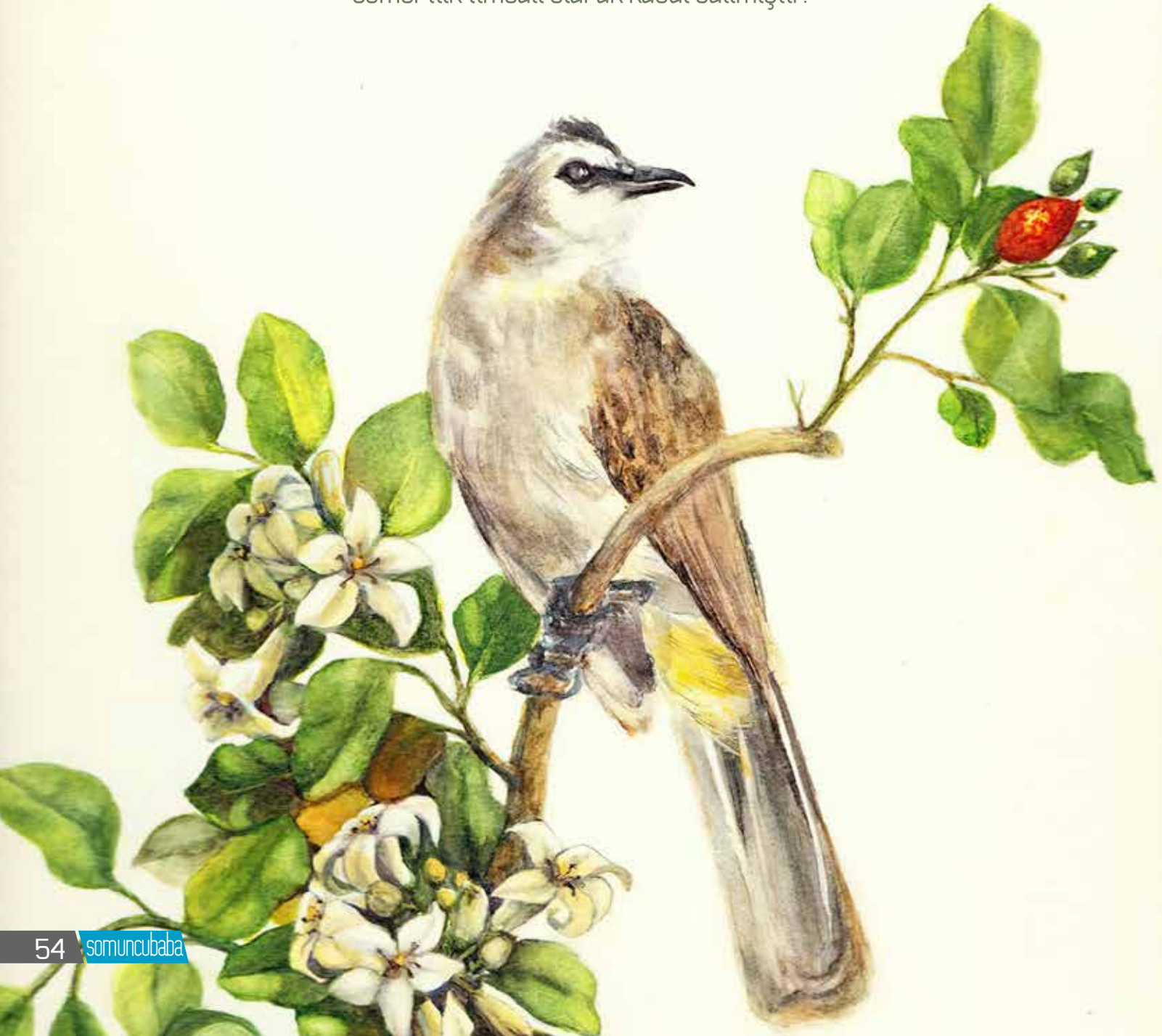
Ahmet Sami BENLİ

Canını Sevdiğine Fedâ Edebilmek

“İnsanın aslı topraktır, toprak dört unsurun (ateş, su, hava, toprak) en aşağısındadır. Dolayısıyla tevâzua işaretler. O sürekli vermesine rağmen hiçbir karşılık beklemeyerek aynı zamanda cömertlik timsâli olarak kabul edilmiştir.”

1. Beyit

*Ey gönül hâk idi aslın sen yine hâk olagör
Derd-i Hakk ile yanuban cümleden pâk olagör*

(Ey gönül! Senin aslın toprak idi, sen yine (aslına dönerek) toprak ol, Hak (Allah'a kavuşma) derdiyle yanarak cümleden pâk (temiz) ol.)

Gönül tahtında dünya olan kişi ehl-i dünya; Allah olan kişi ise ehl-i İslâm ve ehl-i îmandır. Gönünde dünya olan gösterişten, şatafattan, nefsî arzulardan ibâret istekler doğrultusunda hareket eder. Şahsî çıkar ve hesapları vardır bu hesapları gerçekleştirmek içindir tüm gayretleri, insaf ehli değildir, adaletten uzak ve şahsîdir her daim. Gönül tahtında Allah olan kimse ise hesapsız olarak Yaratıcı'ya tâbîdir, her şeyi O'na bırakmış ve teslim olmuştur. Bilir ki bir hesap zamanı vardır ve o gün geldiğinde tüm defterler açılır, hesaplar görülür, en çetin günde, bunun için de iman ehli mütevazıdır, sabırlıdır, yaratanına sığınmış, dalgasız derya gibi huzurla zamanın tamamlanmasını bekler.

İnsanın aslı topraktır, toprak dört unsurun (ateş, su, hava, toprak) en aşağısındadır. Dolayısıyla tevâzua işarettir. O sürekli vermesine rağmen hiçbir karşılık beklemeyerek aynı zamanda cömertlik timsâli olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan derviş de toprağa benzetilmiştir. Ona her kötü ve çirkin şey atılır, ondan ise sadece güzellikler zuhur eder. O görevini en iyi şekilde yerine getirir, kulluk vazifelerini yapar.

Önder ve Örnek Din Adamı

İlçede müftü olmadığı zamanlar müftü vekilliği de yapan Osman Hulûsi Efendi, Darende Müftülüğü'ne bir hizmet aracı alınmasını sağlamış ve şahsî gayretleriyle hükûmet binasında, birkaç tane telefon olduğu yıllarda ilçe müftülüğüne bir telefon bağlatmıştır. 1965 yılında Darende Kaymakamı olarak görev yapan Kutlu Aktaş müftü vekilliği görevini çok dikkatli bir şekilde yapan Osman Hulûsi Efendi'ye hitaben; "Muhterem hocam, bu hükûmet binasında görev yapan bütün âmirler ve memurlar sizin

"Dert, keder ve hüznün mü'mine yakışan hasletlerdir. Çünkü dünya hayatı, sevgiliden uzak kalan mü'minin gurbetidir. Bu nedenle her mü'min dünyada Hakk'a ulaşma yollarını aramalı ve gurbetten vatana dönmek için çaba sarf etmelidir."

görev anlayışınız ve hizmet telâkkiniz ile vazifelerini yapsalar, çok mutlu olurum. Siz önder bir din adamısınız." diyerek takdir ve taltif etmişlerdir.

Beytin ikinci mısraında ifade edilen derd-i Hakk ile yanmak, diğer bir deyişle 'aşk' derdiyle yanmaktır. Tasavvufa göre, derd, gerçek aşktır. Dert, gerçeğe ulaşma derdidir. Dert, keder ve hüznün mü'mine yakışan hasletlerdir. Çünkü dünya hayatı, sevgiliden uzak kalan mü'minin gurbetidir. Bu nedenle her mü'min dünyada Hakk'a ulaşma yollarını aramalı ve gurbetten vatana dönmek için çaba sarf etmelidir. Bu yolun temeli ise maneviyat ehli olmak Allaha kul, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e ümmet, mürşide ittiba etmektir.

2. Beyit

*Sana cân u dil verüben ismini Âdem koydu
Nefsini katl eyleyüben kurb-ı levlâk olagör*

(Allah Sana cân ve gönül vererek ismini Âdem koydu. Nefsini öldürerek levlâk sırımına yakın ol.)

Bu beyitte üzerinde durulması gereken asıl mesele kurb-ı levlâk sırrıdır. Levlâk, "Levlâke levlâke Lema halaktül-eflâk" hadîsine işaret eder ve "Ey Habîbim, sen olmasaydın, bu kâinatı yaratmazdım." mânâsına gelmektedir. Hulûsi Efendi'nin "kurb-ı levlâk ol" demek suretiyle yaratılış sırrına işaret etmiştir. Peygamber Efen-

dimiz (s.a.v.) kâinatın yaratılışının tek ve gerçek sebebidir. O nübüvvet ve risâlet nazarında diğer nebî ve resullerin, beşeriyet nazarında ise insanlığın fevkinde bir makama sahiptir. Bu nedenle Allah Rasûlü'nü çok iyi anlamak, onun izinden gitmek ve O'nun takipçileri ile bir olmak gerekir. Bunlar ise manevîyat ehilleri olan Sâdât-ı Kiram ile O pâk nesilden gelen nadîde sîmâlardır.

3. Beyit

*Şugl-ı dünyâdan arıt içini hîç çekme elem
Nâr-ı aşk ile tutuşup sînesi çâk olağör*

(Dünya meşguliyetlerinden içini temizle hiç elem çekme. Aşk ateşiyle yanarak göğsü yaralı olmaya bak.)

Beytin ilk mısraında önemle, üzerinde durulan mesele, dünya meşgalesinden uzaklaşarak iç âlemin temizlenmesidir. Kin ve öfkeden uzaklaşmak gerekir, aksi hâlde sıkıntılar peşini bırakmaz günü birlik iyi zannettiği, işlerin yolunda olduğunu sandığı anlar kendi kendini aldattığı zamanlardır. Elemden kurtulmak için bu hâllerden kurtulması gerekir. Kişi Allah'tan gayrısını istemeyi unutursa işte o zaman necat bulup eleminden arınacaktır. Öyle ki kişi sînesini Allah yolunda sarf etmedikçe, adaletli olup insaf ehli olmadıkça, doğru ve dürüst olmadıkça hakîkî mânâda yaşamamış ve var olmamış olacaktır. Bir başka deyişle beden kafesi dünyaya aittir ve ondan geçip dünyadan arınmadıkça kişinin elemi bitmeyecek, gerçek insan olamayacaktır. Bunun için de bir mürşid-i kâmilin rahlesinden geçmek gerekir. Dünyevî istek ve arzularından uzaklaşması gerekir.

Kötülüğe İyilikle Cevap Vermek

Günümüzden bir hatıra: Hamid Hamideddin Efendi şu şekilde buyurur: "İşlerinizi ve hizmetlerinizi Allah rızası için yapınız." Darende'de kayısı bahçelerine sulama tesisatı yapılır, kırarlar bir daha yapılır, yine kırarlar, tüm halkın içme suyunu karşılamak için çeşme yaptırılır, yine kırarlar, tekrar yaptırılır. Arkadaşlar; "Efendim,

müsaade edin müdâhalede bulunalım." dediklerinde Hazret; "Hayır! Bir şey yapmayınız. Onların görevi kırmak, bozmak, zarar vermektir. Bizim görevimiz de yapmak, düzenlemek, hizmet etmektir. Kötülüğe iyilikle cevap vereceksiniz. Olumsuzluğu güzellikle karşılayacaksınız." demek suretiyle çevresindekileri iyilik, güzelliklere yönlendirmiştir.

4. Beyit

*Sabr edip Hakk'dan gelen cümle belâya râzî ol
Dostdan ihsândır deyüben ehl-i idrâk olağör*

(Sabredip Hakk'tan gelen bütün belâlara râzî ol. Bu belalar dosttan ihsandır diyerek idrak ehli olmaya bak.)

Sabır, tasavvufî olarak başa gelen musîbetlerden dolayı Allah'tan başka kimseye şikâyetçi olmamak, sızlanmamak, yakınmamak, kendine acındırmamaktır. Kul karşılaştığı sıkıntı ve belâların verdiği üzüntüyü sadece Allah'a arz eder ve onun inâyetini ister. İdrak ehli olur, aslında tokat atana değil, attırana bakmak gerekir. Her gelen bir tokatta/sıkıntıda insan kendine gelir, hatalarını düzeltir, çünkü sıkıntı ve bela kişiye sevdiğini hatırlatır, sevdiğiyle bir olma fırsatı verir. Hâlini, ahvâlini, yaşantısını düzeltir, kendine çekidüzen verir. Sığınır âlemlerin sahibine, gözyaşları damlar yüreğine, tefekkür ettikçe âlemlerin yaratanını, huzura erer, bilir ki herşey ama herşey Yaratan'ın kontrolündedir. Sükût hâlinde, seher vakitlerinde, sığınır sevdiğine, bu sığınmada herşeyin sahibini bir kez daha idrak etmiş olur.

5. Beyit

*Kendini mir'ât kıl tâ kim tecellî ede Hakk
Kendin idrâk eyleyenler ile derd-nâk olağör*

((Sen) kendini ayna yap ki Allah tecellî etsin. Nefsini bilenler ile dert arkadaşına olmaya bak.)

Ayna aydınlık, parlak, lekesiz ve pas tutmamış olduğu zaman iyi gösterir. Bu sebepledir ki sen öyle tertemiz ol ki, için dışın pâk olsun

o zaman Cenab-ı Allah tecellî edebilir. O'nun tecellîsinin güzelliği ayna olduğun için etrafına yansır. Tecellî ile öyle güzel bir hâle bürünürsün ki seni gören Cenab-ı Allah'ı hatırlar.

İkinci beyitte 'kendini idrak eyleyenler' ifadesi nefsini bilenlerdir ki nefsini bilen Rabb'ini bilir. Öyle ise Rabb'ini bilenlerle arkadaşlık, dostluk yapmak gerekir. Seçilen dost o kadar önemlidir ki kişinin iki âlemde de bahtiyar olmasını sağlar. Bu sebeple Hak dostları ile dostluk etmek gerekir ki avam ve ağıyârdan uzak kalmak zarûrîdir.

6. Beyit

*Ölmeden ön ölmek olsun dâim ârzun ey gönül
Nefs ü şeytânın elinden çeşm-i nem-nâk olagör*

(Ey gönül! Daim arzun ölmeden evvel ölmek olsun. Nefis ve şeytanın elinden kurtulmaya çalış, (Allah için daima) gözü yaşlı akıtanlardan ol.)

Bu beyitte önemle üzerinde durulan husus, "ölmeden önce ölmek" arzusudur. Bu ifade tasavvufî olarak şu şekilde yorumlanır: Nefsin, hevâ ve hevesini yok etmek. Maddî hazlara ve bedenî zevklere yönelten hevâ ve hevesin yok edilmesi nefsin ölümü anlamına gelir. "Ölmeden evvel ölmek" budur. Nefsi öldürmek için açılan savaşa cihâd-ı ekber denir. Ölmeden evvel ölmüş mânâsında ki hadis-i şerifi mânâ dünyasında doğuşu ifade eder. Mânâ dünyasında doğuş ancak kalbi dünyevî tüm arzularından arındırmakla, yani kinden, nefretten, tamahkârlıktan, nefisten ve şeytanî heveslerden temizlemekle olur. Dünya hayatı bir rüya misâli aldatıcıdır. Nasıl bu âlem bir rüya âlemi ve âhiret hayatı da gerçek bir âlem ise ölüm de bu rüyadan uyanış, gerçek âleme giriş kapısıdır. Hakikat nazarında bu böyledir. Ölmeden evvel ölmek ise bu temsilde olduğu gibi beden kafesini terk etmeden bu rüyadan uyanmanın ve dünyanın gerçek yüzünü görebilmenin anahtarıdır. Nefis ve şeytan belâsına karşı koyan kişiler Allah'ın elçileri olan peygamberler, insan-ı kâmil mertebelerinde

"Kin ve öfkeden uzaklaşmak gerekir, aksi hâlde sıkıntılar peşini bırakmaz günü birlik iyi zannettiği, işlerin yolunda olduğunu sandığı anlar kendi kendini aldattığı zamanlardır. Elemden kurtulmak için bu hâllerden kurtulması gerekir. Kişi Allah'tan gayrısını istemeyi unutursa işte o zaman necat bulup eleminden arınacaktır."

evliyalar, velîler ve mürşid-i kâmillerdir. İnsanoğlu ancak ve ancak onlarla, onlara yakın olmakla, onlara yakın olanlara yakın olmakla ve onların yolundan gitmekle bu musîbetten en az zararlı kurtulabilir.

7. Beyit

*Ey Hatîboğlu Hulûsi bezl-i cân et dostuna
Gülme fânîde anın derdiyle gam-nâk olagör*

(Ey Hatîboğlu Hulûsi! Canını dostun için seve seve fedâ et. Bu fani dünyada gülme! O'nun derdiyle dertlen, derdiyle gamlı olmaya bak.)

Son beyitte gazelin tamamında ifade edilen dünyada varlığından sıyrılarak Hakk'a kavuşma isteği belirtilmiştir. Beyit canı dostu seve seve fedâ etme ifadesi üzerine kurulmuştur. Herşey Âlemlerin Rabb'inindir ve O'na aittir. Kâinatta insan bir zerreyi dahi ifade edemez, bize ait olan her şey aslında Allah'a aittir. Eğer öyleyse senin olmayan bir şeyde varlık addetmek hataların en büyüğüdür. Ten, can, mal, mülk, evlât O'nundur. Öyleyse canı ondan esirgemek olmaz, seve seve verilir elbette, yeter ki kulum desin, kulluğa kabul etsin. Ebedî âlemde mahcûp etmesin...

Ölçü ve Tartıyı Tam Yapmak

“Ölçü ve tartıyı doğru ve düzgün yapmak, akıbet itibarıyla daha güzeldir. Çünkü insan, eksik ölçüp tartmaktan sakındığı için bütün insanların güvenini kazanır ve yaptığı ticarete kazançlı çıkar.”

Yüce Allah, İsrâ Sûresi 35. âyette şöyle buyurmaktadır: “Ölçtüğünüz zaman tamamen ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu, hem daha iyidir hem de neticesi bakımından daha güzeldir.”

İslâm dininde can, akıl, nesil, din ve mal olmak üzere beş şeyin korunması emredilmiştir. Bunların korunması için de çeşitli müeyyideler getirilmiştir. İşte bu âyette Yüce Allah, malın korunması için ölçü ve tartıyı tam yapmayı emretmektedir. Zira ölçü ve tartıyı düzgün yapmamak, insanların ekonomik haklarının zâyi olmasına sebep olmaktadır. Böylece malın telef olmasıyla birlikte insanlar arasında kin, öfke ve düşmanlığın ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Bu âyetin sonunda ölçü ve tartıyı doğru ve düzgün yapmak, insanı dünyada kötü nam ile anılmaktan, âhirette ise şiddetli azaptan kurtaracağı için daha hayırlı olarak nitelendirilmektedir. Ölçü ve tartıyı doğru ve düzgün yapmak, akıbet itibarıyla daha güzeldir. Çünkü insan, eksik ölçüp tartmaktan sakındığı için bütün insanların güvenini kazanır ve yaptığı ticarete kazançlı çıkar. Bu, insan için dünyadaki güzel sonuçtur. Âhirette ise elîm bir azaptan kurtularak büyük bir mükâfata nâil olmak suretiyle güzel sonuca ulaşmış olur.

Rahmân Sûresi’nde de Yüce Allah, kâinatta yarattığı her şeye bir ölçü koyduğunu ve insanın bu ölçüyü aşmaması gerektiğini şöyle ifade etmektedir: “Allah, göğü yükseltti ve her şey için bir ölçü koydu. Sakın ölçüden şaşmayın. Ölçüyü adaletle tutun ve eksik tutmayın.”

Bu âyette ifade edildiği üzere Yüce Allah, kâinatta yarattığı her şeyi bir ölçüye göre yaratmıştır. Dolayısıyla insanoğlu bu ölçüden şaşıp aşırılığa kaçmamalıdır. Her şeyde Allah’ın koyduğu ölçüye göre davranmak ve âdil olmak gerekir.

Şuarâ Sûresi’nde Yüce Allah, aynı konuya vurgu yaparak, “Ölçüyü tastamam yapın, (insan-

“Ölçü ve tartıda hile yapmanın yasaklanması sadece ticarî hayatla sınırlandırılmamalıdır. Bilâkis sosyal hayatın tüm alanları ve yönleriyle ilgilidir. Bu yasağa hileli yollarla başkalarının mallarına haksız yere el koymak girdiği gibi ilmî ve ahlakî faziletler, manevî haklar ve onursal değerler de dâhildir.”

ların hakkını) eksik verenlerden olmayın. Doğru terazi ile tartın.” buyurarak ölçü ve tartıyı doğru ve düzgün yapmayı emretmektedir.

Yine Hud Sûresi’nde de aynı konuyla ilgili Yüce Allah, “Ölçüyü ve tartıyı adaletle yapın; insanlara eşyalarını eksik vermeyin: yeryüzünde bozguncular olarak dolaşmayın.” buyurmaktadır.

Tabî ki bu âyetlerdeki ölçü ve tartıdan kastedilen, ilk etapta ticarî hayattaki ölçü ve tartıdır. Zira ticarî hayatta ölçü ve tartıyı düzgün yapmamak, hem kişi hakkı ihlâlî sayılmakta, hem de ekonomik dengeyi bozmaktadır. Aynı zamanda böyle bir davranış Allah’ın gazabına sebep olduğu için büyük bir günah olarak nitelendirilmektedir. Ölçü ve tartıda hile yapmanın yasaklanması sadece ticarî hayatla sınırlandırılmamalıdır. Bilâkis sosyal hayatın tüm alanları ve yönleriyle ilgilidir. Bu yasağa hileli yollarla başkalarının mallarına haksız yere el koymak girdiği gibi ilmî ve ahlakî faziletler, manevî haklar ve onursal değerler de dâhildir. Dolayısıyla her konuda doğru ve dürüst davranmalı, ölçü ve tartıyı da adaletle yapmalıyız. Asla yeryüzünde bozgunculuk yapmamalıyız.

Ölçü ve tartıda hile yapmak, önce ferдин ruhunda hak ve adaleti, merhamet ve şefkati yok

eder. Daha sonra da aileden başlayarak toplumda bu faziletleri silip süpürüp götürür. Böylece toplumda din, ahlâk, fazilet ve kardeşlik nâmına hiçbir şey kalmaz.

Medyen halkına peygamber olarak gönderilen Hz. Şuayb (a.s.), onları bir olan Allah'a kulluğa davet etmiş ve ölçü ve tartıda hile ve sahtekârlık yapmamalarını istemiştir. Ancak Şuayb (a.s.)'ın bütün uyarı ve ikazlarına rağmen onlar, ölçü ve tartıda hile yapmak sûretiyle haddi aşmışlar sonunda da Allah'ın gazabına uğrayarak helâk olup gitmişlerdir. İşte onların âkıbetinden ibret alıp ölçü ve tartıyı düzgün yapmamız için Hz. Şuayb ve kavminin kıssası Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılmaktadır: *"Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı peygamber gönderdik. O, şöyle dedi: 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Ben sizi bolluk içinde görüyorum. Ben sizin adınıza kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum. Ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. İnsanların eşyalarını (mallarını ve haklarını) eksiltmeyin. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Eğer inanan kimselerseniz Allah'ın bı-*

raktığı helâl kazanç sizin için daha hayırlıdır. Ben sizin başınızda bir bekçi değilim."

Ölçü ve tartıyı düzgün yapmamak kul hakkı ile ilgili bir günahdır. Kul hakkı da İslâm dininde çok önem verilen bir husustur. Çünkü Allahu Teâlâ, kul hakkı ile ilgili günahları asla affetmemektedir. Dolayısıyla hakkı ihlâl edilen kul, affetmediği sürece Allah da o kulu affetmeyecektir. O halde ölçü ve tartının düzgün yapılmaması kul hakkına girdiğinden dolayı bundan itina ile sakınmak gerekir.

Kul hakkına giren insanlar, Allah Rasûlü tarafından müflis olarak nitelendirilmekte ve para ve malın olmadığı hesap gününde hakkını yediği kullar ile hesaplaşmanın şöyle olacağı açıklanmaktadır: *"Bir gün Rasûlullah, ashabına; "Müflis kimdir, biliyor musunuz?" diye sordu. Ashâb-ı Kirâm da:*

- Bizim aramızda müflis, parası ve malı olmayan kimsedir, dediler. Rasûlullah (s.a.v.);

"Şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip, fakat şuna sövüp, buna zinâ isnâd ve iftirası yapıp, şunun

malını yiyip, bunun kanını döküp, şunu dövüp, bu sebeple iyiliklerinin sevabı şuna buna verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biterse, hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilip sonra da cehenneme atılan kimsedir.” buyurmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine'ye hicret ettiği Medineli tâcirlerin çoğu, ölçü ve tartıda hile yapmakta idiler. Onları ikaz edip uyarmak için Medine'de müstakil bir sûre nâzil olmuştur. O sûre ise Mutaffifin Sûresi olarak isimlendirilmiştir. Yüce Allah, bu sûrede şöyle buyurmaktadır: *“Ölçü ve tartıda hile yapanların vay hâline! Onlar, insanlardan bir şey ölçüp aldıklarında, ölçüyü tam tutarlar. Ancak kendileri onlara bir şey ölçtükleri veya tarttıkları zaman eksiltirler.”*

Mutaffifin Sûresi inince onlar bu türlü hilelerden vazgeçmişler, ölçü ve tartıyı düzgün yapmaya başlamışlardır. Maalesef günümüzde de ölçü ve tartının düzgün yapılmasına fazla dikkat edilmemektedir. İnsanlar öyle bir hâle gelmiştir ki, cebim ve kasam para ile dolsun da nasıl dolarsa dolsun diye düşünmekte, helâl ve harama fazla dikkat etmemektedirler. Bundan

dolayı da gerek ticarî hayatta gerekse ailevî hayatta kısacası bütün işlerimizde bir bereket kalmamıştır. Zira haram olarak elde edilen para ve malda bereket olmaz. Nereden geldiği nereye gittiği fark edilmeden tükenir biter. Bir de âhirette günahı ve vebali sahibinin boynuna asılacak ve azap çekecektir. Hâlbuki az da olsa helâl yoldan elde edilen para ve mal, bereketli olduğu için harcamakla tükenmez. Hz. Peygamber (s.a.v.), hayatı boyunca kazancının ve rızıkının helâl olmasına azamî ölçüde dikkat etmiş ve asla harama el uzatmamıştır. Ümmetine de daima ticaretle ölçü ve tartıyı doğru ve düzgün yapmayı tavsiye etmiş ve ölçü ve tartıda hile ve sahtekârlığı yasaklamıştır. Nitekim bir defasında Medine-i Münevvere'de pazar yerinde dolaşırken elini hububat dolu bir çuvala daldırmıştır. Hububatın üst tarafı kuru altı ise yaş olduğunu fark edince, satıcıya bunun sebebini sormuştur. Satıcı ise 'Biraz önce yağmur yağdı, sonra güneş çıktı. Dolayısıyla altı yaş, üstü kuru kaldı.' deyince, Allah Rasûlü: *“İnsanların görüp aldanmaması için o ıslak kısmı ekinin üstüne çıkarsaydın ya! Bizi aldatan bizden değildir.”* buyurmak sûretiyle satıcıyı uyarmıştır.

Netice olarak diyebiliriz ki, her konuda olduğu gibi ticaretle de doğruluk ve dürüstlük İslâm'ın en önemli ahlâkî erdemlerinden birisidir. Müslüman her konuda olduğu gibi ticaretle de ölçü ve tartıda doğru ve dürüst olmalıdır. Ölçü ve tartıyı düzgün yapmalı, adaletten ayrılmamalıdır. Çünkü ölçü ve tartıyı düzgün yapmamak, kul hakkına giren büyük bir günahdır. Kul hakkını helâl etmediği sürece Allah da o kulunu asla affetmeyecektir. O hâlde kul hakkına girmemek için azamî derecede itina gösterilmeli, ölçü ve tartı doğru ve düzgün yapılmalıdır.

Dipnot

**Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Gelmedik Dünyaya Taht Kurmaya

“Dünyayı hunharca kullanmaya kimsenin hakkı yok, bizden sonraki insanlar için de dünyadaki nimetleri bırakmak zorundayız. Nice imparatorluklar yıkıldı, nice sultanlar, krallar, padişahlar bu dünyadan göç etti. Dünya onlara kalmadı, bize de kalmayacak.”

İnsanlığın dünya ile ünsiyeti günümüzde git-tikçe artmış durumda gibi. Tamamen dün-yaya odaklanmış hâle geldi insanlık, her şeyi buraya göre ayarlama düşünde. Dünyada son-suz bir hayat var gibi davranarak hem kaynak-ları sınırsızca harcıyor hem de bunu bir hırsa çevirerek amansız bir yarış içine giriyor. Bu yarış içinde de adalet terazisi şaşıyor elbette. Çünkü belli bir nizama uymayan yarış tökezle-meye mahkûmdur.

İnsanlığın bu doymak bitmez duyguları ne-ticesinde vicdanları yaralayan olaylar cereyan ediyor, üzücü olaylar yüreğimizi dağlıyor. Bu-nun adına da insanlık diyemeyiz zaten. İnsanî hasbî duygular gitmiş, tamamen metaya tapan bir zihniyet ortaya çıkmış. Vicdan, merhamet ve şefkat gibi duygular neredeyse lügatlerin sayfalarında kalmak üzere. İnsanlık öyle bir noktaya doğru gidiyor ki şeytan bile buna şaşırır belki. Bu kadar acımasız, gaddar, düşüncesiz bir mahlûkat olabilir mi bilmiyorum. Durup ne-rede hatâ yapıyoruz diye düşünmek lâzım, ne-den bu kadar vurdumduymaz oluyoruz diye dü-şünmemiz lâzım. Bir yanlışı toplum, tamamen benimseyerek devam ettiremez. Bakınız geç-mişte yanlışlarında ısrar eden toplumlar helâk edilmemiş mi? Bugün üzerinde durduğumuz topraklarda geçmiş medeniyetlerin izi yok mu yarın da bizim gezip gittiğimiz yerlerde başka-ları gezecek. Medeniyetler, insanlar sürekli bir değişim içinde, bizler fânîyiz. Bu kibir neden? Bu bencillik neden? Biraz silkinip düşünmemiz gerekmiyor mu? Bu sayfaları okuyanlar aslın-da belli bir insanî gelişim üzerinde olan insan-lar, bunun farkında olan insanlar, merhametli, vicdanlı, şefkatli insanlar. Kalpleri taşlaşmış insanlara nasıl ulaşılabilir bilmiyorum. Ama bu derginin sayfalarından ulaşamayız, çünkü onlar okumazlar. Belki insâfa gelir de biri okur diye uğraşyoruz. Ya da birinin zihninde bir fikir kıvılcımına vesile olarak böyle bir arkadaşı var ise onu yönlendirmesine, düşünmeye sevk etmiş oluruz.

“Sosyal medya, bizi hayattan bir anlığına alan, farklı hayallere dalmamıza vesile olan ve bunun sonucunda da mutsuzluğa sürükleyen bir mecra. Kuru kalabalıkların olduğu, sadece sayılardan ibaret olan bir döngü. Üzülmeniz yanı sıra olmayan, sevinseniz sevincinizi paylaşamayacağınız, cenazeniz olsa gelip tabuta bir omuz vermeyecek bir yığın sayı kalabalığı sadece.”

Sınırsız olmayan bir hayatın sınırsız olma-yan imkânları vardır, dünyayı hunharca kul-lanmaya kimsenin hakkı yok, bizden sonraki insanlar için de dünyadaki nimetleri bırakmak zorundayız. Nice imparatorluklar yıkıldı, nice sultanlar, krallar, padişahlar bu dünyadan göç etti. Dünya onlara kalmadı, bize de kalmayacak. Nasıl ki bir çiftlikte koyunlar, inekler başıboş bi-

rakılmıyorsa, bizi dünyaya gönderen güç bizi boş bırakır mı acaba? İnanan insanlar olarak Allah'ın varlığına inanıyoruz, inanmayanlar için de bu kadar insanın başıboş bırakılmayacağına dair düşünmelerini istirham ediyorum. Aslında inanmayan diye bir kavram da yok. Mutlaka bir şeye inanıyorlardır. Yaratıcı'nın olmadığına da inanıyorlar sonuçta. Yapmış olduğumuz işler kendiliğinden vücut bulmuyorsa, kendi kendine bir sonuca ulaşmıyorsa hayatta tesadüflerden söz edilebilir mi? Mantıklı açıklamaların olması gerekiyor. Tabii bu konuyu da çok uzatmamak lâzım çünkü inanmayan biri muhtemelen bu satırları da okumuyordur.

Elimizdeki kaynakları iyi kontrol etmemiz gerekiyor. Sosyal medya ile aramıza bir mesafe koymamız gerekiyor. Sosyal medya bizim zamanımızı aldığı gibi düşünmemizi de engelliyor. Bu konuya dair başka yazılar da yazmıştım ama dünya ile aramızdaki ünsiyet arasında ciddi bir konu teşkil ettiğinden tekrar bahsetmek istiyorum. Bizi hayattan bir anlığına alan, farklı hayallere dalmamıza vesile olan ve bunun sonucunda da mutsuzluğa sürükleyen bir mecrâ. Kuru kalabalıkların olduğu, sadece sayılardan ibaret olan bir dönü. Üzülmeniz yanınızda olmayan, sevinseniz sevincinizi paylaşamayacağınız, cenazeniz olsa gelip tabuta bir omuz vermeyecek bir yığın sayı kalabalığı sadece. İşte yanlış değerlendirmelerimiz sonucunda gittikçe yalnızlığa sürükleyen ve sürüklenen bir mecrâyâ kendimizi kaptırıp gidiyoruz. Bazen diyorum ki o kadar geniş çevrem yok, arkadaş diyor ki sosyal medyada bir sürü takipçin var. Çok yok da bir ölçü verme açısından söylüyor, diyorum ki ona ne bakıyorsun sen, sadece kuru kalabalık, bir sayı o sadece. Trajikomik bir durumdayız aslında. Yine bu sayılarla övünen insanlar var, ama hastalansalar haberi olmayacak, bir yararı olmayacak sayılar yığını. Hayat bu kadar basit değil, basite de indirgememeli.

Tamamen yönümüzü dünyaya çevirmemizin neticesinde insanlık kavramının sorgulanır hâle gelmesini biraz düşünmek lâzım, demek ki bir yerlerde eksik davranıyoruz. Meselâ duâ edilirken Allah'ım beni kimseye muhtaç etme dememek lâzım. Çünkü toplumsal yapı içinde herkes birbirine muhtaç; fırıncı, temizlikçi, ayakkabıcı, öğretmen, doktor, hemşire, memur vb. birçok meslek erbabı birbirine muhtaç. Yani dilimizin ne söylediği de önemli. Allah'ım bize her daim sağlık nasip eyle demek daha güzel bir duâ olabilir.

Türkiye'm Annem Gibisin

Sensin bana can suyundan içiren,
Sevdim seni annem gibi Türkiye'm.
Sensin beni kanadıyla uçuran,
Sevdim seni annem gibi Türkiye'm.

Sütünle besledin Türkçe dilimi,
Sevginle suladın gonca gülümü,
Kokunu duyararak buldum yolumu,
Sevdim seni annem gibi Türkiye'm.

Eğilmez dağların beşiğim oldu,
Engin denizlerin döşeğim oldu,
Ay yıldızlı bayrak ışığım oldu,
Sevdim seni annem gibi Türkiye'm.

Ninniyle mâniyle uyuttun beni,
Masalla destanla büyüttün beni,
Cennet kokusuyla bir tuttun beni,
Sevdim seni annem gibi Türkiye'm.

Doğudan batıya yön verdin bana,
Kuzeyden güneye ün verdin bana,
Şanlı tarihine şan verdin bana,
Sevdim seni annem gibi Türkiye'm.

İstersen yoluna güller sereyim,
İstersen uğruna canlar vereyim,
Son uykuya kucağında gireyim,
Sevdim seni annem gibi Türkiye'm.

Yusuf DURSUN

Gençlerle Gönül Gönüle

“Gençlik bir şelale gibidir. Çağlar, coşar, köpürür, önündekileri siler süpürür. Sonunda denize ulaşır, deryaya doluşur, sükûnete kavuşur. Tıpkı şairin dediği gibi: ‘Cûlar ki deryaya vardılar hamûs oldular.’ ‘Çağıldayan ırmaklar, denize ulaşınca sakinleşir.’”

Gençlik dönemi insanın en aktif, verimli ve hareketli olduğu dönemdir. İnsanlar bu dönemde kendilerini tanımakta ve hayatlarını yönlendirmektedirler. Bir toplumun dinamik kesim diye adlandırılan gençliğini istediğiniz şekilde istediğiniz yöne kanalize edebilirsiniz artık o topluma hâkimsiniz demektir. Bunun bilincinde olan Batı ise gençliği ifsat edebilmek için her türlü yola başvurmaktadır. Gençliğin zihnini sürekli kendi şahsiyetleri ile donatmaktadırlar. Gençlere kitle iletişim araçları aracılığıyla zehirlerini enjekte etmektedirler. Onları futbol, demokrasi, müzik, fuhuş, içki, kumar vb. şeylerle meşgul etmektedirler. Kendi özüne yabancı olarak yetişen gençler ise çoğu zaman bu bataklığa düşmektedir. Bu şekilde yetişen/yetiştirilen gençler için artık bir futbolcunun, bir filozofun, bir sanatçının, bir yazarın sözü âyetten ve hadisten daha üstün görülmekte ve kendisi ile amel edilmektedir. Bu durumun birçok sebebi olmakla beraber başlıca sebeplerden biri gençliğin kendisi için rol model edineceği şahsiyetleri tanımıyor olmasından dolayıdır.

İslâm dini gençliğe büyük bir önem vermiştir. Gençlikte yapılan amellerin her zaman için yaşlının yaptığı ibadetten daha hayırlı olduğunu belirtmiştir. Bunu vurgulamak isteyen Hz. Ömer şöyle demiştir: “Namaz kılan yaşlıyı severim ama namaz kılan gence âşığım.” Gençlik dönemlerinin neresinde harcandığı çok önemlidir. Eğer gençliğimizi Rabbimizin istediği şekilde sürdürsek bunun karşılığında mükâfat alırız. Allah’ın emirlerine aykırı bir şekilde sürdürürsek azaba müstahak oluruz. Muhakkak ki gençliğimizi nerede harcadığımızın hesabını vermeden mahşer günü bulunduğumuz yerden hareket edemeyeceğiz.

Prof. Dr. Mustafa Kara gençlere ulaşabilmenin, onlarla arasına “Gönülden gönüle bir yol vardır.” gerçeğine inanarak bir köprü kurma amaçlı kaleme aldığı “Gençlerle Gönül Gönüle” adlı eserinin Takdim bölümünde şunları ifade ediyor: “Gençlik bir şelâle gibidir. Çağlar, coşar, köpürür, önündekileri siler süpürür. Sonunda denize ulaşır, deryaya

doluşur, sükûnete kavuşur. Tıpkı şairin dediği gibi: “Cûlar ki deryaya vardılar hamûş oldular.” “Çağlayan ırmaklar, denize ulaştınca sakinleşir.” Hayatınızın en güzel yıllarını, aklınızın ve gönlünüzün eğitim ve öğretimine ayırmakla tercihlerinizin en iyisini yaptınız. Meslek ve mektebinizin size sağlayacağı ufuk ise hakikate ve sonsuzluğa doğru kat çırpılmaktadır.”

Mustafa Kara kitabını sade, yalın, âyet ve hadis-i şeriflerle donatmış, özlü bir şekilde kaleme almıştır. Gençlerin çoğu zaman gaflete düştükleri konular üzerinde durması çok güzel. Örneğin, anne babadan başlaması ve ömrün çabuk geçmesi ile sonlandırması güzel bir giriş ve sonuçtur. Gençlik, öyle güzel, öyle eğlenceli bir zamandır ki, ancak yaşanır, bunu yaşayanlar bilir. Genç insan heyecanlıdır, pek ince noktayı düşünmeden işe koyulur, çünkü özgüven vardır. Gençlik kalıcı mıdır, sorusunu soralım kendimize, daha doğrusu büyüklerimize, alacağımız cevap klasik bir cevap olacaktır; rüzgâr gibidir, kullanabilen yoluna sağ salim varır, kazasız belasız ama kullanamayan heba olur savrulur boşluğa doğru.

Yazar bu kitabında “Anne-Babamız, Öğretmenimiz, Türkçemiz, Tiryakiliklerimiz, Çevremiz, Medya Engeli, Para-Mal-Mülk, Dünyevîleşmek, Mini Kütüphanemiz” gibi 24 başlıklı 2-3 sayfalık mini yazılar şeklinde bir araya toplanmış. Kitabın pek çok güzel yanı olmakla beraber en mühim özellikleri; konuların basit-yormayan bir dille yazılmış olmasının yanı sıra birçok âyet-i kerime, hadis-i şerif, özlü söz ve beyitlerden oluşması. Özellikle Ziya Paşa, Mehmet Akif, Necip Fazıl, Arif Nihat Asya, Vardavî ve Nefî beyitleriyle süslenmiş yazılar insana bir yandan okurken bir yandan da “vay bee” çektiriyor. Tabi Mustafa Kara’nın “Hareket-Dergâh” ekolünden gelmesi sebebiyle Nurettin Topçu alıntılarını da es geçmek olmaz tabi ki.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Tel: 0312 354 91 31

Örnek Bir İmam Tanıdım

“Çocuklarını birer Kur’ân sevdalısı olarak yetiştiren Kadir Hafız aynı zamanda köylülerin de güvenip sevdikleri ve her meselede danıştıkları bir kimseymiş. 1977’de vekil imamlar asalete geçirilince Kadir Hafız da imam olmuş.”

Kuşkusuz ki camiye, cemaate, hacıya, hocaya, imama, müezzine hürmet etmek bir anlamda dine hürmet etmek demektir. O yüzden ki kalbinde iman kıvılcımı olan herkes dinî sembollere karşı hassasiyet gösterir. Kaldı ki dine dair ne varsa onları sahiplenmek ve onlara gereken değeri göstermek Müslümanın bir vasfıdır. Faraza ezan okunurken televizyonu kapatmak gibi davranışların arka plânında bu hassasiyetin izleri bulunur. Veya namaza gitmese bile imam efendiye duyulan derin bir saygı veya ona verilen içtenlikli bir selâm belki de o insanı imana başlayan bir pamuk ipliğidir.

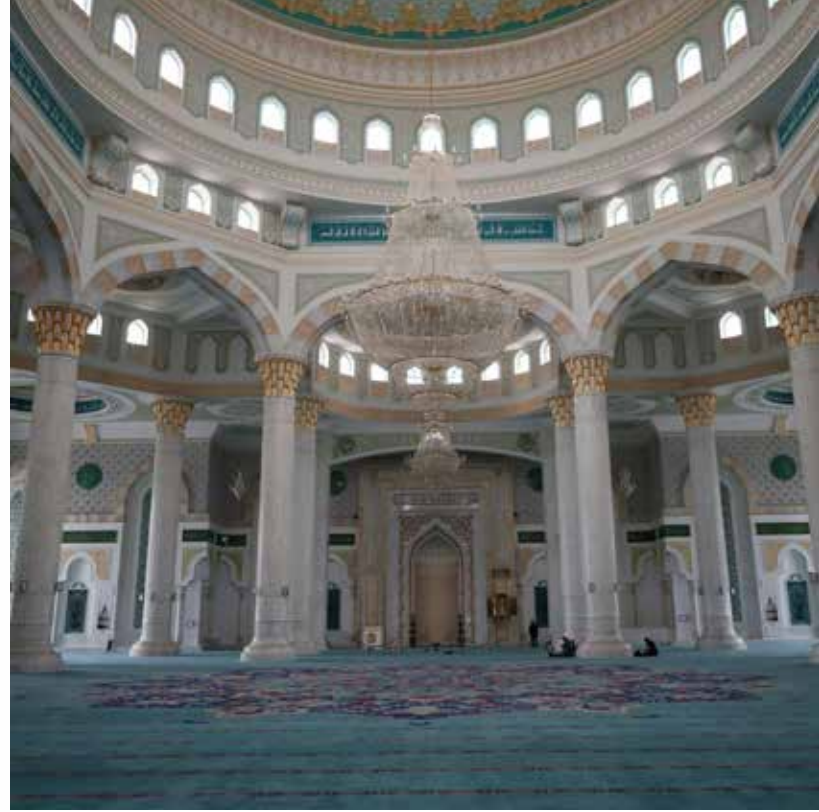
İstanbul Şehremini Mahallesi'ndeki Şeyh Raşid Camii'nin İmamı Osman Gülşen Hoca da bizim saygı gösterdiğimiz kıymetli imamlarımızdan birisi. 40 yıllık imamlık hayatı boyunca, imamlığı namaz kıldırmaktan ibaret saymayan bir anlayışla hareket ettiği için ayrıca bir saygıyı daha hak ediyor diye düşünüyorum. Kendisi çok aktif, çok hoş sohbet, iyiliksever bir insan. Şimdi sizlere ondan bahsetmek istiyorum. Böyle güzel insanlar ve onların tecrübeleri gizli kalmamasın ki insanlar da onlardan ilham alsınlar.

Duygulu Bir Hatıra

1965'te Sinop Boyabat'ta doğan Osman Gülşen Hoca'nın dedesinin babası Trabzon tarafının sayılı âlimlerinden Âlim İsmail'dir. Babası ise Sinop Boyabat'ın meşhur hafızlarından Kadir Hâfız'dır. Söylediğine göre rahmetli babası Kur'an kaybolduysa yeniden yazabilecek kadar güçlü bir hâfızmış. Sıkıntılı bir dönemde hâfız olduğu için hâfızlığını dağlarda ve samanlıklarda gizli gizli tamamlamak zorunda kalmış. Çocuklarını birer Kur'ân sevdalısı olarak yetiştiren Kadir Hâfız aynı zamanda köylülerin de güvenip sevdikleri ve her meselede danıştıkları bir kimseymiş. 1977'de vekil imamlar asaletine geçirilince Kadir Hâfız da imam olmuş.

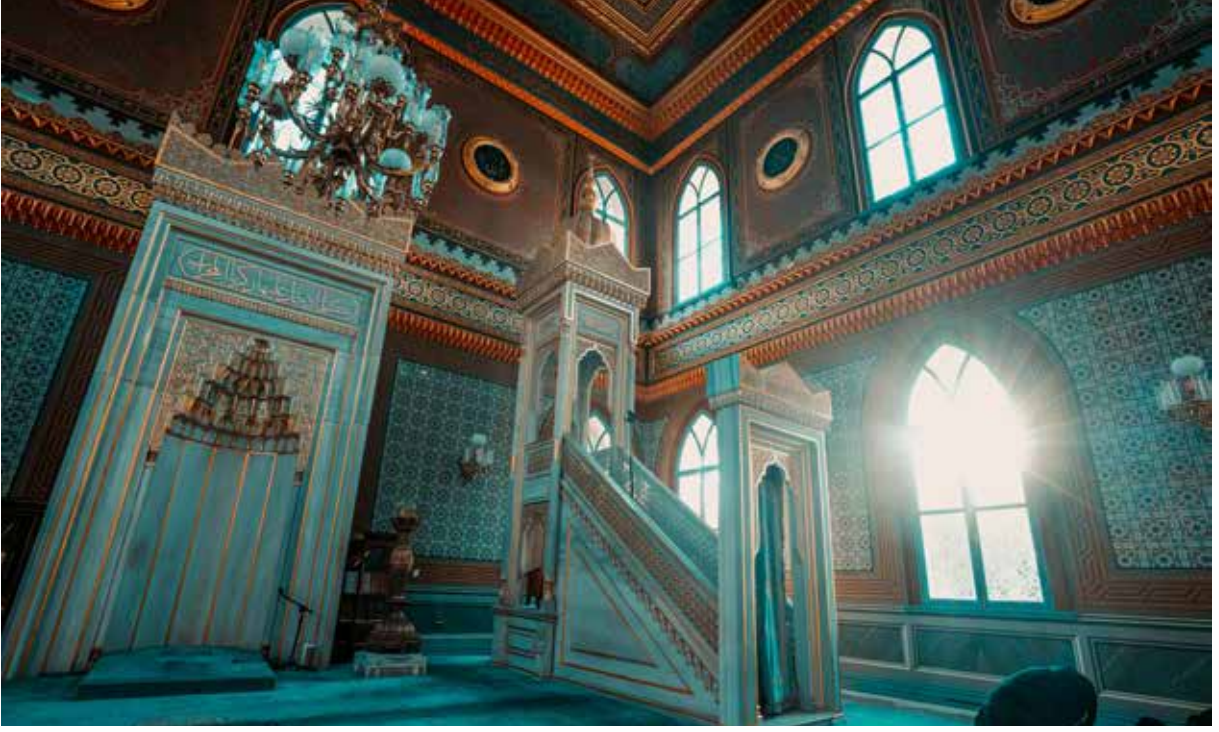
Osman Gülşen Hoca da babasının yolundan giderek imamlığı tercih etmiş. İlk vazifesine 1982'de Boyabat'ın bir köyünde başlamış. Osman Hoca'nın babası ile ilgili o yıllardan kalma

“Rahmetli babası şehre on km mesafedeki Çarşak Köyü'nde imammış. Onun vaaz edeceğini duyunca koşarak merkez camiine gelmiş, o görürse heyecanlanır diye düşünerek de üst katta arkada bir odada vaazı dinlemiş.”

şöyle duygulu bir anısı var. Pazartesi günleri köylüler Boyabat'a pazara geldiği için merkez camisinde cemaat çok olur, bundan dolayı da her hafta vaazlar olurmuş. Vaazın sesi de merkezi sistem ile bütün köylere verilirmiş. Bir pazartesi günü Osman Hoca daha önceden hazırladığı vaaz konusuyla İlçe Müftüsünün yanına gidip; “Eğer müsaadeniz olursa bugün merkez camiinde vaazı ben vermek istiyorum.” demiş.

Müftü Bey elindeki notları görünce; “Tabi memnuniyetle.” demiş. Bu Osman Hoca'nın

merkez camisinde çok kalabalık bir cemaatin karşısında yapacağı ilk vaazmış. Boyabat'ın Beyazıt Camii kürsüsüne çıkma şerefine nail olacağı için çok heyecanlıymış. Cüppeyi sarığı giymiş, ayakları titreyerek de olsa kürsüye çıkmış. İşin ilginç tarafı cemaatin içerisinde merhum babacığı da varmış. Rahmetli babası şehre on km mesafedeki Çarşak Köyü'nde imammış... Onun vaaz edeceğini duyunca koşarak merkez camiine gelmiş, o görürse heyecanlanır diye düşünerek de üst katta arkada bir odada vaazı dinlemiş.

Allah'ın yardımı ile henüz toy bir genç olan Osman Hoca o gün çok güzel bir vaaz vermiş ki namazdan sonra her gelen boynuna sarılıp onu tebrik ediyormuş. Tanımayanlar da; "Hocam siz kimlersiniz?" diyerek tanışmaya çalışmışlar. O esnada bunlara şahit olan rahmetli babacığı; 'O benim oğlumdur, imam benim oğlumdur.' diyerek gözleri dolu dolu bir şekilde memnuniyetini ifade etmiş. Osman Hoca bu anısını anlattıktan sonra; "Babama bu güzelliği yaşattığım için hâlen dahi Allah'a milyonlarca şükürler ediyorum" demişti.

Ramazanı Karşılama

Bir de Osman Hoca'nın rahmetli babaannesini anmadan geçemeyeceğim. Hele onun Ramazan'ı karşılması ve uğurlaması var ki benim çok hoşuma gitmişti. Ramazan gelirken babaannesini akşam ezanına yakın köyün kenarına çıkar, sanki bir misafiri karşılar gibi Ramazan ayını karşılar, sevinçle eve gelir; "On bir aylık yoldan geldin, müminlere rahmet oldun, Hoş geldin safa geldin ya Şehr-i Ramazan" der ve namaza dururmuş.

Onun Ramazan'ı karşılması gibi bir de uğurlaması varmış. Ramazan'ın son iftarı eline bir tuz alır, gözyaşları ile köyün dışına kadar bir misafir uğurlar gibi gider, iftarını o tuzla yapar; "Seneye yine bekleriz inşallah, biz senden memnunuz, sen de bizden memnun ol, gittiğin yerlere bizden selâm götür." der ve eve dönermiş. Eskiden Ramazanları böyle güzel insanlar karşılar ve uğurlarmış. Demek ki insanlar Ramazan'ın geldiğinin daha fazla farkındaymış.

Osman Hoca'nın babaannesini nerede ise misafirsiz yemek yemezmiş. İkrâm etmeyi çok sevmiş. Yukarı köylere insanlar o zaman araba

olmadığı için yaya giderlerken, babaannesi yoldan onları çevirir, karınlarını doyurur, öyle yollarına bırakmış. Boyabat'ın Çukurhan Köyü'nden geçip de bu evin sofrasına uğramayan çok az insan varmış. Babaannesini tanıyanların onun hakkındaki ilk sözü o bölgenin tabiriyle "Kursacağında ekmeği vardır." sözüydü. Allah Osman Hoca'nın bütün atasına rahmet etsin.

Kötülüklerle Mücadele

Osman Hoca Boyabat'ta imamlık yaptığı gençlik yıllarında biraz bitirim bir imammış. Hem lâtifeli hem de biraz otoritermiş. O yıllarda cemaatle birlikte karar almışlar; iki vakit kim camiye gelmezse akşam kaç cemaat varsa hep beraber onun evine gideceğiz diye... O da ceza olarak ikramlar yapacak; gelen misafirleri memnun edecek... Çok isabetli olmuş, cezayı gören ertesi akşam camiye gelmiş... "Kim gelmedi ceza keselim." diyerek o da bu kervana katılmış. Yarı şaka yarı ciddî derken, cami cemaati epeyce artmış.

O yıllarda köylerimizde bazı kötü âdetler olurmuş. Mesela yaygın bir şekilde kumar oynanmış. Belki sizler de duymuşsunuzdur eskiden köylerde nasıl kumar oynadığına dair anlatılanları. Bir yılın hasadını kumar masasında bırakıp da evine çulsuz dönenler olurmuş. Osman Hoca köye ilk atandığında, maalesef bu kötülüğün o köyde çok yaygın olduğuna şahit olmuş. Her evde bir top iskambil kâğıdı var, dört kişi bir araya gelince köy soralılarında al papazı ver kız kâğıt oynuyorlar. Kim yenilirse bir horoz kesip ziyafet veriyor...

Onlar için bu sanki bir eğlence gibi kabul edildiği için bunda bir sakınca görmüyorlarmış. Bu oyunun kumar olduğunu ve kumarın da haram olduğunu kırmadan dökmeden onlara anlatmaya çalışmış. Mesela onlara; "Müslüman papazın elinde ne işi var, Hıristiyan isen niçin papazı yere çarpıyorsun." diyerek şaka yollu onları bu işten sakındırmaya çalışmış. Kimileri; "Bir eğlencemiz bu var, bunu da elimizden alıyorsun." gibi sitemler ediyorlarmış. Osman Hoca yarı

tatlı yarı ciddî onları uyarmaktan vazgeçmemiş. Belki de üzerlerinde ciddî bir psikolojik baskı kurduğu söylenebilir. Köyün görmüş geçirmişlerini de yanına çekince biraz daha işi kolaylaşmış. Zaman zaman ciddî dirençlerle karşılaşmış ama hamdolsun bu işi yavaş yavaş evlerden kaldırmayı başarmışlar.

Osman Hoca o günlerden bahsederken; "Beni kapıda görünce iskambil oynayanlar ellerindeki kâğıtları fırlatıp, çil cücüğü gibi sağa sola dağılıyorlardı." diyor ve ekliyor: "Bir imam olarak elbette ki kötülüklerle mücadele etmek bizim birinci görevimiz olduğundan, bu işte gevşek davranmaya hakkımız yoktu. Dilimiz döndüğünce, gücümüz yettiğince kardeşlerimizi elbette ki uyarmalıydık. Etliye sütlüye karışmadan imamlık vazifesini yapmak kolaydır ama Rabbimize bunun hesabını vermek kolay değildir."

Yine bir seferinde köyün zenginlerinden birisi üç gün üç gece bol içkili bir düğün yapmış. Düğün bitmiş gece yarısı üç kişi bir traktörle Osman Hoca'yı nikâh kıyması için almaya gelmişler... Seslenip aşağı çağırmışlar, inmiş... Hocam "böyle böyle" demişler. Onlara; "Aşçıyı ne zaman buldunuz, davulcu yurnacıyı ne zaman buldunuz." demiş. "İki ay önce bulduk." demişler. "Peki, nikâh olacak, nasıl olur, ne gerekir, iki adım şuraya gelip sormuyorsunuz, damat zil-zurna sarhoş nikâh yapalım diyorsunuz." demiş.

"Aman hocam!" falan deseler de Osman Hoca; "Yok kardeşim kusura bakmayın ben bu nikâhı kıyamam." demiş. Bu sefer; "Hocam seni memnun ederiz." gibi lâflar etmeye başlamışlar, güya akıllarınca her şeyi bu şekilde halledebileceklerini zannediyorlarmış. "Beni ancak Allah'ın emirlerini yerine getiren memnun edebilir." demiş ve kestirip atmış. Ertesi gün Hoca'nın nikâh kıymadığı duyulunca konu müftülüğe intikal etmiş. Müftü Bey sağ olsun onun arkasında durmuş ve onu tebrik etmiş; "Toplumdaki böyle yanlışları hep birlikte kararlılıkla çözelim." demiş. Allah yanlışa yanlış diyen böyle imamlarımızın ve onları savunan böyle müftülerimizin sayısını arttırsın vesselâm.

Kırgız Şiirinde At

“Ulaşım aracı olmanın yanında âdeta kültürler arası bir iletişim aracı olan at, gerek dünyadaki gelişmelerin bir yerden başka bir yere taşınmasında gerek üretilen bir bilginin, becerinin ve çeşitli yeni ürünlerin bir coğrafyadan farklı bir coğrafyaya daha hızlı ulaştırılmasında çok önemli rol üstlenmiştir.”

nsanlık tarihi boyunca çok önemli roller üstlenmiş olan at, henüz o eski önemini ve değerini yitirmemiş kutsal ve asil bir hayvan olarak kabul edilmektedir. Asya bozkırlarında Türkler tarafından evcilleştirildiği bilinen at, tarihten bu yana yaylak-kışlak hayat yaşayan topluluklarda sadece basit bir binit olarak kullanılmamıştır. Atın, gerektiği zaman etinden, sütünden faydalanılan bir besin kaynağı, ister günlük hayatta, ister savaş durumlarında derisinden, kuyruk ve yelelerinden çeşitli araç gereçlerin yapıldığı önemli bir kaynak, yine yaylak-kışlak hayatı sürdüren topluluklarda yük hayvanı, toprakların işletilmesinde öküzün yanı sıra kullanılan çift hayvanı, ayrıca zenginlik göstergesi ve ekonomik bir güç olduğu bilinir. Atın, sadece bu şekilde kullanılan basit bir hayvan olmadığı, "At insanın kanadı" atasözünde olduğu gibi, bir dost, sırdaş, tehlikeli anlarda sahibini koruyup kollayan varlık olduğuna da inanılmıştır. Bundan dolaydır ki at konusunda rivayetler, söylentiler dile getirilmiş, mitlerde, masallarda, efsanelerde, menkıbelerde ve destanlarda insanları kurtaran önemli birer kahraman hayvanları olarak anlatılmış, çeşitli halk şairlerinin şiirlerine de konu olmuştur. Peki, yaylak-kışlak hayatının neredeyse görülmediği günümüz dünyasında atın insan hayatındaki önemi nedir? Hipodromlarda koşturularak kazanma uğrunda bahislerin oynandığı bir obje midir? Ya da spor yarışlarında temsil ettiği ülkelerin veya grupların onurunu koruyan birer gurur kaynağı mıdır? Hâlâ insanlar tarafından ilk dönemlerdeki gibi önem veriliyor mu? Yoksa sadece masallarda, efsanelerde anlatılan kahramanlığıyla ön plâna çıkmış bir hayvan mıdır? Bu sorulara cevap aramak üzere yaptığımız "Kırgız Şairi Tölögön Mameyev'in Şiirlerinde At" başlıklı akademik çalışmada bir örneklem olarak 20. yüzyılın başlarına kadar yaylak-kışlak hayatlarına devam eden en eski Türk boylarından Kırgızların tanınmış şairi Tölögön Mameyev'in başta atı konu alan şiirlerini incelemiş; daha sonra da diğer şiirlerinin arasından at kelimesinin geçtiği mısralar ele alınarak atın hangi anlamlarda kullandığı ve ata olan yakla-

"Genel anlamda at, kutsallığı, asaleti, gücü, insana yakınlığı gibi birçok üstün yönleriyle başlangıçta çeşitli rivayetlerin, masalların, destanların, sözlü geleneğin, halk şairlerinin konusu olmuştur."

şımı tespit etmiştik. İlgili akademik makaleden bir özeti dergimizin bu sayısında okurlarımızla paylaşacağız.

Masallarda, mitolojilerde küheylânlarının sudan çıktığına ya da gökten indiğine inanılan atın ilk olarak Asya'da evcilleştirildiği, evcilleştiren kavmin Türkler olduğu konusunda birçok yabancı ve Türk bilim adamları mutabıktırlar.

Asya bozkırlarında Türkler tarafından evcilleştirildiği bilinen at, tarihten bu yana yaylak-kışlak hayat yaşayan topluluklarda sadece binit olarak kullanılmamıştır. Ulaşım aracı olmanın yanında âdeta kültürler arası bir iletişim aracı olan at, gerek dünyadaki gelişmelerin bir yerden başka bir yere taşınmasında, gerek üretilen bir bilginin, becerinin ve çeşitli yeni ürünlerin bir coğrafyadan farklı bir coğrafyaya daha hızlı ulaştırılmasında çok önemli rol üstlenmiştir.

Besin kaynağı olarak gerektiği zaman etinden, sütünden faydalanılan, günlük hayatta olsun, savaş durumlarında olsun insanlara kolaylıklar ve üstünlükler sağlayan atın, -derisinden, kuyruk ve yelelerinden çeşitli araç gereçler yapan yaylak ve kışlak hayatı sürdüren topluluklarda- bir yük hayvanı olmanın yanı sıra toprakların işletilmesinde kullanılan çift hayvanı olarak da kullanıldığı, ayrıca zenginlik göstergesi ve ekonomik bir güç olduğu bilinir.

Atın, sadece bu şekilde kullanılan basit bir hayvan olmadığı, "At adamdın kanatı,../At insanın kanadıdır,... veya At yiğidin yoldaşdır." atasözlerinde olduğu gibi, bir dost, sırdaş, tehlikeli anlarda sahibini koruyup kollayan varlık

olduğuna da inanılmıştır. Atın genel olarak Türk topluluklarında kutsal bir hayvan olduğu, yolda kalanlara yardım ettiği vb. atla ilgili çok önemli bilgiler veren Keleş, Türklerin erken tarih dönemlerinden beri atı "kardeşi" ve arkadaşı olarak gördüğünü dile getirmektedir.

Kaynaklardan, Türk kültür tarihi boyunca -gerek İslmiyet'ten önce gerek İslmiyet'ten sonra- hep kutsal bir varlık olduğunu ve bu kutsallığından ötürü de ancak kutsal bir dv veya dularda bulunulduğu durumlarda kurban edildiğini öğrendiğimiz at, çeşitli rivayetlerde, söylentilerde, mitlerde, masallarda, efsanelerde, menkıbelerde ve destanlarda konuşma, uçma vb. Üstün yetenekleriyle insanları kurtaran önemli birer hayvan kahramanları olarak anlatılmıştır.

Çeşitli halk şiirlerine, ayrıca birçok şairin şiirine konu olmuştur. "Manas" başta olmak üzere "Dede Korkut", "Kurmanbek", "Er Tştk", "Ural Batır", "Köroğlu" gibi birçok destanlarımızda çok önemli yere sahip olan, ayrıca ilk ansiklopedik kaynağımız Dvan- Lugati't-Türk'te de araştırma konusu olarak da işlenen atın günümüze kadar halk anonim eserlerinde de pek önemli yere sahip olduğu, son dönem Türk edebiyatında da önemini koruduğu görülmektedir.

Meselâ, Yahya Kemal, Arif Nihat, Fazıl Hs-n, Faruk Nafiz, Enis Behiç, Orhan Veli gibi birçok şairin atı konu alan şiirleri vardır. Atın gücü, kutsallığı, asaleti, insana dost olması vb. konular şiirlerde ya gerçek anlamlarıyla ya da teşbih unsuru olarak kullanılmıştır.

Konuyla ilgili olarak Bekir Oğuzbaşaran "Necip Fazıl'ın şiirlerinde At" adlı makalesinde genel olarak Türkiye'deki şairlerin şiirlerindeki at konusuna da değinmiştir. Daha sonra Fazıl Hs-n Dağlarca'nın "At" şiirinde Millî Mcdele'de şahlanan Türk milletini ata benzettiğini dile getiren Oğuzbaşaran, atın Türk kültüründeki önemine vurgu yaparak Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinin büyük şairlerinden Necip Fazıl'ın "At'a Senfoni" adlı eserinden bahsetmektedir.

şiirlerde işlenen at konusu üzerine yapılan bir başka önemli çalışma da Mahir Abideş'in "Türk Edebiyatında At" başlıklı makalesidir.

Bu makalesinde sadece Kırđızların değil, tüm Türk dünyasının en büyük ve dünyanın en uzun destanı olan "Manas"ta geçen Ak Kula'dan da bahsederek tarih boyunca at konusu işlenen destanlara değinen, son olarak da dünyaca ünlü yazar Aytmatov'un "Elveda Gülsarı" adlı eserindeki çobanın atı ile ilgili kısa bilgi veren Abideş, tarihin ilk sayfalarından beri atın Türk'lerin hayatının her alanında çok önemli yere sahip olduğunu, bundan dolayı gerek destanlarda, gerek şiirlerde, gerekse edebî eserlerde bu önemin yansıtıldığına işaret etmiştir (76-86).

Genel anlamda at, kutsallığı, asaleti, gücü, insana yakınlığı gibi birçok üstün yönleriyle başlangıçta çeşitli rivayetlerin, masalların, destanların, sözlü geleneğin, halk şairlerinin konusu olmuştur; yine bu yönleriyle çeşitli araştırmacıların, bilim adamlarının ve akademisyenlerin ilgi odağı olarak akademik çalışmaların ortaya çıkmasına sebep olmuş, edebiyatın her sahasında değerini, önemini hissettirmiştir.

Biz de bu makalemizde 20. yüzyılın başlarına kadar yaylak-kışlak hayatlarına devam eden eski Türk boylarından Kırđızların tanınmış şairi Tölögön Mameyev'in at konulu şiirleri inceleyecek, daha sonra diğer şiirlerinde geçen at, ylkı, argımak "dayanıklı at cinsi", buudan "dayanıklı ve hızlı at", corgo "yorga", tulpar "küheylan", klk "yrk", obur "safkan olmayan, sıradan, melez" gibi at türlerinin, kula, sur "kır", kök kaşka "gök akıtmalı", toru "doru", karager "koyu doru" gibi at don renklerinin, kulun, kunan "iki yaşına giren erkek at", asıy "beş yaşını dolduran at" gibi atın yaşla ilgili isimlendirmelerinin ne anlamda kullanıldıkları değerlendirilecektir.

Son olarak da Mameyev'in şiirleri örneğinde genel olarak Kırđızların özellikle son zamanlardaki ata olan ilgisi, günümüzdeki önemi tespit edilecektir.

Kırgız Şairi Tölögön Mameyev'in Şiirlerinde At

Araştırma konusu olan at, Mameyev'in Türkiye Türkçesine çevirilen şiir kitabı başta olmak üzere, süreli yayınların internet sayfalarında yer alan şiirleri ile 2016 yılında yayımlanan ve 1980'li yıllardan bu yana yazılan şiirlerinin yer aldığı "Can Düynö Cañırığı/ İç Dünyanın Yankısı" adlı büyük şiir kitabından derlenmiştir.

Tölögön Mameyev'in At Konulu Şiirleri

"Yılkı" Şiiri

9 dörtlükten oluşan bu şiirin ilk üç dörtlüğünde at güzellemesi yapılmaktadır. İlk dörtlükte at ile hiçbir engel tanımaksızın her yere ulaşılabilceği anlatılmaktadır. İkinci dörtlüğün aşığıdaki son iki mısraında atın, -hızı arabayla mukayese edilerek- üstünlüğünden söz edilirken tecahülûarif yapılmaktadır:

*Kırgız ile dost olmuştur at mahlûk
Ne devirde, ne mahalde, ne vakit?*

Üçüncü dörtlükte atın, biniciyi sarsmayan yorga yürüyüşünün arabalardan daha üstün olduğu, kaza yaptırmadığı dile getirilmekle birlikte safkan olmayan kırmalarının bile insanın yardımcısı olduğu vurgulanıyor.

Dördüncü dörtlükte ise atın eski tarihlerde Kırgızların düşmanlara karşı üstünlük sağlama-sında çok önemli rolü üstlendiği dile getirilmektedir:

*Kırgızlar hep at üstünde savaştı,
Kılıç yaydan, korkup düşman sıvıştı.
Kıymak için yurda gelen hainler,
Kırılarak meydanlardan savuştu.*

"Öyle ki devletin at üzerinde kurulduğu ve at üzerinden yönetildiği atlı göçebe kültüründen günümüze at, Türk'ün günlük hayatında vazgeçemediği önemli bir ulaşım ve savaş aracı ol-

muştur." Dolayısıyla Mameyev'in bu şiirinin ilk üç dörtlüğünde atın günlük hayattaki vazgeçilmezliğine ve ulaşım aracı olduğuna değinilmekte, dördüncü dörtlüğünde de savaş durumlarında düşmanlara karşı üstünlük kazandıran bir araç olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Beşinci, altıncı ve yedinci dörtlüklerde ise insanın kadim dostu olan atın, insan için yaptıklarının yine insan tarafından unutulmuş, düğün, dernek, şölen, törenlerde kurban hayvanı olarak kesildiği ve bu durumunun karşısındaki şairin rahatsızlığı dile getirilmektedir:

*Her şeyi artık bugün Kırgız unutmuş,
At soyunu iyice artık kurutmuş.
Evlendirse evladı için kesilen
Eğlenceye kurban giden at olmuş!*
*Vefat etse bir insan bu hayatta,
Yılkı kesmek töre oldu mematta.
Yorga mıdır, cins at, safkan bakmadan,
Yürüğü de kesmekteyiz biz hatta.*
*Keserken de keser bazen üç tane,
Bakmaksızın yoksul da olsa bu hane.
Kazı, çucuk, uça gibi takıntı
Kazınmıştır Kırgızların zihnine!*

Şiirin yedinci dörtlüğünde (yukarıdaki örnekte ikinci dörtlük) atın -ölen kimsenin ruhunun bağışlanması adına- cinsine, durumuna bakılmaksızın rastgele kurban olarak sunulup ve etinin pişirilip yoğ törenine gelenlere ikram ediliyor olduğu anlatılarak, bu durum karşısındaki şairin şikâyeti de dile getirilmektedir. Aslında atın yoğ töreninde kesilmesi bir töredir. Kaynaklarda konuyla ilgili şu bilgilere rastlamaktayız "...Göçebeliğin sosyo-kültürel hayatında yer alan atın, kutsal bir hayvan olarak dinî törenlerde kurban olarak kullanılması veya ölen kişinin atının kuyruğunun kesilmesi (dullama) ya da beraber gömme geleneği ortaya çıkmıştır."

Dipnot

*Doç. Dr. Oğuzhan AYDIN, Ankara Gazi Üniversitesi

Sırrı Baba'nın İzinde

“Şeyhimiz, şairimiz Sırrî Baba, kelimenin tam anlamıyla alp-eren rûhlu bir bilgedir. Duâsında, niyâzında fetih var. Bu bilinçli şair, Nakşî geleneği Bosna’da neşreden mümtaz simalardan biri.”

Türk tasavvuf şiirinde esasen iki tane Sırrı Baba var... Daha doğrusu bendeniz sadece Üsküplü Sırrı Baba'dan haberdârdım, Ohrili bir öğrencime bu zâtın izini sürmesini ve şiirlerini tespit etmesini söylemişim. Nereden bileyim, asıl ben Sırrı Baba'nın izindeymişim. Evet, bu seyahatin kazançlarından biri de Bosna'da Oğlavak'ta sırlanmış olan Sırrı Baba'yı tanımaktır. Seyahatin bereketi bu olsa gerek... Belki kitaplarda okuyorsunuz, dikkatinizi çekmiyor; ama seyahatte kâşif dikkatine sahipsiniz. Gittiğiniz yerlerde bilinen isim bunlar; lâkin sizin için yeni, ter u taze. Geçenlerde ziyaret ettiğim bir Nakşî dergâhının duvarlarını nesih hatla süsleyen bir ilâhi vardı... İlk kıtası şöyle:

Allah bize lütfetti himmetine gark etti

Şükür el-hamdu-lillah lâ-ilâhe illâ'llah

Çünkü bizi yarattı Muhammed'in ümmeti

Verdi bize devleti şükür el-hamdu-lillah lâ-ilâhe illâ'llah

O gün bu ilâhiyi okumuş, not almıştım... Mahlâs kısmında Sırrî kaydını görünce, Üsküplü Sırrî mi diye sormuştum. Hayır, demişti oradaki görevli Hacı Ekrem, Foynitsalı. Sonra, merhûm Cemal Çehayic'in Yugoslavya'daki sûfliği anlattığı meşhûr eserinden Sırrı Baba'yı tetkik edince heyecanım artmıştı. Şarkiyat'ın dergisinde de bir iki bilgiye ulaştığımda, buralara kadar gelmişken bir de Sırrı Baba'nın türbesini ziyaret etme arzusu oluşmuştu. Fakat nasıl gidecektim? Bir fırsat olacak mıydı? Beklemediğim bir anda bu fırsat önüme çıktı... Hem de hiç beklenmedik bir anda. Niyet edince oluyor işte... Şairi yaşadığı ve sırlandığı topraklarda ziyaret edebiliyorsunuz. Kaçuni'ye, hattat ve ciltçi Prof. Dr. Kazım Hacımeçliç'in kütüphanesindeki bazı yazmaları ve müzesini görmeye gideceğiz... Osmanlı mezarlıklarıyla alakalı bir projenin peşinde olan bir dostumun refakatinde Foynitsa'dan yola çıktık. Dostum, buluşmanın Kaçuni'de değil, Oğlavak'ta olacağını düşünerek bizi oraya kadar götürdü. Fakat orada Prof. Dr. Hacımeçliç'le değil, Sırrı Baba'nın ahfâdından türbedar Abdullah Sikiriç'le karşılaştık. Yanlış gelmişiz... Böyle yan-

“Nasip dedik ya; işte gerçek nasip bu olsa gerek. Türbedar Abdullah Efendi, bir türbenin kapısını açarken, kitâbeden Sırrı Baba ifadesini okudum... İşte o vakit, gelip görmek istediğim şairin huzurunda olduğumu fark ettim.”

lış can kurban! Bari gelmişken, şu türbeleri ziyaret edelim, şu mezar taşlarının bir fotoğrafını çekelim, dedik. İyi ki de demişiz... Nasip dedik ya; işte gerçek nasip bu olsa gerek. Türbedar Abdullah Efendi, bir türbenin kapısını açarken, kitâbeden Sırrı Baba ifadesini okudum... İşte o vakit, gelip görmek istediğim şairin huzurunda olduğumu fark ettim. Nasıl diyordu bir münâcatında?

*Şeyh Sırrî rûz u şeb dergâhına eyler niyâz
Feth ola Cedîd Hisarı kılına anda namaz*

Niyâzı şu şairin: Sırrî gece gündüz niyâz eder ki, Mustafa Gaybî'nin türbesinin bulunduğu şu Cedit Hisarı yeniden fetholunur, Müslümanların eline geçer de her dem orada namaz kılınır! Mustafa Gaybî... Cedit Hisarı. Bunlar ayrı ayrı yazı konusu, ama asıl olan şudur: Şeyhimiz, şairimiz Sırrî Baba, kelimenin tam anlamıyla alperen rûhlu bir bilgedir. Duâsında, niyâzında fetih var. Bu bilinçli şair, Nakşî geleneği Bosna'da neşreden mümtaz simalardan biri... Tıpkı Tokâdî Hayrettin gibi, yeşilliğin, sıra servilerin arasında

istirahat ediyor. Fakat çevresindeki mezar taşlarına hoyrat eller dokunmuş, o malûm savaşta çoğu adeta gazi olmuş. Hiç hesap etmeden, bir yanlış anlama neticesinde uğradığımız bu mekân bize huzur veriyor. Nefes alıyor, nefes veriyoruz. Sonra, Kaçuni'de kitaplara dokunmak ve fırsat bulursak oradan da Vükeliçi köyüne, Sırrî Baba'nın mürşidi Hüseyin Bosnevî ve Sırrî Baba'nın uyandırdığı bir kandil olan Meylî Baba'ya gitmek için ayrılıyoruz.

Dipnot

*Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ, Bursa Uludağ Üniversitesi.

Alptürk

Beş bin yıllık yolun, yağız ılgazı
Demirden dağların, yarası Alptürk
Altay ellerinden, muştuyla gelen
Destansı çağların, narası Alptürk

Atmaca bakışlı, kartal kanatlı
Serhat boylarında, koşturan atlı
Tuttuğu her işte, Hak'tan sanatlı
Kuman'la Tuna'nın, arası Alptürk

Beyzalı atlarla, Turan'a koşan
Üç tuğlu sancakla, ufuklar aşan
Tuna'da çağlayan, Fırat'ta coşan
Vey'in, Yenisey'in, sarası Alptürk

Töresi Oğuz'dan, Bilge Kağan'dan
Soyu Asena'dan, kutla doğandan
Bahtı baran olup, yurda yağından
Tanrı dağlarının, çirası Alptürk

Tanrının kılıcı, zaferler şanı
Adaletin özde, kutlu nişanı
Hak yolunun önde, hızlı koşanı
Bulut, yağmuru, borası Alptürk

Kürşat türküleri, kopuz ezgili
Atabey'den, Tonyukuk'tan sezgili
Asya'da koçbaşı, yiğit yazgılı
Obanın, otağın, töresi Alptürk

Çalar kopuzları, Korkut dilince
Kalplere dokunur, sabâ yelince
Ozanlar meclisi, seher gülünce
Ağıtın, hoyratın, curası Alptürk

Alparslan'la gönle, açılan kapı
Anadolu Türk'e, selâmlı tapu
Seninle yurt oldu, bu görklü yapı
Kılıcın, sadağın, mirası Alptürk

Ezanların susmaz, bayrağın inmez
Hedefe varmadan, haşmetin dinmez
Kızılelma rengi, alevdir sönmez
Bayrak nerde yurdun, orası Alptürk

Celalettin KURT

Türkçemizin ve Romanımızın Bayraktarı

Cengiz Aytmatov

“Cengiz Aytmatov, romanlarında yazılmamış şerefli bir tarihin lisanını keşfederek, sadece insanları ve tabiatı değil, insanın ve tabiatın hâllerini bu dille anlatıyordu. Bugün de okuyucuyu çeken en mühim özelliği, onun bu özgün kurgusu ve üslûbudur. Bütün dünyada olduğu gibi her Türk de muhakkak ki ondan bir şeyler okumuş ve kendinden bir şeyler bulmuştur.”

Bizim edebiyatımızda dünya çapında isim yapmış, aynı adı taşıyan iki büyük romancımız Cengiz Aytmatov ve Cengiz Dağcı'dır. Her ikisi de Türk edebiyatını en yüksek burçlarda dalgalandırmışlardır. İki yazarımızı da rahmetle anıyorum.

Eserleri dünyanın 130 diline çevrilen Cengiz Aytmatov, yaşarken de kıymeti bilinmiş bir ustaydı. 70. doğum yıldönümü münasebetiyle UNESCO'nun kararıyla dünyanın birçok bölgesinde hakkında kutlama toplantıları yapılmıştı. "Cengiz Aytmatov Yılı" dolayısıyla Türkiye'de de önemli faaliyetlere imza atılmıştı.

Cengiz Aytmatov, Asya'dan dünyaya, Türkistan bozkırlarının diliyle konuşan bir romancıydı. O'nu dünyanın en çok okunan yazarlarından birisi yapan sır, işlediği konular ve yakaladığı yerli, millî ve evrensel dildi. Cengiz Aytmatov, romanlarında yazılmamış şerefli bir tarihin lisanını keşfederek, sadece insanları ve tabiatı değil, insanın ve tabiatın hâllerini bu dille anlatıyordu. Bugün de okuyucuyu çeken en mühim özelliği, onun bu özgün kurgusu ve üslûbudur. Bütün dünyada olduğu gibi her Türk de muhakkak ki ondan bir şeyler okumuş ve kendinden bir şeyler bulmuştur. Cemile gibi güzel bir aşk hikâyesini okuyup da duygulanmamak mümkün mü?

Yarım Asırlık Çağlayan

Cengiz Aytmatov, yıllardır bütün eserleriyle bir çağlayan gibi edebiyatseverlerin gönlüne akıp duruyor. Henüz yazılı geleneği bir yüz yılı bulmayan ve köklü edebiyat muhitlerinin bulunmadığı Kırgız Türkleri arasında kendisi bir ekol olan yazarın ortaya çıkışını edebiyat tarihçileri açıklayamıyor. O, dünyanın en zengin sözlü gelenekleri ve en uzun destanı olan Manas'ı yaşatan halkının ve yeryüzünün en anaç tabiatıyla doğrudan şuurlu bir münasebet kurarak, oralara yaslanarak dünya edebiyatının ulu ırmaklarından birisi hâline geldi. Cengiz Aytmatov, edebiyatın zirvesidir. Dünyada belki milyonlarca insan Kırgızistan'ı tanımıyor ama

"Bugün bütün insanlığa mâl olmuş bu büyük yazarımız, sadece Kırgız Türklerinden değil bütün Türk dünyasının zengin atmosferinden istifade etmiştir. Çünkü onun eserlerinde dile gelen dünya, bütün Türklerin kolektif hayat sahalarının temel motifleridir."

Cengiz Aytmatov'u biliyor, seviyor ve okuyor. Onun için "Cengiz Aytmatov Kırgızistanlı değil, Kırgızistan Cengiz Aytmatov'ludur." deniliyor. Bugün bütün insanlığa mâl olmuş bu büyük yazarımız, sadece Kırgız Türklerinden değil bütün Türk dünyasının zengin atmosferinden istifade etmiştir. Çünkü onun eserlerinde dile gelen dünya, bütün Türklerin kolektif hayat sahalarının temel motifleridir. Bizim dünyamız, iklimimiz, kâinatımızdır.

Vatan Anlayışı

Cengiz Aytmatov, vatana büyük değer veren bir romancı. "Ben vatansız yaşayabilirim." diyen kibir anıtlarının bugün düştüğü acınası hâlleri hep birlikte müşâhede ediyoruz. Esasen en büyük kılavuzumuz olan Kâinatın Efendisi

Peygamberimiz, "Vatan sevgisi imandandır." buyurarak bize büyük ve dosdoğru bir istikâmet veriyor. Ancak kalbi pek, rûhu sağlam, beyni düzgün olanlar vatan sevgisini idrak edebilir. Bir de gönlü yüce olanlar... Vatan sevgisi insanoğlunu doruklara ulaştırır. Bir insanın memleketi, kasabası, köyü de aslında küçük vatanıdır. Ayt-

matov eserlerinde Kırgızların köy hayatını, doğup büyüdüğü yerleri anlatır. Kırgız destanları, özellikle Manas Destanı, onun ilham kaynaklarından. Rus ve Kırgız dillerinde kaleme alınmış olan eserlerinin ortak konuları savaş ve aşktır Aytmatov'un. Bu iki konu yazarın eserlerinde yoğun olarak bulunur. Mesela Cemile, insanın başlıca özelliklerinden olan aşk kavramını mükemmel biçimde dile getirir. Fransızların ünlü şairi Aragon, Cemile için "Dünyanın en güzel aşk hikâyesidir." demişti.

Aytmatov ile Mülâkat

27 Kasım 2000 tarihinde Cengiz Aytmatov ile İstanbul'da bir mülâkat yapmıştım. Yazarımızın o gün Eyüpsultan'da söylediği şu sözünü hiç unutamıyorum: "Yazarlık takdir işidir."

O, acıların, dramların, baskıların, soykırımların yazarıydı. Bozkırın olağanüstü bir dil yakalayan Kırgız romancısı... Sovyetler Birliği'nin dağılmasında, çözülmesinde ve yeni genç Cumhuriyetlerin ortaya çıkmasında Aytmatov ve diğer aydınların büyük katkısını göz ardı etmemek gerek.

O, yoksulluğu ve esareti reddeden, birey olmayı ve hürriyeti öven romanlarıyla Sovyet İmparatorluğu'nun çatırdamasında, sonra da yıkılıp dağılmasında önemli hamlelerin sahibiydi. Ancak gücünü edebiyattan alıyordu, silahı romandı. İnsanın temel meselelerini, aşkını, hasretini, düşüncelerini kısacası insanı anlattı Aytmatov.

Kökü Dede Korkut'tu, Manas'tı. Düşünceleriyle, gelenekten geleceğe uzanıyordu. Her dem tazeydi ve yepyeni ufuklara açılıyordu. Çocukluğunda dinlediği masallar, gençliğinde hasret ve hüznle eşlik ettiği şarkılar, ozanların yaktığı türküler ve şüphesiz sağlam inancı, dünya görüşünün temelini oluşturuyordu. Sözlü birikime de yazılı kültüre de sahipti. İnsanların gönlünü kazandı romanlarıyla. Dünyanın dört bir tarafında okundu. Bugün de dünyanın en çok okunan başyazarlarından biridir. Aytmatov, yerli kanatlarla evrensel semalarda uçabilme-

nin örneğini verebilmiş nadir Türk yazarlarındandır. Asya'dan dünyaya, Türkistan bozkırlarının diliyle konuşan bir romancımızdır. Zaten okuyucuyu çeken de, onun bu özgün kurgusu ve akıcı üslûbudur.

Cengiz Aytmatov ile yaptığımız mülâkatta kendisine muhtelif konular hakkında sorular yöneltmiş ve cevaplar almıştım. Çocukluğu ve yetiştiği dönem ile ilgili bazı sözleri dikkatimi çekmişti. Şöyle diyordu büyük romancımız: "Babamın annesi yaz aylarında beni yaylaya götürdü. Bütün köylüler yaylaya giderdik. Muhtemelen dağ manzaraları içinde kalır, tabiatla haşır neşir olurduk. Bu bana tabii ilhamlar veriyordu. Hem o zamanlar televizyon yoktu, radyo yoktu.

Benim televizyonum büyük annemdi. Çünkü bana her gün ama her gün çeşit çeşit masallar anlatırdı. Sabahtan akşama kadar ondan masal dinlerdim. Benim bu masalları iyi dinleyip dinlemediğimi kontrol ettirmek için bana bu masalları tekrar ettirirdi. Ben de büyük annemden dinlediğim masalları yeniden ona anlatırdım. Bu masallar benim edebî altyapımı hazırladı, kültürümün zeminini oluşturdu, yazı dünyam için bir hazırlık oldu."

"Babamı Evden Alıp Götürdüler"

"Babanızın Stalin Dönemi'nde öldürülmesinin yazı hayatına başlamanızda etkisi oldu mu?" sorusuna şu cevabı vermişti: "Babam Kırgızistan'da önde gelen komünist liderlerden ve devrimcilerindendi.

Bu inançları uğruna savaştı ama buna karşılık baskıya uğradı ve kurşuna dizildi. Stalin bu dönemde despotik bir yönetici olarak babam gibi birçok kişiyi yok etti. 9 yaşındaydım, babamı evden alıp götürdüler. Bir daha da geri dönmedim. Yıllar sonra toplu mezarlıkta bulduk. Gençlik yıllarımda yayımlanan makalelerim, öykülerim hep İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşadıklarım ve gördüklerimdi."

Babasının öldürülmesinden sonra ailece dışlandıklarını anlatan Cengiz Aytmatov, "Bütün

kapılar kapanmıştı bana. Bilim alanında kariyer yapmak engellendi. Kendimi ifade edebilecek yollar aradım. Bu da yazıydı." demişti. Ve yazımızın edebiyat dünyasına selâm veriş ve tutunması, böyle olmuştu. Bu röportajın tamamını okumak isteyenler Romancılar Konuşuyor kitabımıza müracaat etmelidir. Mülâkatın sonunda ele aldığı konuları anlatırken "Küreselleşme"nin insanların başına açtığı galelerden de bahsetmişti. Bu konuları anlamak, kavramak sonra da tahlil edip yazmak istediğini söylüyordu. Âdeta bugün katil Siyonist İsrail terör örgütünün Filistin topraklarında yaptığı soykırımı hissetmiş gibi "Dünyanın şu anda en büyük meselesi. Bundan daha büyük bir mesele de olamaz. Ve bunun çözülmesi lâzım." diyordu.

Kırgız Köyünden Dünyaya

Cengiz Aytmatov, 12 Aralık 1928 tarihinde Kırgızistan'da Şeker köyünde doğdu. İlköğrenimini burada yaptı. İkinci Dünya Harbi sırasında kâtip oldu. Cumbul'da Baytar Okulu'na 1946'da girdi. Kırgızistan Tarım Enstitüsü'nden 1953'te mezun oldu. Deneme çiftliklerinde çalışan yazara eserleri 1952 yılından itibaren yayımlanmaya başladı.

Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Bir süre Gorki Enstitüsü'nde staj gören Aytmatov, 1957 yılında Sovyet Yazarlar Birliği'nde üye kabul edildi. Birçok kurumdan ödüller aldı. Başlıca roman ve hikâyeleri şunlardır: Yüzyüze (1957), Cemile (1958), Selvi Boylum Al Yazmalım (1960), İlk Öğretmen (1961), Deve Gözü (1961), Toprak Ana (1962), Al Elma (1964), Gülsarı (1962), Beyaz Gemi (1970), Askerin Oğlu (1971), Erken Gelen Turnalar (1975), Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek (1977), Gün Uzar Yüzyıl Olur (1980), Dişi Kurdu Rüyaları 1987 Frankfurt Kitap Fuarı'nda "Yılın Kitabı" seçildi.

10 Haziran 2008 tarihinde vefât eden yazaramız Cengiz Aytmatov'u rahmetle anıyorum. Rûhu şad, kabri nur, mekânı cennet, menzili mübârek olsun inşallah.

Öğretmenler, Sevgi Bahçesinde Gül Yetiştiren Bahçıvanlardır

“Annenin yerini hiçbir şeyin tutamadığı gibi sevginin yerini de hiçbir şey tutamaz. Sevgiyle büyütülen çocuk umut ve hayat dolu bir insan olur. Sevgisiz bir ortamda yetişen çocuklar nefret, kin ve intikam hisleriyle doludur.”

Sevgi insanı olmak, sevgi medeniyetine ulaşmak, sevgiyle yaşamak... "Sevgi tüm varlığın yaratılış sebebidir. Kâinattaki her şeyi yaratan Allah insanı sevgiyle yaratmış, sevmiş ve sevlmeyi istemiştir."

İnsan ekmekle doyar, emekle büyür ve sevgiyle yaşar. Sevgi toplumu olmak istiyorsak aile binasının harcını sevgi ve inançla karmalıyız. Harcı sevgi ve inançla karılan aileler, her iki dünyada da çözülmezler. Evlerimizi cennetten bir köşe yapan şey sevgidir. Sevgisizlik evlerimizi ve toplumu cehenneme dönüştürür. Sevgiyle cennetten bir köşeye dönüşen evlerde yetişen çocuk kendisiyle ve toplumla barışık olur. Kendine ve başkalarına güvenir. Kendisine güvenilir, sevecen, mutlu, umutlu ve hoşgörülü bir insan olarak hayata atılır.

Ailede sevgiyi, ilgi doğurur. İlgi sevginin hem anasıdır hem de çocuğudur. İlgisiz sevgi, iktidarsız sevgidir. Sevgiyle bir arada tutulamayan aileler, baskı ve zorbalıkla tutulmak zorundadır. Aile bireylerine özgürlük sevgiyle verilir.

Varlık âlemi Allah'ın sevgisinin bir ifadesi olduğu gibi, çocuk da insan sevgisinin bir ürünüdür. Her çocuk cennet meyvesidir ve bu meyve sevgi ağacında biter. Annenin yerini hiçbir şeyin tutamadığı gibi sevginin yerini de hiçbir şey tutamaz. Sevgiyle büyütülen çocuk umut ve hayat dolu bir insan olur. Sevgisiz bir ortamda yetişen çocuklar nefret, kin ve intikam hisleriyle doludur. "Benim şu kadar çocuğum var. Sizin gibi öpüp sevmedim." diyen bedeviye Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in; "Allah senin kalbindeki merhameti söküüp aldıysa ben ne yapabilirim ki." demesi bizi düşündürmelidir.

Çocuklarımızı yetiştirirken nerede hatâ yaptığımızı sorgulayabiliyor muyuz? Sevgisiz eğitim, inançsız ve ahlâksızlık aşıl原因an televizyon kanalları ve gençliği zehirleyen dergi, gazete vb. ne ailelerin ilgisizliği de eklenince aile faciaları kaçınılmaz bir hâle geliyor. Ailemize yeteri kadar zaman ayırabiliyor muyuz? Çocuklarımızla kaliteli zaman geçirebiliyor muyuz?

"Toprakta yeşeren bir bitki, açan bir çiçek, güneşin ısı ve ışık kaynağı oluşu hep bu sevginin bizlere yansımalarıdır. O sevgi olmasa kâinat yaratılmaz; canlılar insanoğluna gıda taşımaz; kâinat insana teslim olmazdı."

Çocuklarımıza karşı ilgisizliğimize mazeretler bulmayı bırakalım. Aile bireyleri sevgilerini birbirlerine yansıtın. Toplum da sevgiyle yaşayan bir toplum hâline dönüşsün. Sevgi bahçesinde rengârenk, misk kokulu güller yetiştirmeye var mısınız?

Sevgisizliğin kol gezdiği, cinayetlerin gün geçtikçe arttığı günümüzde sevgi medeniyetine bir türlü ulaşamıyoruz. Kendi önümüze sayısız engeller koyuyoruz. Sevgi, saygı, şefkat, merhamet, dostluk, yardımlaşma vb. duygulara önem verilmez oldu. İnsanların düşünmesi için her türlü boş ve anlamsız şeyler alınıp pullanarak, gözler cilalanarak çirkin güzel,

kötü-iyi, zararlı-faydalı olarak gösterilmeye çalışılıyor. Biz de bunları sadece seyrediyoruz...

Bedenler en güzel şekilde besleniyor ama beyinler güzelliklerle donatılmıyor, sevgiyle doldurulamıyor. Kalıplar doyuruldu ama kalpler boşaltıldı. Özellikle eğitimde geleceğimiz olan yavrularımızın o minicik yüreklerine iman şuuru, ahlâk kuralları, ibâdet aşkı, sevgi ve saygı tohumları atılmıyor. Böyle olunca da toplum cinnet hâlini yaşıyor. İnsanlar inançtan ve vicdandan mahrum bırakılınca öğretmenine bıçak çeken öğrenciler, anne ve babasına isyan eden gençler gün geçtikçe çoğalıyor. Son günlerde yaşanan toplu katliamlar bizleri derin derin düşündürmelidir.

Doğan her yeni çocuk, Cenab-ı Hakk'ın insanoğluna duyduğu sevginin ve ondan henüz umudunu kesmediğinin bir delilidir. "Eğitim", hayata ve topluma uyum sağlamanın ortak adıdır. Yeni doğan çocuğun beslenmeye alıştırılması, insan neslinin eğitimle tanıştığı ilk

anlardır. Annenin güler yüzü, sevgi öpücükleri, konuşması, okşaması, sevgi göndermeleri bu eğitimin devam eden parçalarıdır.

Sevgi sadece insan varlığının değil, bütün yaratılmışların ortak hamurudur. Toprakta yeşeren bir bitki, açan bir çiçek, güneşin ısı ve ışık kaynağı oluşu hep bu sevginin bizlere yansımasıdır. O sevgi olmasa kâinat yaratılmaz; canlılar insanoğluna gıda taşımaz; kâinat insana teslim olmazdı.

Kâinatın belli bir düzen içerisinde işleyişi, Yaratan'dan-yaratılana, yaratılandan-Yaratan'a bir sevgi akışıdır. O sevgi olmasa yağmur yağmaz, toprak yeşermez, güneş ısıtmazdı. O sevgi olmasa sular akmaz, çarklar dönmez, kalpler atmazdı. Sevgi, yaratılışın özü, hamuru, mayasıdır. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler ve cansız varlıkların hepsi bu mayadan yaratılmıştır.

Aile, insan hayatında duygusal, kültürel ve sosyal anlamda ilk deneyimlerin gerçekleştiği

ortamdır. Eğitim ve sosyalleşme aile ile başlar. Çocuk eğitiminin nasıl olacağı sorusu ise her toplum ve çağda farklı biçimlerde yorumlanarak, başka başka kültürleri, medeniyetleri ortaya çıkarmıştır. Genel olarak insanoğlunun dünyaya adımını atar atmaz karşılaştığı yuva, onun ister istemez ilkokuludur. Bunun için aile okuldur, anne öğretmendir biçiminde alışageldiğimiz sözler, çok da farkında olmadığımız bir gerçeğe işaret ediyor. Bu gerçek, insanoğlunun tertemiz bir fitratla doğduğu dünyada, ailesinin sadece genetik olarak değil, aynı zamanda duygusal, zihinsel ve ahlâkî anlamda da mirasçısı olduğudur. Aslında her aile, kişi için beşikten mezara kadar sürecek olan öğrenme ve hayatı anlamlandırma süreçlerinin ilk ve en etkin mekânıdır. Hemen her anne-baba çocuğuna karşı beslediği sevgiyi, çeşitli biçimlerde ve kendi anlayışları çerçevesinde bir eğitime dönüştürmeye çalışır. Ancak sevgi anlayışları ve sevgiyi gösterme biçimleri aileden aileye değiştiği gibi, eğitimde disiplin uygulama metotları da farklılaşmaktadır. Bazı anne-babalar sevgi cimrisi olurken, bazıları da çocukların kelebekleri ve civcivleri severken öldürdüğü gibi, yavrularını severek öldürmektedir.

Eğitim anlayışlarında son dönemde görülen gelişmelerle birlikte, otoriter ve güç kullanmaya dayalı eğitim metotlarının yerini, çocuk merkezli ve çocuğun bütün isteklerini yerine getirmeye dayalı bir anlayış almaya başlamıştır. Bu yeni anlayışa göre aileler hayatlarını çocuklarının istekleri doğrultusunda düzenlemeye çalışmaktadırlar. Çocuklarımızın hayatına çizgi film ve oyun karakterleri olarak giren sihirli dünya; yavaş yavaş gerçek dünyanın yerini almaya başlamıştır. Giyim kuşamdan gıdaya; eğlenceden eğitime kadar her anlamda bir tüketim patlamasının yaşandığı bu dönemde, çocuklarımız her geçen gün büyüklerinin dünyasına artan bir tür memnuniyetsizlikle bakmakta, kendisine sunulanlarla asla yetinmemekte ve hep daha fazlasını istemektedir. Doğru ve yanlışın ayırt edilmesinde ise anne-babalar her geçen gün otoritelerini daha da kaybetmektedirler. Sağlık-

lı bir eğitim anlayışı ise, öncelikle çocuklarımıza koşulsuz sevgi, hoşgörü ve doğru bir disiplin anlayışıyla yaklaşmamıza ve onlar için etkili bir model olmamıza bağlıdır.

Çocuklarımızı öyle yetiştirelim ki hayatı sevgi gözlüğüyle okuyabilsinler. Pestallozzi; "Temelinde sevgi olan hiçbir eğitim başarısızlığa uğramaz" diyor. Bugün artık şiddet, haksız rekabet, müstehçenlik, cinsel teşhir, insanın nesneleştirilmesi, kin ve nefret içerikli yayınların artması gibi pek çok sorunla örülü dünyamızda çocuklarımıza verebileceğimiz eğitimin ilk adımı onlara bir sevgi gözlüğü armağan etmektir. Bu ise, ancak ilk önce kendi sevgi gözlüklerimizi takmakla mümkün olacaktır. Yani sevmeyi öğrenmekle başlayacağız.

Çocuklarımıza olumlu davranış kazandırmanın ilk ve en önemli şartı, onlara içtenlikli ve koşulsuz olarak sevgimizi sunmaktır. Daha ilk aylardan itibaren anne kucağının sıcaklığı ve kokusu ile sevildiğini anlayan insan yavrusu, hayata kendisine tutulan sevgi aynası ile bakmaya başlayacaktır.

Nasihah Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!

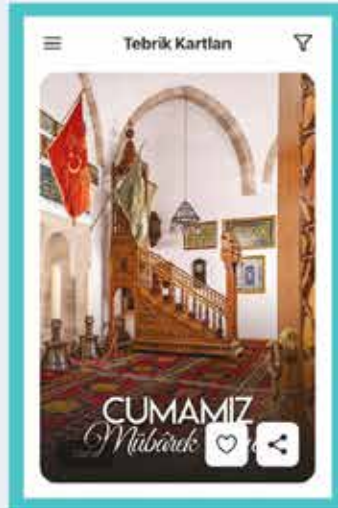
Nasihah Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihah Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

HULÛSİ AŞK

Gülzar-ı
Muhabbet

HALİL NECİPOĞLU

Divân
RADYO

www.divanradyo.com

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsî Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğimiz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

